

**Io. Francisci Pici Mirandulae domini, concordiaeq[ue] comitis,
Physici libri duo, : I. De appetitu primae materiae ad
Cardinalem S. Mariae in porticu. II. De elementis, ad
Cardinalem Gurcensem ; Et rhetorici duo, de imitatione ad
Petrum Bembum. Petri Bembi Veneti De imitatione liber unus.**

<https://hdl.handle.net/1874/420913>

IO·FRAN-

CISCI PICI MIRANDV

LAE DOMINI, CON/

cordiaꝝq; comitis,

PHYSICI LIBRI DVO,

**I. De appetitu primæ Materiaꝝ
ad cardinalē S. Mariaꝝ in porticu.**

**II. De elementis,
ad Cardinalem Gurcensem.**

ET

**RHETORICI DVO, de imitatio
ne ad Petrum Bembum.**

PETRIBEM

bi Veneti de imitatione

liber unus.

AMPLISS. PATRI. D. B. S. MARIAE IN POR
TICV CARDINALI, IO. FRANCI-
SCVS PICVS. M. S. P. D.

Terant in fabulis Adonidos horti, & in re-
rum natura est ephemerum animal. Si cu-
pis eorum uel spectare imaginem, en tibi
hunc libellum, dieulae spatio conceptum
unius, pari temporis interuallo animi gestatum utero,
pari fere in lucem effusum. An uero diutius illis super-
futurum, alij iudicent. Tu uero si ipsum existimaueris
hortulum, non ea quidem specie, ut admittere possint
fabulae satum ab ea quae pulchritudinis antistes habe-
batur, at fortasse solidae frugis tutamentum praestiterit.
Si abortum censueris potiusquam legitimum naturae
partum, at perfectae soboli uiam fortasse recluserit. Agno-
sces certe uel exiguum mei in te amoris & obseruantiae
monumentum. Vale.

LILIVS GREG. GYRALDVVS.

Augusti decus unicum Senatus
Ingentis Bibienna qui Leonis
Ingentes pote sustinere curas,
Hoc meus tibi quicquid est libelli
Picus dedicat: unus inter omnes
Ausus qui tribus explicare chartis
Formam materiae appetentis umbras:
Umbras (Iuppiter) inuias peritis.
Quare habe tibi, quod perenne fiet
Perennis monumentum amoris eius.

IOANNIS FRAN

CISCI PICI MIRANDVLAE DOMINI,

CONCORDIAEQVE COMITIS, DE

APPETITV PRIMAE MA

TERIAE LIBELLVS.

PRAEFATIVNCVLA, QVA DOCETVR

QVID ET QVOMODO AGEN

DVM.

CAPVT I.

SCRIBITVR AB Aristotele, primo in libro de naturalibus principijs, Latini primum Physicorum communi uoce solent appellare, Materiam appetere formam, sicuti turpe pulchrū, & foemina marem. Super quibus uerbis tanta ut ceteris in locis Peripateticae philosophiae inter Aristotelis interpretes uarietas reperitur, ut in ipsa uarietate quaesita ueritas magis latere uideatur, ac tanquam lubricus piscis piscatorum manus eludere. Quae quidem res cum digna consideratione multa, iure meritoque appareat, tento sub examine reuocare uerba Philosophi: uariasque afferre sententias interpretum: atque inde an uero consonent perpendere: subinde quoque quid ipse putem, aperte subiicere. Ipsamque demum naturae speculationem
a 2 subsignabo

subsignabo in autoris naturæ contemplationem & cultum debere conuerti.

DE MATERIAE NOMINIBVS VARIIS, ITEM
 QUID SIT, ET QVO MODO AGNO-
 SCATVR. CAP. II.

ERBA ipsa quæ tractantur quid significent, & quid id sit quod significatur, diligenter inspicienda esse, tum Plato in Phædro & in Conuiuio, tum Cicero postea in primo de officijs libro, tum quicūq; recte docet, monuere. Igitur quid materia, quid forma, quid turpe, quid pulchrū, uideamus. nā si de appetitu materiae uerba faciēda sunt, cum appetitus sit accidens & affectio ipsius materiae, uidetur utiq; ut is appetitus cognosci minime possit eo ignorato cui accidit ipse, & cuius est & habetur affectio. Materia itaq; quo ad propositum pertinet opusculum, dici solet proprie, & ex metaphora. hoc autē diuisionis membrū à præsentī speculatione seiungemus, illud relinquetur bifariam distinctum in primam & secundam. & hac etiam dimissa, prima sumetur nobis, de cuius appetitu differamus. Prima ergo materia ab Aristotele dicitur subiectum uniuscuiusq; primum ex quo quidpiam fiat minime ex accidenti: uel si corrumpitur quidpiam in quod tanq; ultimum resoluatur, ex quo fiunt quæcunq; fiunt, & in quod ea ipsa corrumpuntur.

Differt

Differt autem à materia subiectum, uti uoluit Themistius in ea quam de natura materiae digressionem primo Physicorum libro conseruit. Sanè Aristoteles ὑποκείμενον, hoc est subiectum materiam uocat. quod si consideretur in sese, tum materiae nomen illi uerius congruat, si uero sub forma, subiecti rectius appellatio cōtingat, tametsi nomen utrūq; ex ijs habeatur quae referuntur ad alterum. Voluit item eam in se rem esse quādam, & actu existere, deinde intelligi aliorum esse: & primum hanc posteriorem considerationem rationem potentiae, contrahere. Sed enim unita quidē formae ipsa semper est: sed considerari absq; illa potest ex ipsa uidelicet ad formam habitudine, unde analogia decreuit ipsam cognosci philosophus Aristoteles, Plato uero notha (sic enim aiūt) ratione, utpote quae legitime nullā sui cognitionem daret ex sese, sed ex formae complexu dignosceretur. qui quod complexus uariis esset & multiplex, subindēq; iugiter mutaretur (quapropter Auerrois censuit, eam ex transmutatione ita esse cognitam, sicuti ex operatione forma deprehensa est) non defueret tamen & ex Platonis & ex Aristotelis sectatoribus, qui aliter analogiam proportionemue, & notham rationem intelligerent. nāq; ex negatione & abdicatione formarum omnium uoluerunt animo quoquo modo uacillante comprehendi: quando ea tantum legitima, nec proportiōe, aut relatione ulla nixa cogitatio sit, quae aliqua

Themist.

Aristoteles
Plato

Auerrois

Exposito/
res

“

“

“

a ; aliqua

aliqua rei forma habitūq; paratur. Videnturq; ij Platonico ei dogmati nixi, quod eo in Dialogo proditur, qui Parmenides inscribitur, cum docet negationes in materia priuationē significare, in deo uero rerū omniū causam. Idem Plato *χώρα*, id est locum uidelicet amplū, eam quādōq; uocauit, Eandēq; matrē prius à Platone quàm ab Aristotele nuncupatam cum alijs tū Simplicius prodit: idēq; propterea, quoniam suscipiat eam quæ in ipsa fit formam ex parente rerum uniuersarum. aliasq; itidem matris atq; etiam nutricis, quo nomine usum quoq; Platonem asseuerat, conditiones exponit: sese nāq; sub uarijs formis spectandam præbens ipsa materia, sui noticiam ex sese non ingerit contemplantibus, sed ipsa ex uariatione subministrat, nec admodū legitime, quoniam omnes formas amouere & abdicare oportet.

QVID SIT FORMA, ET QUAM MVLTAE
EIVS APPELLATIONES. ITEM QUID
TURPE, QUID PVLCHRVM, QUID
APPETERE. CAP. III

ORMA uero, siue species, nam Forma ab af-
formando secernendōq; & interstinguen-
do, quanquam à *μορφή* Græco nomine
per metathesim deriuauerē nonnulli: Spe-
cies autem à spectando uidetur deducta: sed iure hoc
siue illud maius, ab efficiēdo operādōq; noticiā sui lon-
ge lateq;

ge lateq; diffudit. eadē Ratio nūcupata est, quod ex ea ut proditur à quibusdam, uera sumitur definitio. Rei etiam imago dicta est & Exemplar, & Græco uocabulo Idea: id autem est dicere species, sicut μορφή forma. ut mirer Albertum nomen Ideæ tantum ad primum exē Albertus
plar, ut in eo ipsa consideratur, cum hac de re ageret retulisse: Paradigma uero ut est ratio formæ: imaginis autem ut iam est in materia, & illam ipsam imitatur. At species formæq; naturalis, de qua nobis est sermo, sua pte natura sese diffundit: spiritaliterq; humanis obtutibus excipitur: quibus & ipsa sensilis rerum moles & distincta, & uarie distincta, & effigiata percipitur. deinde ipsa quæ tam uarie spectatur distincta & affirmata, in semet conuerti, agere pati q; cernitur: & modo in unum cogi, modo dirimi atq; dispesci: ita ut rerum species nō iam ab ipso subiecto, sed à forma nomen fortiātur. Pul Pulchrū
chri uero nomen tametli rebus etiam compositis simplicibusq; tribui quandóq; soleat: nihilominus apud celebres autores, tam Platonicos q; Peripateticos, non nisi compositis rebus exacte tribuitur. consistit enim in eximia quadam & eleganti diuersarum partium compositione: ex quibus ipsa pulchritudo conflatur, indeq; diffultat. Turpe uero ex pulchritudinis absentia cognoscitur. est enim eius carentia atq; priuatio. illa perfectum opus suo in genere, hoc imperfectū & mancū, ut hinc satis apparere incipiat, cum dicitur ab Aristotele
ita ap-

Appetere

ita appetere materia formam: ut turpe pulchrum, & foemina marem: non ita accipiendum, ut uno in genere sit facta collatio, sed in longe diuersis. appetere enim idem est, quod desyderare, quod amare: quanquam hoc non ita exacte congruat rebus inanimis. Turpe quo ipsum in sese dum accipitur, id pulchrum esse nunquam potest: foemina uero suo in genere potest esse pulcherrima. sed aliter intellexit Aristoteles. qua de re libelli progressu differemus, ubi quid alij prius de hoc toto negotio senserint subsignauerimus.

EXPOSITIO THEMISTII ET SIMPLICII
DE APPETITV MATERIAE. CAP. IIII

THEMISTIVS Aristotelis Paraphraestes appetitus mentionē indicat factā, ut ratio redderet appetētiā perpetuā: sed cur (inquit interprete Hermolao) suscipit uicibus formas: appetens diuinitatis est, & discupiens boni, uoco autem diuinum & bonum primam formam: & primā causam quo referūtur, collimantque omnia: & cui quaeque res tendit fieri quam simillima quantum potest: potest autem quantum natura conceditur. ipse uero appetitus quid sit, & in quo sit, ipsum si interrogas, is respōsurus est uerbis: profecto inquit, uerissimum puto quod dicitur prouidentiam fuisse: quae & turpi desyderium honestatis, & egenti opulentiae quantum sit satis iniecerit. Subdit primae illi formae & ab omni abiunctae materia: isque praeterea

præterea formis, quæ pfectæ sunt ab illa, & in materia constitutæ, priuationem contrariam esse & aduersam: Materiam uero referri, & quasi idētidem ad formā respectare, cuius sit appetētissima: mox colligit in materia non esse priuationem, quia formam & ipsa simul appeteret, simulq; labem etiam & corruptionem appeteret suam. *Simplicij exp.* Simplicius uero differentiam inter materiam & priuationem eis uerbis factam putat. sed & habitudinē quoq; amborum ad formam subindicari censet. Refertā Latine si potero, quæ hac de re Græce ab eo sunt scripta. Discrimen materiæ priuationisq; tradit: & eam pariter quæ amborum est, ad formam habitudinem refert. diuinum enim quiddam & bonum & desyderabile est forma: & hanc appetit materia ex propria natura, contraria autem est priuatio, quæ nō desyderat suimet corruptionem. siquidem diuinum illud bonum & desyderabile, primam appellat formam, separatam, uide licet eam quam & intellectam & primam causam re uera nuncupat, ab omnibus quæ natura constituta sunt, ab ipso ortu desyderatam: utpote quorū diuina sit causa: atq; ea ita sunt disposita uti unumquodq; eorum qua pollet uirtute, illius similitudinis desyderio teneatur. ea uero similitudo ipsorum propria perfectio est. perfectio autem compositis est, is qui secūdam formā status habet. materiæ uero pfectio formæ participatio. hæc Simplicius. De appetitu uero, quē *ἕψιστη* tam ipse

b quàm

quàm Aristoteles uocat, Latini uertūt desyderium, uerba faciēns, cum non secus debere tribui docet inanimis naturalibus, ac animatis ^{ὄρεξι μ.} hūc appetitū Latine uocant. unde inter appetitum & desyderium ita diremit: uti hunc animatis, illud autem inanimatis rebus congruere docuerit.

ARGVMENTA AVICENNAE CONTRA ARISTOTELEM DE APPETITV MATERIAE:

ITEM EX PRIMO AVERROIS

ET ALBERTI. CAP. V

NON placuit Auicennæ Platonē q̄ Aristotelem libentius secuto, hūc esse in materia appetitū, trifariamq; argumētatur in Aristotelem, quādo nec animalis is queat esse nec naturalis appetitus: unde nullo pacto materiae inesse cēset. Facile dabūt omnes concedentq; primam sumpti partem, secūdam uero ipse reuincere conatur: deindeq; patefacere in cōnexo esse ueritatem. Primo quia & forma & inclinante uirtute, materia ipsa suapte natura destituitur: neq; de ea instar grauiū & leuium decerni potest: quæ suis formis, uel tolli in altum appetunt, uel ad ima delabi. Secundo si formam appeteret materia, uel ex eo is dimanaret appetitus, quia careret omni forma: uel inde proueniret, quod multas una formas concupisceret, uel fastidio prioris formæ spectaret eò ut aliā sub indueret. Tertio metaphoram non admittit, quam de
decere

decere philosophum existimat, ut qui poetarum more sceminā maris desyderio teneri tam graui tanquā serio de rebus naturae conscripto uolumine prodiderit. hae ex Auicenna. Auerrois autem Aristotelis opinionem hunc exponit in modum: ut is sit appetitus acquirendae formae, cui utpote rei perfectae atq; diuinae quoad potest similis euadere cupit. demumq; Aristotelem appetitus nomine putat significasse id, quod ei inest motionis ad formam suscipiendam. ibiq; dirimit appetitum: in naturalem uidelicet eum, qui sit sine sensu, qualem plantis natura praebuit ad se nutriendas: & in sensibilem, quo pollent animalia. prioremq; illum tribuit materiae ad omnes formas uicissitudine uaria suscipiendas. Idq; uoluit prodire ratione priuationis, quae ipsi materiae connexa commixtaq; sit. Cur autem appetitum hunc introduxit: ut ea scilicet dignitate qua pollet materia, non ornari priuationem significaret: & ostenderet pariter priuationem ipsam cum materia iungi. Nec longe discessit Albertus cognomine Magnus: appetitus mentionem factam indicans ob discrimen priuationis atq; materiae: eumq; eius gratia innatum putat ipsi materiae, non ut conseruetur, sed potius ut transmutetur in id quod appetit. ibidem quoq; post nonnulla quae aduersus Platonem dicta fuisse autumat, subiecit appetitum ex incompleta similitudine prodire: quae compleri procuratur facta in id ipsum quod

Duplex
priuatio

Io. Pic.
Duplex
appetitus,
intellecti-
uus & na-
turalis.

appetitur transmutatione. quo fit ut talis insit materiae appetitus ob mixtionem priuationis: cum formae habeat inchoationem, ad quam desyderat transmutari. sed ne officeret sibi, regereretque quod exploserat: priuationem uidelicet non posse habere formae cupidinem, ut pote rei pernitiosa: id autem ex eo sequi si materia priuationis ratione id efficeret: duplicem propterea priuationem inuexit. alteram quae sit aduersa formae: alteram quae sit aptitudo suscipiendae formae in subiecto relicta: cui motus initium, quo ad ipsam attinet materiae, fertur acceptum, atque id causa sit appetitus & desyderij, quam uisus est quoquo modo probasse opinionem Io. Pici patruus in Heptaplo. Mox digredies Albertus, plurimamque commiscens, duplicis meminit appetitus, intellectus & naturalis. atque hunc bifariam docet posse capi, uti uidelicet intelligatur inesse materiae: Vel tamque subiectae rei: quo pacto negat eam appetitu pollere: Vel tamque motae rei a motore scilicet: qui appetitum habet, a quo procedens motus habet etiam ut sit actus rei mobilis: atque hunc in modum materiae docet inesse appetitum praerordinato fine, in quem directe mouetur, quo modo sit dictum ab Aristotele opus naturae, opus esse intelligentiae. duplicis postea meminit desyderij, perennitatis uidelicet, idque rei perfectae uoluit aptari: & transmutationis, quod rei docet imperfectae congruere.

Expositio

EXPOSITIO S. THOMAE, QVA ET ARGV-
MENTIS AVICENNAE RESPONDET. CAP. VI

ANCTVS Thomas ex aduerso Auerrois uidetur exponere: & argumentis Auicēnae respondet. existimat autem Aristoteleū uti priuationem à materia distingui monstraret, appetitus mentionem fecisse. Ideoq; primo probatum ab eo putat & affirmando & ostendendo materiā esse tanq; matrem, quā unā cum forma sit rerum causa naturalium, Priuationem uero non constituere & generare: sed detrahere & corrūpere id quod forma paratur: forma in quā quā tanq; diuinum quiddam & optimum habita sit. Deinde id ipsum probari existimat ex absurdo, quod sequeretur ni ita decretū foret. unde appetitus materiā ductus est in mediū, quo pollere nō potest priuatio. quo fit ut ni distinguatur à materia, & ipsa quoq; appetat, & sui etiā ipsius inde appetat corruptionem. nihil autem est aliud eo decernente appetitus materiā, sicuti nec omnis alius qui nō prodeat à cognitione appetitus, q; naturalis quorundam ordinatio secundum propriam naturam in finem suum. atq; ita dissoluere conatur argumēta Auicēnae. neq; enim actū duntaxat ordinari putat in finem: sed potentiam, qualis materia: quā tametsi formetur, nihilominus uti alias formas suscipiat potestatem non admittit. nec id euenire ex fastidio, aut cupidine consequendi simul cōtraria:

b 3 sed ipsa

sed ipsa potentiaē cōditione: quia fertur in alias formas dum una tantummodo potiat. nec etiam figurata inquit Aristotelē locutione uti, sed exēplo: quoniā supradixerat materiam proportionē cognosci, cum sese habeat ad formas, quae substantiam pariunt, perinde ac sensilis ipsa materia ad formas accidentarias. quāquā subdit, aduersus Platonē metaphoris à Platone ipso sumptis Aristotelem differuisse.

EXPOSITIONES SVpra NARRATAE PARTIM CONFVTANTVR, PARTIM EXPONVNTVR. VBI DOGMA ARISTOTELE VM INCIPIT APERIRI. CAP. VII

VERVM enim uero nō satis omnino pcepisse Aristotelis mentē uidentē citati interpretes. utitur enim Aristoteles ipso nomine ἐφ' ἑσίοσ, nam hoc nomen tribuit inanimatis rebus Simplicius, ὄρεξιμ uero nō rebus inanimis, sed pollentibus anima. utitur inquā nomine ἐφ' ἑσίοσ, quem siue appetitum, siue desyderiū nuncupes, ut eo intermedio monstret, tria esse rerum naturalium principia, qualia ipse statuenda prapofuit, materiam, formam, priuationem, non qualia philosophi priores inuexerāt. eaq; omni no inter se distingui docet intermedio etiā appetitur: qui cum materia congruat, formae non congruet, dedit intelligi materiam à forma dispesci. id ipsum de priuatione parauit. & quanquam antea dixerat hac de re nonnihil

nonnihil, ut satis cōstat: ut etiam paulo post explicabimus: hoc tamen loco id ipsum repetit tantisper dū inter ipsa tria principia discrimen statuatur. Alia etiā utitur ratione, non quæ scilicet iam sumatur ex natura materiae & consideratione priuationis, ut ante fecerat: sed quæ de conditione profluat appetentis desiderantisue naturæ. eorū autem expositorum, quos supra citauimus, nullus hoc explicuit. innuit Simplicius cum utriusq; materiae uidelicet atq; priuationis habitudinem ad formam citauit. Itaq; Aristoteles priuationē non esse idē quod materia decreuit: quoniam appetitus illi ad formam habendam non congrueret: utpote ad id quo destrueretur, nihil enim est auidū proprii interitus, si illa scilicet sit auiditas iniusta natura. Duo itaq; principia cū statuisset: alterū uti matrē, materiā uidelicet, capedinem & tanq; receptaculū formæ: itēmq; priuationē, quæ formæ uidelicet aduersaretur: satisq; esse docuisset hæc tria ad omnes res cōstituēdas: distingui mox illa inter sese docuit ipso appetitu: qui materiae quod intimus innoxusq; esset ob perfectionē naturaliter quæsītā sui: & à duobus illis, hoc est forma, atq; priuatione diuersus & esset & iure meritóq; haberet. quādo alterū semet non appeteret, alterū suimet corruptionē appetere nequiret. Itaq; nō ideo hunc introduxit appetitum Aristoteles, uel uti doceret priuationem dignitate non pollere in rerum generatione: uel uti subsignaret priuationem con-

iungi

iungi cum materia, eos uidelicet reprehensusus qui id negarent: quasi eos hoc circūstaret incōmodum, quia concedere nequirent hoc desyderium esse naturale. Nā Auicenna tantum aberat, ut hoc putaret absurdum in philosophia: ut tribus rationibus ipsum tollere appetitum, & à materia dispellere tentauerit. Cuius rei mirum est Auerroem hoc ipso in loco, id est particula octogesi prima fuisse oblitum: cum tamen D. Thomas & eius opinionem citauerit, & rationes dissoluere procurarit. Errare Auerrois præterea uidetur, cum non intellexit comparationē Aristotelis de turpi & pulchro, & fœmina & mare: quæ primori fronte satis fecisse illi nō satis uisa, mox libenter admissa est: quando sermo fieret de re sensili, quam docuit præter compositionem nō intelligi. Melius certe sanctus Thomas, cui placuit factā appetitus materiæ mentionem: ut inde monstraretur id non esse priuatio quod materia. quando hæc appeteret formam, quam illa neutiquam posset appetere, nisi simul proprium interitum, propriam abolitionem ex peteret. quod & antea Simplicius existimauerat. At optasem, uel inde etiam formæ & materiæ distinctionē sub indicatam, saltem eam quā ipsemet Aristoteles uel explicat, uel dubio procul innuit, quod uel de longinquo ut uidetur, Simplicius animaduertit. supra etenim docuerat Aristoteles materiam à priuatione differre, per illa uerba, ἡμᾶς μὲν γὰρ ὕλην καὶ σέρησιν ἕτερον εἶναι φασί, τὸ μὲν

Declarat
sctus Tho
mas & Sim
plicius.

τὸ μὲν οὐκ ὄν εἶναι ἢ ἂν σὺμβεβηκὸς τῆν ὕλην, τῆν δὲ εἴρησιν κατ' αὐτήν. hoc est, Nos quidem igitur materiã & priuationẽ aliud esse dicimus, hoc quidem non ens, secundum accidens materiam, priuationem autem secundum se ipsam. Hoc autem totum quid aliud? quàm alterum esse non ens, hoc est priuationẽ, Alterum ens, id est materiam: sed ens ex accidenti, formæ scilicet cõplexu, per seipsam uero non ens. Mox & subiecit materiam quidẽ ipsam substãtiam siue essentiam (nam apud eum iacet οὐσία) esse, non simpliciter, sed ἔγνω, hoc est iuxta uel propè, & πως, hoc est quodãmodo, τῆν δὲ εἴρησιν οὐδαμῶς, hoc est, priuationem uero nequaquã. Satis itaq; dederat Aristoteles intelligi materiam à priuatione differre, & quia illa non ens esset, secundum accidens, & prope substantiam. quodamq; modo substantia: Priuatio uero secundum seipsum non esset, & nullo modo substantia. ac sane id uidentur simul omnes committere, quod locum ipsum non accipiunt, ut in eo fiat inter ipsa principia discrimen: sed in materiam duntaxat atq; priuationẽ. De inde non satis uidentur explicare, ubi nam sit ille appetitus. Apparet autem ipsi materiæ illũ non inesse, si Albertum sequi uolumus: sed in eo situm esse unde motus fiat initium in ipsa materia: si etiam sequi uolumus Auerroem, ubi illa prodit uerba: & si non esset aliquod non habens formam, non esset aliquod appetens formam: post formam, quo autem pacto proprie tum di-

ceretur appetitus materiæ: num pari pacto appeteret forma & priuatio: quandoquidem ab eo qui motum parat, ita forma iungitur materiæ, & materia formæ: sicuti priuatio subministrat contrarietatem, atq; ipsi rem generatam famulatur. S. Thomas id ipsum uidetur uelle: sed naturalis nihilominus appetitus exactiorẽ aliquanto mentionem dum facit, materiæ illum potius uidetur iungere.

AVTORIS RATIONES QVIBVS OPINIO
AVICENNÆ POSSIT CORRO-
BORARI. CAP. VIII

SED enim præter Auicennæ rationes, quas tueri posset, qui sequi uellet Alberti opinionem, à materia quæ subiectum est appetitum abdicantis: & Auerrois etiam sensum, qui materiæ formatae id uidetur dare: possent multa adduci, ut monstraretur ipsi materiæ in sese non esse appetitum. Neque enim aliò tendunt magni illius philosophi argumenta, quam ut monstret ipsi materiæ tribui appetitum non posse, ut in sese ut priuata forma consideratur. Adhuc iam quæpiam ut id corroborem. Appetere partes sunt actus secundi: secundus autem actus primum supponit, & in eo tanquam fundatur & stabilitur. materia uero actus primus non est, sed pura potentia ad actum facta & parata: quando omnis actus à forma, sicuti & omnis operatio. Nec illa actus distinctio, Ioannis Scoti subtilitate excogitata

excogitata: ni forte illam prius Themistius aduertit in digressionem materiae, refragaretur. Imaginaretur enim actum quē uocāt entitatum, liceat mihi per uindices Romanae linguae Parisiensi uti uerbo. illum inquā imaginatur actū, quo fieri posset ut sine forma quiret materia permanere. quod Themistius neutiq; admitteret. Illum enim actum eundem non facit cum eo qui actus primus ab Aristotele nuncupatur: quiq; aliud non est quā forma, siue de forma prodiens: quo pacto dicitur anima esse actus corporis: à quo uidelicet actu reliquae functiones, hoc est, intelligere, uelle, desiderare, & ceterae id genus, qui secundi actus nuncupantur, exsurgunt. Dicitur fortassis, ex ipso quod est appetere, cū de materia id praedicat, nihil aliud dari intelligi, quā inclinationem quampiam & habitudinem ad formā. esto, sed de illa quoq; habitudine & inclinatione quaestio fiet. ea enim cum relatio sit, certe accidens est: ut inde actus aliquis existimetur esse. actus autem accidentis per se existere nequit: quoniam omne accidens corporeum formae aduenit, & eam comitatur uelut umbra corpus. & quanquam inter accidentia sunt quae formā propius, sunt quae materiam proximius consequi dicuntur: nullū tamen est eorum quod non compositae adueniat rei: quodque aut cerni, aut uere possit intelligi: priusquam unum quiddam ex forma, atq; materia conaluerit.

AVTORIS OPINIO, ET EXPOSITIO
ARISTOTELIS VERBORVM. CAP. IX

VPR A docuimus non recte satis expositū super hoc loco philosophum Aristotelem. Colligiq; inde posset, quæ hac ipsa de re, nostra ferat opinio. uoluisse uidelicet Aristotelem tria illa rerum naturalium principia constitue re, quæ inter sese suapte illorū natura dissiderent, quoniam uni appetitus inesset, qui non esset in cæteris: quæ ab alterutris etiam quæ contraria, atq; pugnancia dirimerentur: subindéq; ipsum appetitū non satis consone ab omnibus admissum, nec exacte fortassis intellectū atq; perpensum: sed latius aliquāto explicanda res est, & præstandum quod polliciti sumus. Itaq; quod appetit formam, id aut ipsa forma est, aut priuatio, aut materia: In principijs etenim naturalibus, atq;, ut ita dixerim, in ipso primo naturæ sinu, cum nihil aliud sit præter hæc tria, nihil etiam est aliud quod appetat. An forte appetit forma? neutiq;. quando seipsum nihil appetit: id enim appetitur quod non habetur. Adde quod naturalis forma per sese non existit: sicuti nec existit sine forma materia. concurrunt enim, concidunt, conueniunt ambo in rei sensibilis compositione atq; conflatu. quicquid enim in sublunari hac machina spectari, cer- ni, tangi potest, ex illis duobus cōflatur & coalescit, Priuatio quo minus appetere potest. ipsa enim nō est quicquam, nisi

quàm, nisi negatio in subiecto ad formã apto: hoc autem est priuatio formæ: quod autem ipsum nõ est, nec appetere utiq; potest. Ad hæc nihil appetit quod consequi id quod appetit quoquomodo nõ potest: frustra enim appeteret. Naturalis autem rei desyderiũ frustra esse qui diceret, & toti philosophiæ & ipsi Aristoteli maxime aduersaretur, qui & in secũdo Physicorũ & in Politicis & in Metaphysicis & alibi naturam quicq; agere frustra non admittit. Quare si priuatio appeteret, appeteret id quod habere unq; nequiret: atq; idcirco frustra & incassum talem appetitum natura paruisset. Relinquitur igitur ut materia appetat, quod Aristoteles affirmat. sed hoc etiam nonnulla circũstant incommoda: quæ supra duximus in controuersiam, cum & argumenta Auicennæ tractaremus, & opinionem Alberti & Auerrois non dissentientem, & nostras etiam ad id rationes explicaremus. Quapropter mihi uidetur materiam nõ quã materia, sed quã subiectum appetere. subiectũ inquam hoc est materia formata. Clarius loquar: materia sub forma. uoluit enim Boethius ille inter Græcos

Boethius

Peripateticos & uetustus & celebris: materiam qualitibus informatam, materiam amplius non remanere. hæc itaq; materia sub forma: nam suapte natura primo, siue formam, siue dimensionem, adeo ipsa uidetur appetere, quia prior quodam ordine spectatur quàm forma: adeo non appetere, quia nunquam illa caruit: ut

c 3 hinc

hinc uerum eum appetitum esse negare quispiam posset. Sub forma inquam aliam formam appetit: qua obtenta, aliam subindécq; aliam: adeo ut suapte inclinatione infinitas ascisceret successione perpetua: nec hanc solum, nec illam signanter: uerum formam ipsam absolute quod & in communi, sed in particulari eam cui est magis proxima facta: uel ex ipsa formæ quam possidet cognatione: quæ suoapte ingenio magis illi propinqua habetur & sit: quo pacto dicitur ab Aristotele in ijs quæ habent symbolum, faciliorem transitum fieri: uel etiam actione agentis extrinsecus causæ eò inclinata, atq; disposita, ignis enim & aquæ multa est discordia, actione tamen continua ipsius ignis in aquam, ex ipsa aqua fit ignis. at aer ex aqua ob naturæ minorem in qualitatibus repugnationem facilius prodiret. hinc nõ frustra uidentur à quibusdam duo in materia appetitus excogitati: quorum alter sit proximæ formæ cupido quædam: alter formam spectet in communi generatimque & absolute: quod uisus est uelle, uel de longinquo Albertus. atque huic appetitui ferri potest accepta generatio continua, Illi uero uaria formarum uicissitudo. Materia itaq; formata quidem, sed sub ipsius tamen materiæ ratione, formam appetit, & particularem, & in cõmuni. siquidem illa nunq; forma caruit: quare non potuit omni forma nudata formam appetere: nec ex sese appetitum habere potest: cum actus
non sit

Duo appetitus in materia naturales.

non sit, in quo fundari conuenit appetitum. Inest tamē
 ei quāquam sub forma formae appetitus non eius quā
 habet, sed alterius, ijs quos exposuimus modis. Atque
 hinc similitudines illae cō rectae sint ab Aristotele exco-
 gitatae, iā iā erit in promptu. id quod turpe est, aliquid
 est: quoniā ita turpitudine in partiū cōflatu dissono cōsi-
 stit, ut pulchritudo in eleganti & consono. Quod ergo
 turpe est, appetit ut sit pulchrum: hoc est, cupit quod
 imperfectum est, perfici. quā turpe, id est sub ratio-
 ne turpitudinis non appetit. turpitudine enim est ipsa
 negatio in subiecto: ipsa priuatio pulchritudinis, ipsa
 deformitas, quae non perficitur ipsa, sed abijcitur ad-
 uentante pulchritudine. Quare appetit id quod est tur-
 pe, abiecta turpitudine ac deformitate formosam in-
 duere speciem & pulchram: quod nihil est aliud quā
 turpi explosa forma, pulchra forma uestiri. utimur me-
 taphoris: quoniam cum desunt propria nomina, trans-
 latitijs utendum est, quae & interdum ex usu commu-
 ni loquendi rem ipsam exprimunt significantius, &
 tanquā sub oculos ponunt. Itaque quod turpe est, hoc
 est subiectum quod afficitur turpitudine, pulchritudi-
 nem appetit. sic & foemina uirum esse suo opte inge-
 nio cuperet: non quod turpis in sese foemineus sexus,
 sed quia uirili imperfectior. quia igitur subiectū imper-
 fecto sexu affectum est, affici perfecto cuperet. quibus
 omnibus conficitur materiam formae desyderio teneri,
 quoniā

quoniã perfectam numeris omnibus formam & omni
no pulchram non possidet: nec ullam talem in hac sub
lunari machina est reperire. hinc uariando formæ inna
tus appetitus: ut materia formam tandem in communi
perfectamq; induat: quæ quia non inuenitur, alias atq;
alias quærit congenito desyderio semper auida. & quã
quam illi id ipsum ab eius autore sit inditum, in ea ta
mẽ est, id est indinatio ei inest ad formas à primo ortu
naturæ congenita.

CONVERTITVR DISPUTATIO AD DI
VINAM CONTEMPLATIONEM ET
AMOREM. CAP. X ET VLT.

» **S**ED quoniam parum uel nihil potius est
» actũ, nisi nobis ipsis philosophemur. alio
» qui male nos philosophari compertum est
» consensu omnium qui præclare in literis au
» diuerunt. Ideo ad institutionẽ uitæ & emendationem
» morum totam disputationem conuertamus: ut deum
» ipsum, qui est finis ueræ philosophiæ, intellectu quoad
» fieri potest cognitum, & amemus, & ipso beemur. Ita
» Pythagorici ueteres: ita Platonici quoquo modo: No
» stri uero qui uere sapiunt, uel identidẽ uel omnino sem
» per. Possimus ex appetitu formæ in cõmuni compre
» hendere eam pro modulo suo, infimãq; rerum sorte: si
» tamen res dici exacte potest: deũ quærere. Deus enim
» quanquam

quanquàm forma proprie & omnino exacte dici ne-
 quit, quàm formæ nomen materiam respicit: nec item a-
 ctus, quàm id uocabuli potentiam innuit: minus tamen
 improprie ita uocaretur, quàm uocabulo signaret ma-
 teriæ omnium productorum rerū despiciatissimæ. itaq;
 deum pro suo modulo quærit materia: unde & diuinū
 quiddam appetere dicta est, quia uidelicet forma diui-
 nius quiddam quàm materia existimatur, & si Them-
 istio stamus, ipsius primæ causæ est appetentissima. &
 quoniam illam consequi nequit: uel tenue ipsius expe-
 tit uestigium, id est, sensilem formam: qua induta quo-
 niam contenta non est & satura, aliam quærit identidē:
 & quia non habet, quam habet permutat indiga ma-
 ioris boni, habetur enim minus bonum, maioris boni
 comparatione deterius: minusq; pulchrum, si maiori cō-
 ponatur conferaturq; turpitudine quadam uidebitur
 dehonestari. quocirca in uotis est ipsa bonitas, ipsa pul-
 chritudo: quibus conficitur, ut prima materia rerū pa-
 rens sublunarium atq; sensilium, ut indiga est summæ
 illius bonitatis, ita & sitibunda: ppter eaq; ad illā quo-
 ad uires eius suppetunt, anhelat semper. pudeat autem
 nos, quorum animi sunt multis uitijs quasi maculis fœ-
 di & turpes, ipsa nolle uirtutis specie pulchritudinēq;
 uestiri: & ex uario eius habitu, non permutato quidem
 sed subinde ascito, ad ipsam pulchritudinē rerū diuina-
 rum totis uiribus properare: ut quod Propheta cecinit,

,pheta.

d euntes

» euntes de uirtute in uirtutem, uideamus deum deorum
 » in Sion, pudeat nos uel abieciſſe penitus, uel retudiſſe
 » aciem congeniti ſtimuli, & prope innati à naturæ ortu,
 » quo beari cupimus. quando rerū quæ ſub obrutum ca-
 » dunt pereuntium, & ſingulis momentis fatiſcentiū, ua-
 » na & umbratili prorfus imagine decepti, nuntiū remit-
 » timus ſupernis donis, diuinitusq; illapſis formis uirtu-
 » tū, quibus fit gradus ad ultimā humani animi formā,
 » hoc eſt diuinā felicitatē. Cuius quærendæ appetitio, dei
 » dono indita & tanq̄ inuſta naturæ, permutatur deſy-
 » derio retinendæ formæ ignobilis, & ſæpe noxiæ, rerum
 » minus bonarū, atq; afferentiū perniciem: ut quæ & ſtu-
 » porem animo, & lethæam quandā obliuionē celeſtiū
 » inducat. Adeo amentes, adeo ſtupidi ſumus: ut uinci
 » nos permittamus à rebus omnibus ſola naturæ inclina-
 » tione donatis: nec mentis iudicio pollentibus, nec arbi-
 » trij libertate, quo cæteris præſtamus animantibus. quid
 » rerū uſi uocabulo ſumus: quando & à prima ipſa, de
 » qua ſumus locuti, materia ſuperemur. quæ quoquo mo-
 » do, non autem perfecta res eſt: nihilominus agitati cō-
 » tinuo eam nobis indicat: quā habere poſſunt omnes:
 » ſed pauci uere uolunt, pleriq; non quærunt, nonnulli &
 » poſthabent, etiam negligunt felicitatem.

IO. FRANCISCI PICI MIRANDVLAE DOMINI,
 ET CONCORDIAE COMITIS, LIBRI DE AP-
 PETITV PRIMAE MATERIAE, FINIS.

Ampliſſ.

AMPLISS. ET IL-
 LVSTRISS. D. M. L. CARD. ET PRINCIPI GVR
 CENSI, AC IN ITALIA PROCAESARI, IO.
 FRANCISCVS PICVS MIRAN
 DVLA FELICITATEM.

VPLICI ferè modo nostræ atatis uiri
 doctrinæ studijs addicti philosophā-
 tur. Alij Aristotelea placita, aut inter-
 pretantur, aut sequuntur, uel solo in Ly-
 cio uersati, uel in Academia spatijs de-
 currentes, quo in genere pleraq; iā scri-
 psimus. Alij noua quædā, & si ab antiquis dissideant, cō-
 mentantur. Qua de re nūc excitandorū causa ingeniorū,
 placuit experiri de elementis, si contradicere ueteribus
 philosophis pbabiliter possem: & hoc de genere maio-
 ribus tāq; præcludere monumētis. Dediti occasionē tu
 aliquā, ut hæc ad te in præsentia mitterem: excitata nup
 abs te de uisilibus radijs quæstione subtilissima, quæ
 diu exagitata in elemētis tandē recepta est. Dederis &
 cumulationē spero, ut maiora, ita & meliora scribēdi pa-
 rata nobis propemodū uia: quādo meæ ditionis rebus
 tua & autoritate & opera paulo ante cōpositis, potero
 quod tēporis in peregrinationibus, in exilijs, in tumulti-
 bus conterebatur, id totū & domi, & in patria ditione,
 & pacato in ocio literarum studijs impertiri. Vale.

d 2 Io.

IOANNIS FRAN

CISCI PICI MIRANDVLAE DOMINI,
DE ELEMENTIS LIBER:

OPINIONES VARIÆ DE NUMERO ELE-
MENTORVM, ET EORVM QVAE EX IL-
LIS CONSTITVANTVR. CAP. I

ETVS opinio est à primis usq; dedu-
cta sæculis, philosophorum & medico-
rum firmata consensu, rerum elemen-
ta transmutari inuicem, atq; misceri.
Quo autē numero illa essent, quo mo-
do miscerentur, inter antiquos multa dissensio. Nā qui
plura quatuor, qui pauciora, qui numerosissima, qui in-
finita fecerint inuēti sunt: qua de re & aliij pleriq; & nos
in primo De uanitate doctrinæ gentium, late disputa-
mus. Aristoteles, & qui eum sequuti, quatuor contenti
fuere: idq; uisum etiā Platoni. Sed inter utriusq; se-
ctæ, hoc est, Peripateticæ, atq; Platonicæ philosophos
non parua lis. Quoniam illi res quaspiam eximūt etiā
corporeas ab elementis, & eorum mixtionis faciunt in-
munes: hi nullo pacto. Quintam rerum essentiam cō-
mentus est Aristoteles ab elementorum conditione di-
uersam: eaq; & cælum & stellas, superioraq; illa omnia
corpora

corpora constituit. Ex Platonicijs uero sunt qui quanq̃
 caelestia ex ipsis quatuor conflant elementis: plurimum
 tamen ex igne habere contendat, nec aeris faciāt omni
 no expertes. reliqua aut minime, aut uix in participatū
 admittunt. A cuius sententia nō usq; quaq; uisi abhor-
 rere, qui materiam in cælo esse contendunt, eiusdem cū
 ea naturæ quæ sub elemētis continet: ex quibus omnia
 postea sublunaria coagmētata sunt atq; coalita: ob præ-
 stantiam tamen formæ caelestis, & abiectam rerum ter-
 renarum sortem, hæc transmutari, atq; corrumpi subin-
 deq; generari: illa inuiolata & incorrupta permanere
 decernunt.

DE MAGNITVDINE, ET QUALITATE ELE-
 MENTORVM, ET MIXTIONIS MODO,
 DIVERSAE NARRANTVR SEN-
 TENTIAE. CAPVT. II

MODVM uero mixtionis uarium diuersi red-
 didere. nam qui elementa sibi certa & signa-
 ta magnitudine aliud alio præstare existi-
 marunt, eorum etiam qualitates certo quo-
 dam tenore qualitatibus aliorum præstare dixerunt.
 Alij uero qui excedere se quidem elementa sunt arbitra-
 ti suapte mole & magnitudine: qui enim negari id po-
 test: quoniam uisu constat, terram ambiri aqua, & aquæ
 circūduci aerem: quem æthere, siue igne uallari recipi so-
 let: ij nihilominus, quota portione alterum præstaret al-
 d 3 teri, sciri

teri, sciri posse negauerunt. & hæc, ut mihi uidetur, uero, similioꝝ omnino sententia: quis enim metiri magnitudines elementorū quiret? nedum adeo metiri, ut quod cuiq; præcelleret, quotaq; portione præstaret alterū alteri, exacte censeret? Quæ enim cernuntur elementa ignis, aer, aqua, terra, proprie elementa esse nō recipiuntur: sed naturæ quæpiam ex elementis mixtæ, atque coalitæ: siue ea mixtio à prima rerum conditarum origine facta fuerit, cum prima omnium materia elementis elementisque rebus, quæ ex ipsis coaluerunt, substrata sint: siue tempore succedente postmodum, idq; identidem obtigerit, manente uidelicet aliqua puri elementi particula in propria cuiusq; sphaera: ut uerbi causa, cū terræ portio ad terræ centrum, quod ex terra purum, atque impermixtum uidetur quibusdam, secesserit: syncerus ignis ad lunæ conuexa migrauerit: Media quoq; elementa aqua & aer, ad suas quodque sedes intimas imaq; sese in penetralia receperint: quod placuisse uidetur Auerroi, quartum Meteororum librum enarranti, quãcūq; aliter sensit media in Paraphrasi primi libri Meteororum, dum aduersus Alexandrum Aphrodiseum disputaret. Certum sanè constansq; haberi debet, nullum elementum purum, atque syncerum posse sentiri: quãdoquidē sensus ipse ex diuersis conflatus, nihil nisi simile, id est ex diuersis quoq; conflatu percipere potens est: ea uero perceptio qualitatibus quatuor fieri
 omniū

omniū ferè consensu decretū est. Quarū cuiq; elemen-
to duas, permutatis tamen uicibus (nam uariā uarijs in
elementis miscetur) attribueret: ex sunt caliditas, frigiditas,
siccitas, humiditas. Terræ siccitatē & frigiditatem,
aquæ humiditatē & frigiditatē, aeri humiditatē & caliditatem,
igni siccitatē & caliditatem tradidere. Itaq; duo
elementa penitus ab alijs duobus dissident. Quædā uero
aliqua ex parte cōueniunt, aliqua ex parte remouentur.
Terra cū aqua frigiditate cōsentit, dissidet humiditate,
qua pollet aqua: siccitate uero terra pollet humiditati
contraria. Terræ & aeri nulla affinitas: utraq; enim
pugnāt qualitate. hæc sicca est frigidāq; ille humens &
calidus. Terra igni siccitate iungitur, dissidetur frigore:
cū igni calor obtigerit. Aqua aeri cōuenit humiditate:
pugnat frigiditate calori cōtraria. Igni aqua utraq; pugnat
qualitate. hæc frigore & humore prædita, ille siccitate
atq; calore uiget. Aer igni calore consentit, dissidet
humore, quo neutiq; ignis participat. Extrema itaq; terra
& ignis suis qualitatibus parte cōueniūt, hoc est siccitate:
parte dissentiūt, quādo hic calore pollet maxime, illa
frigiditate. Aqua & aer, quæ medium inter extrema
sunt locum sortita, inter se quidem humore consentiūt,
frigore dissentiunt atque calore. ut hinc demirari quispiam
possit, cur quæ maxime distant situ, mundi q; regionem
sortita sunt maxime aduersam atque remotam, qualitatibus
etiam non maxime distent. atque
hinc

hinc (ut opinor) fuit Aristoteles hac in re uarius, quādo in opere De caelo, terrā opposuit igni, ex maxima locorum distantia maximam repugnationem inuectus. in libris uero De generatione, igni aquā opposuit ex pugna qualitatum. Sanè conuenire dicitur ignis supremū fortitus locum siccitate cum terra. Aqua uero igni propior, ut quæ super terra sit collocata: utraq; ab igne qualitate dissentit. nam & quæ ignis sunt, & quæ aquæ cōditiones, inter se sic pugnant, ut pugnare magis non possint: & quanq̄ dici proprie & exacte nequit: ut quæ inter se nō pugnat qualitates, ita ut altera expellat alterā si sit potentior, nō sint aduersæ dissidentesq;: ut quæ uidelicet sese eodem in subiecto compatiantur, etiam si sint maxime intentæ, ut calor & siccitas in igne: quatenus tamen diuersis & pugnantibus cōueniunt, eatenus quoquomodo dissidere dici possunt. siccitas enim & cū calore frigiditatis hoste potest (ut ita loquar) hospitari, & ab ipsa quoq; frigiditate suscipitur hospitio: quæ cū sint aduersa illa, quoquomodo etiā aduersari hæc ipsa inter sese uisa sunt. Sed utcunq; sese res habeat: ex quatuor istis qualitibus, quæ primæ dicuntur, nasci cūcta ueteres decreuere. Agunt itaq; inter sese elementa, commercicia quædam exercent, seseq; petunt, à natura impetum nacta sese mutuo petendi. Vnde illis Græci nomē fecere σοιχηῖα, quasi uaderent in sese. uisa etiam tāq; bel-
lare armis uidelicet qualitatum cōtrariarū: ita ut ex pugna illa,

Vnde nomē
elemēti
apud Græcos.

gna illa, modo uictoria, modo dades hinc inde spectetur. cōuenire etiam inter se uisa, & quasi fœdera iungere & nuptias: ex quibus proles exoriretur. hinc apud pri-
scos illos philosophos, qui sub fabularū inuolucris ob-
nubebant secretioris dogmata philosophiæ, ex lite &
amicitiâ cuncta fieri decretum est. Hinc Iouis & Iuno-
nis nuptiæ: quando ille pro igne æthereue, unde & *Zeus*
ἀπὸ τοῦ ζέειν, hoc est, à feruore nūcupatus: Iuno pro æ-
re, quæ & soror etiam dicta, quoniam proxima & cælo
eadem ferè cognatione coniuncta. hinc & Iouis etiam
cum terra matrimoniū, quādo pro parte illa aeris sum-
ptus est Iuppiter, qui potest in pluias cogi & irriga-
re terram, quæ suscepto humore parturit & parit: qua
propter ille cecinit:

Coniugis in lætæ gremium descendit.

Cæterū tametsi coire inter se elemēta ipsa, talibus, ut ex-
posuimus, qualitibus prædita, receptū confessumq̄
sit, & concordī ferè sententiâ decretum: non tamen quo
pacto hæc ipsa ad res constituendas conueniant, incon-
trouersum habetur, sed res est multarum fœta difficul-
tatum. Alij enim misceri ita uoluerunt elementa, ut unū
quiddam ex ijs conflaretur, quod eorum aliquod non
esset, sed ex omnibus quæ iam essent ipsa mixtione ab-
olita, dissultaret. Alij integra manere censuerunt. Nec
defuere qui mediam inter has sententiam dicerent, ar-
bitrati nec integra manere, nec penitus aboleri: frangi

e tamen

Expositio
antiquorū
de elemen-
tis ænigma-
tum.

De opinio-
nibus Aui-
cēnæ Auer.
& S. Tho.

tamē & minui sic, ut abiret integritas formæ, retenta nihilominus ipsius uirtute & potestate. Tantū ferē de mixtione elementorū, ab ijs qui ante nos scripserūt disputata, certe uberius ab illis, sub compendio retuli: ut quid nobis in mentē uenerit, cōmodius aperiremus, & cōtra dicere sine crebra opinionum repetitione possemus.

QVOD ELEMENTORVM NUMERVS, ET
ORDO, ET QUALITAS PER CERTAS
RATIONES NON DECERNATVR. CAP. III

GO quidē ut quæstionē de elemētorum numero non exacte discutiam: illud tamen afferam, eum exacte nesciri. nam & qui philosophorum sententiæ nollent acquiescere, nescio quo pacto adstringi possent: quando existimari cōtingeret aliqua alia esse elementa, quæ occulta quadam ui naturæ concurrerent ad res sublunares cōstituendas, Videri solum ignem, aërem, aquam, terram: quæ cū pura non sint elemēta, ea scilicet quæ oculis cernimus: nihil referre si dicātur alijs etiam inuisilibus elemētis mixta. Qua ratiōe etiā Phauorinus nō admittit septē dūtaxat esse planetas: quādo cōijci nequeat plures esse nō posse, qui tamē nō uideantur propter exuperantiā, uel splendoris, uel altitudinis, paris tamen ad res efficiēdas uirtutis &

Opinio cōtraria.

Rō p opi
nionē.
Confirma
tio p auto
ritates.
Phauorin⁹

tis & potestatis. Fuere itē qui plura statuerent: & Ictes *Ictes.*
 Pythagoreus duas esse terras est arbitratus: cuius de na-
 tura & uiribus quā diuersa philosophi protulerint, sa-
 tis (ut existimo) patet primo ipso cuius meminī libro
 De uanitate doctrinæ gentium. Fuere item qui paucio-
 ra. Quoniam de sphaera ignis apud plerosq; dubitatū
 est. Et sunt etiam qui nullam uelint sphaeram simpli-
 cium elementorum: & qui eas uolunt, non conueniunt.
 nam Alexander urere illum ignem uoluit, qui est lunæ *Alexāder*
 proximus: nec proprie ignē dici debere contendit. qua
 de re est illi cum Auerroē in paraphrasi media libri Me *Auerrois.*
 teororum primū contentio: cui tamen decretum est nul-
 lum reperiri omnino purum elemētum, propter ipsam
 primorum corporum æqualitatem: quæ cum sint ma-
 xime contraria, sola mixtione coæquentur inter agen-
 dum & patiendum. Itaque de numero elementorum
 si diuinum oraculum æditum non sit: humana ratione
 non est sententia ueridico ore adeo lata, ut ab ea non
 detur prouocatio. Sic & de sedibus elementorum, quo-
 rum ordo apud plerosq; præiudicatus est, à nonnul-
 lis etiam ductus in controuersiam. Certe cum Ari-
 stotele, & alijs plerisque philosophis magnus non sen-
 sit Ambrosius in libro sexdierum: qui uidetur potius *Ambrosi⁹.*
 ad deum appellare, cui notum id sit, ignotum autem
 humanæ coniecturæ. Nam si ordinem in tribus imis *Alia rō p*
 cōspicimus elemētis, pura tamē ut diximus, illa nō sunt, *inquisitio,*
 nem.

ut propterea consecutio connexumue non admittatur,
 si de sphaeris impermixtis id ipsum afferatur. Porro cir-
 ca ipsa elementa, siue ea sint quatuor, siue plura, siue eo
 ordine posita quo multitudo cēset, siue alio, ac circa qua-
 litates: plures ne sint numero, an tantum quatuor: mul-
 ta me (si auctoritatem philosophorum nō admittam) te-
 net ambiguitas: adeo, ut rogatus sententiam difficilli-
 mum uideatur quò se animus magis indinet. Primum
 omnium hac in re satis constat sensu id nobis non pate-
 re: quæ enim sub sensum cadunt elementa, uti supra sa-
 tis est habitum, pura impermixtâq; non sunt, sed pror-
 sus insyncera: nec ulla omnino simplex & pura qualitas
 à corpore non omnino simplici & puro dimanat, quale
 nullum in machina sublunari. quapropter iure arbitra-
 ri de eis sensus nequit: ac per hoc nec intellectus, si Ari-
 stoteli standum censeamus: apud quem pro constanti
 receptum est, nihil esse in intellectu quod prius in sensu
 non fuerit. Relinqui itaq; uidetur ea ipsa de re sola phā-
 tasia, cui coniectura nitatur, decerni posse: quæ quàm sit
 fallax, nemo nescit. eam enim quaque in re tam ua-
 nam esse necesse est, quàm uanum fuerit sensus ipsa de
 re iudicium. siquidem nihil aliud sit phantasia, Aristo-
 tele decernente, & consentientibus Peripateticis, quàm
 motus factus à sensu secundum actum.

ELEMENTORVM QUALITATES PRIMAS,
 EARVMQVE NATVRAM, EX REBVS
 QVAE DE ELEMENTIS CONFLAN-
 TVR ET COALESCVNT, NON POS-
 SE COMPREHENDI. CAP. IIII

VERVM enimvero ex ipso conflatu elemē-
 torū maior omnino difficultas oboritur.
 Si enim quodcunq; elementum suapte in
 natura, hoc est syncerum & impermixtū,
 seorsum à nobis persentiretur, daretur utiq; aliqua no-
 bis uia de eorum qualitatibus, natura, mixtione, iudi-
 candi. nam si aquæ seorsum, uel aëris seorsum deprehē-
 sã proprietates, cōditionesue essent: sic & terræ, & ignis.
 Postea dum aliqua res ex eis mixta sub obtutum cade-
 ret, animaduersis conditionibus ipsius rei, non omnino
 difficulter præstaretur: ut quas ab hoc, quas ab illo con-
 ditiones traheret elemento, quoquomodo fieret iudi-
 cium. quo autem eas modo cognoscemus, cum ex ipsa
 re iam mixta necesse habeamus elementa cognoscere?
 quo fit ut credere magis, aut cōiectari, quàm scire opus
 sit, cui nam elemento quæ propriæ conueniant qualita-
 tes. Nam eos qui ita solent argumentari, ut effectū di-
 cant se perpendere in diuersis contrarijsq; rebus eundē,
 propterea q; illum ipsum acceptum debere referri dispo-
 sitioni aliquæ, quæ illis ipsis contrarijs in rebus eadem

Ratio fun-
 damenti.

Remotio
 obiectiōis

inueniatur, facile non recipio: quoniam ei dispositioni
 quanq̄ utriq̄ rei communi coniectura quidem id acce-
 ptum referri potest, non autē certa ratione: nam & for-
 mæ, & uariæ mixtioni, & diuersæ sympathiæ tribui etiā
 potest. unde non difficulter fallacia non ueræ causæ ab
 Aristotele damnata potest oboriri. Soleo autem ego
 contra sic argumentari. quotiescūq̄ aliquis effectus, cui
 multæ insint conditiones, à pluribus h̄isdemq̄ diuersis
 dependeat causis: quæ nam cōditio cui causæ afferrī de-
 beat accepta, sciri nequit, ni prius illæ seorsum causæ sin-
 gulatim exploratæ adeo sint, ut eorum proprietates de-
 prehensæ fuerint. Alioqui, num quæ unius, alteri adscri-
 pseris? & augetur etiam difficultas magis quādo plures
 esse possent causæ, quæ ad effectum cōcurrerint, q̄ quæ
 uulgo sint existimatæ. Itaq̄ cum nisi per ea quæ cōposi-
 ta sunt ex eis, possint explorari elemēta, ipsa uero per se
 & seorsum neutiq̄ detur percipere, coniectura uacilla-
 bit. Dicitur fortasse hac in re posse nos uia & modo p-
 cedere: quando uidemus ignem, & si non syncerū omni-
 no atq̄ impermixtū, aquam & si nō suo purōq̄ in ele-
 mento constitutam, sed alijs participantem, retinere ta-
 men propriam uim insitam: hanc frigefaciēdi & hume-
 ctādi, illū calfaciēdi & exsiccandi. At si ignis ille supre-
 mus & simplex non urit, autore Alexandro? non calet?
 At si simplicibus, uel saltem minus compositis compositi-
 tiora plus intentarum possideant qualitatum? ut gla-
 cies quæ

Alia rō ex/
plicata.

Confirma-
tio.

Responsio.

Cōfutatō
multiplex

cies, quæ est aqua frigidior, & plumbum terra grauius: nam & illud admisit Auerrois in media Meteororum ædicatione: & hoc in libro de compositione theriacæ aduersus Galenum retulit. At si alio in elemento ignoto uis earum aliqua maior atque præstantior haberetur? At si in permixtione esset mutata conditio? At si dissularet ex multis ea ipsa uis? puta caloris intenti ex calore ignis & aeris, frigoris ex aquæ & terræ frigore, siccitatis ex igne & terra, humiditatis ex aqua & aere. Nam siue calor ignis à caloris aeris specie ratione uel differat, frigusque sit aliud specie in aqua quam in terra: siue in utrisque unius eiusdemque naturæ fuerint: effugere nihilominus eas quæ undecunque circumstant difficultates minime poterunt. nam si alia species caloris in igne, alia in aere, alia quoque & diuersa natura frigoris ea habebitur, quæ in aqua & quæ in terra. & ita de cæteris fiat qualitatibus iudicium proportionem pari. Ac uideatur quidem rationi consentaneum: quoniam diuersæ sunt substantiæ: ut diuersas etiam habeant quæ illas consequantur proprietates. Alius itaque erit calor quo ignis, alius quo aer participet: duo igitur sub uno calores. quæ enim sunt diuersa specie, genere conueniunt. Si dixeris genus abstrahi à speciebus cogitatione nostra, & non subsistere, nihilque prohibere si tantum sint duæ generis unius species: Illud quæso responde, quo pacto illas esse in species deprehenderis, si in aliqua alia specie

Particula
ris rñsio.

Cōfutatō
multiplex.

genus

genus ipsum non deprehendisti? quo pacto enim hominem & leonem animalis esse species iudicare iure posses, si genus ipsum in boue & capra, aut aliqua alia animalis specie adseruari non plane constaret? Si maxime sunt species, ut numeri Aristotele autore, quibus addita uidelicet differentia species uarietur: oportet igitur adesse id quod per diuersas & uarias dissecari differentias queat. habebit igitur calor tamquam genus igne superior & aere, quod in aliqua etiam specie inuenietur. tumque aut elementare erit ille calor, & sic plura elementa: aut caeleste scilicet & quintae naturae, & tum id quod est quintae naturae siue essentiae, diuersisque omnino generis, miscbitur elementis, quod a Lycio prorsus explodet Aristoteles. quod si eiusdem speciei dixeris esse: ergo unum pendebit ab alio: & sic caliditas aeris pendebit ab igne: si uera est illa ab Aristotele in Metaphysicis posita lex, in uno quoque genere esse unum maximum, a quo dependeant illius generis caetera: si maximum, ergo prius, quia etiam causa: nisi forte Petri Aureoli opinio reciperetur, legem illam Aristotelis paulominus abrogatis. sed certe si alterum deriuatur ab altero, ergo simul aeterna non erunt elementa, ut uoluit Aristoteles: quando in aeternis id quod est efficiens, prius effectu non constituitur apud Peripateticos, ergo neque etiam simul in creatione fuissent constituta. Si uero fingas ambo summa esse, ratio repugnabit & uoci, & imaginationi, quae sanxit duo eadem
in con

P. Aureo/
lus.

in conditione penitus summa & maxima esse non pos-
 se. neq; enim illi subesset fundamentum sententiæ, qua
 statueretur in aëre summum esse calorem: repugnaret
 enim & sensus & ratio, quando nullo incommodo ex-
 cedētis qualitatis ab aëre in sese afficitur sensus, sicut ab
 igne corpora afficiuntur: nec patitur ratio, ut quod ex
 mixtione temperatum est, quemadmodum calidū cū
 humido in aere id eiusmodi haberi queat, ut nequeat
 propterea remitti ille ex humore calor, quando humor
 non aduersatur calido: sed sese inuicem hospitantur, si-
 cut calor & siccitas: quæ quidem siccitas cum non aufe-
 rat igni id quod est cōburere: pariter nec humidum ca-
 lori aeris, si in ea esset summus calor, ne combureret
 posset auferre. Atqui cum temperamētum omne
 ex frigido sit & calido, autore Aristotele in pro-
 blematibus & in libris Meteorologicis: nū ali-
 quod simpliciter calidū, & simpliciter fri-
 gidum: simplex, non aliquo modo cō-
 positum, aut aliqua alia qualitate
 fretū, prius elementis quæ duo
 bus pollent qualitatibus, co-
 gitādū esset: Et hæc qui-
 dē de cōcursu elemēto-
 rū, & primis qualitati-
 bus ad præsens
 dixerim.

f Humores

HVMORES QVI EX PRIMIS PENDENTELE
 MENTORVM QUALITATIBVS, AVT
 QVOT SINT, AVT CVIVS NA-
 TVRAE, EX IPSA MIXTIONE
 NON POSSE EXACTE IV-
 DICARI. CAP. V

ED enim cum mixta sint elemēta: & ex pri-
 mis illorū qualitibus caliditate, frigidita-
 te, siccitate, humiditate, aliæ generātur quali-
 tates, quæ in uiuis & sese mouētibus, locūq;
 permutantibus animalibus uocātur humores, sanguis
 uidelicet, bilis & rubra, & atra, atq; pituita: quorum san-
 guis dicitur sua proprietate respondere aëri, rubra bilis
 igni, nigra terræ, aqua pituitæ. In cæteris etiam rebus
 aliquod ponunt his humoribus proportionē respon-
 dens, ut quæ de ipso elementorum conflatu coagmen-
 tata sint, & eorum ex qualitibus coalita, ut propterea
 dicant res alias calidæ frigidæue, alias aut siccæ aut hu-
 midæ esse naturæ: Mihi uidetur, ipsa in elementorū mi-
 xtione, atq; concretionē, qua humores in corpore gene-
 rantur humano brutóq; eandem euenire difficultates.

Prima rō. Primum quod plures nō sint, esseue possint, aut etiam
 pauciores, sensu comprehendi nequit. Possunt enim ea
 ipsa in mixtione latere, aut in uenis alijsq; receptaculis
 ita delitescere, ut natura nos de aliquo celet. Indiciū id
 potest haberi in dissectionibus, cū aliquod deest, quod
 adest in

Confirma-
 tio.

adeft in aliquibus. Fel enim, quod bilis aut fons creditur effe aut receptaculū, aliquibus non ineffe animalibus, aut non inueniri fcribit Aristoteles: Aliquibus uero adeo magnū, ut demirationi fit atq; ftupori. Præterea cum humano in corpore mixti fint liquores omnes humoresq;: ita ut nihil nifi compositū ex omnibus poffit aut uideri, aut tangi: quo pacto de natura fimpliciu humorum, deq; illorum proprietatibus habebitur clara noticia? fenfu quidē minime poffumus eam cōfequi: quādo nihil fyncerū, nihil impermixtū, nihil quod non fit concretum, fub fenfum cadit: & mixta cōfufaꝑ sunt omnia. Vnde & medicis regula eft notiffima, & prorfus incōtrouerfa: debere eos ex uena mittere fanguinē, qui humores omneis uolūt extrahere: quādo in eo & utraq; bilis & pituita cōfufa interperfufaꝑ eft: nihil tamē in uenæ diffectione, nifi fanguis fpectatur. At fi non fenfu poffumus id internofcere: fi folis uidelicet fenfuum oculis intellectus ipfe res materiæ obnoxias intuetur: quo modo huius ope fiet difcerniculum? affecto enim fenfu re quapiam, mens ipfa intellectuſue coniectura poſtea quicquā aſſequitur: uti ex craſſitie, tenuitate, colore rubro, flauo, nigro, albo. Conijcit enim ibi fynceriores eſſe fanguinem, ubi tenuior fluxerit, & rubor inſignius apparuerit. ibi pituita plus eſſe, ubi dilutior uifus eſt fanguis: ubi uero nigrior, ibi plus atræ bilis: ubi flauus ſeſe impenſe præſentauerit, multum

Alia ratio

Cōfirma.

Alia cōfir
matio rubræ bilis inesse dijudicabit. At neutiq̃ certo id potest
comprehendi: potest enim in aliquo indiuiduo suapte
natura nigrior esse sanguis aut diluitor, id enim ex di-
uerfa aliorum mixtione potuit contigisse, quæ non quã-
titate molis, sed qualitate aliqua & uarietate proportio-
nis sit ita conflata. Dices te effectum deprehendere ex
causa, quod sanguis humidus & calidus, quod bilis ru-
bra & calida sit & sicca, quod atra bilis sicca sit & frigida
terra uidelicet respondens. Quæso te, à quo effectu id
es nactus? proprio nequaquam, quia id non potes ex-
periri, quando purum non potes humorem examina-
re atq; perpendere. Si enim pharmacū aliquod ex sim-
plicibus quatuor herbis, aut radicibus compositum ha-
beres: nec alicuius illarum herbarum per sese naturã &
proprietaem haberes exploratam: scires tamen hoc to-
tum ex illis quatuor compositum pharmacū, elicere &
pituitam, & utranq; bilem, atq; etiam sanguinem. nam
& Galenus elici sanguinem, & inter alios deligi humo-
res posse non negat. Si inquam scires, idq; identidē fie-
ri perspiceres, cui nam tribuères electionē sanguinis?
cui bilis? & sic de cæteris. Certe nulli uni seorsum: quan-
do nullius illarum per sese naturam uimq; nouisses, sed
folius cōpositi ex illis quatuor pharmaci. Ad hæc, si nū-
q̃ daretur ut singulas eorum proprietates nosceres, nū-
q̃ posses, nisi aut casu aut aberranti coniectura, uel de
longinquo illud pronunciare: cum autē constet ut neu-
ticq̃ detur

Cōfirma-
tio explica-
tur magis.

tiq̄ detur tibi purum aliquem humorem posse percipi
 cere, nunq̄ eius naturam & qualitates seorsum & per se
 planè percipies. Adde quod sicuti effectus illius de quo
 diximus pharmaci, posset ascribi non alicui illarū sim-
 plicium quarum meminimus herbarum radicum uita
 & tu duos si assignares ex illis quatuor qui educunt hu-
 mores, non posses rite redargui: nō secus ac si sanguini
 alias uires, bilis alias, pituitæ alias præscriberes. quod si
 fretus colore ignis, des illi ipsi flauam bilem: quo pacto
 eadem similitudinis ratione aëri dederis sanguinē: nā
 non conuenit colori sanguinis aër, terræ quomodo bilē
 atram: nam terra, si Aristoteli credimus in libro de co-
 loribus, suapte natura alba est, q̄uis nigra ex aliarū re-
 rū admixtione uideatur, Rursum si aëri respondet san-
 guis, plurimòq; sanguine homo pollet præ cæteris hu-
 moribus: cur tamē terrestre animal est, & tam graue ut
 tolli nequeat ad cognatū aërem? Osiū causabis na-
 turam: & terrestrem partē: Num in eo ergo plus pote-
 rit atra bilis, quæ minima est in homine, si sanguini con-
 feratur: At si sanguinem nunq̄ uidisti simplicem, nec
 bilem quoq; rubram puram scilicet & impermixtā: quo
 modo illum purpureum, hanc flauam censebis? Alium
 de igitur color humoribus aduenit, adscitus est, non
 natiuus, ut enim simplex erit color, & à re simplici ma-
 nans: quod nequaq̄ admittent in humano corpore: cui
 nihil simplex, sed permixta ex humoribus omnia: aut

Remotio
 tacite obie-
 ctionis.

Aristoteles

Confirma-
 tio.

alium omnino humorem præter illos quatuor assignari imaginariue satis oportebit, aut cogitare ex communi mixtionẽ huic talem, illi talem aduenisse colorem. restabitque tum quærendum, una cum sit conflatio ex omnibus, cur tamen quatuor, nec plures, nec pauciores censuerint esse humani humores temperamentis: quando nulla (ut facile ex ijs quæ dicta sunt colligi potest) cõuincat ratio, maiori eos, aut minori numero esse non posse. cõque magis quod bilis ipsa genus esse uidetur, in sanguine autẽ & pituita genera nõ constituunt. est enim bilis rubra, est bilis atra, bilis utraque: & plures quoque bilis species: uitellina, quam dicunt flauam admodum: & prasina porraceaue: & azinaria, ita uocant Arabes, cerulea possimus latine nuncupare. sed & Aristoteles in Problematibus, duo atræ bilis genera constituere uidetur: calidam & frigidã. quæ quidem res cum quod repugnat ijs, quæ decernunt alij de nigra bile, tũ & temperamentis etiam species multiplicabit: nec ulla præterea aut sanguini, aut pituitæ species tales assignantur: crassitie uero & tenuitate plurimum & sanguinem à sanguine, & pituitam à pituita secernunt. Nec illud obliuiscendum, quomodo atræ bili, quam terræ suapte respondere proportionẽ magno consensu decernunt, frigidæ scilicet & siccæ naturæ, ac tanquã torpenti & admodum stupidæ: traduntur ab Aristotele effectus maxime calidi & nobiles emotæ mentis: &

confertur

Alia confirmatio.

confertur uino in Problematis, quod aëria potius & ignea naturæ, quam terreæ existimari omnium penè testimonio constat. Caterum aut calor sanguinis differt specie à calore bilis, aut minime. Si primum desuperius aliquid cogitare oportebit, unde hæc prodeat diuersitas. nam species diuersas sub uno genere congregari, atque uniri, suisque distingui differentijs, inter doctos conuenit. Humoris igitur genus superius comminisceris. nam si dixeris humoris species ex genere quod non fit humor, pendere: tanquam proprias geminasque species ex alieno genere: sine risu & explosione, si in corona literatorum dices, non audieris: igitur plures quatuor humores habebuntur. Si secundum responderis: ad alterum pendere ab altero, minus scilicet calidum à calidiori: tum sanguis pendebit à bile: ut & quæ calidior ha-

Alia ratio.

beatur, & igni sua proportione respondeat: tum er-

go sanguis bile posterius erit in homine, & ab

ipsa pendebit. quod nec Lycium, nec medico-

rum scholæ recipient: apud quos san-

guis in animali, & præsertim in ho-

mine primatum habet: isq; &

fons & origo sensilis ui-

tæ apud omneis.

existimatur.

Non

NON RITE EOS CENSVISSE, QVI VEL
 QVATVOR VEL OCTO EX HVMORI
 BVS CORPORVM TEMPERAMEN-
 TA DVNTAXAT CONSTITVTE
 RE. CAPVT VI

Opinio cō-
 traria.

HINC satis patere potest medicos minus con-
 sulte egisse eos, qui quatuor temperamen-
 ta dūtaxat attulere, siue etiam octo: simpli-
 cia quatuor, quatuorq; cōposita, atq; unū
 æquū. Plures enim omnino (ut arbitror) fuerint, si rem
 ipsam perpendere, & rei naturam ducere in controuer-
 siam maluerimus, q̄ sine disquisitione instar irrationa-
 lium animantium alius post alium ire. Medicis aut pro-
 pterea non puto succensendum: si rationē solum habue-
 runt methodi medicæ facultatis, quæ sub quibusdā ca-
 pitibus cogit multā diuersitatē, ad parandas curatricis
 artis regulas. Itaq; si cōstituerūt & sanguineū tempera-
 mētū & pituitosum, & rubræ cholæræ & atræ, ut mittere
 hos hūores è corpore præcipuos cū excreuerint queāt,
 ut aptare quoq; illis pharmaca possint, quorū sit p̄priū
 illa educere: eis inquā nō existimo succensendū, si crassa
 (ut dici solitū est) Minerua id sanxerūt ad methodum
 parandæ sanitatis facilius consequendā. Sed si ad exa-
 ctam noticiam id fecerint, minime recipio: cum nō satis
 cōstet qui nā sint, & quot humores, ex quibus illa ipsa
 temperamēta cōstituunt. Sed si gratis etiā cōcedatur eis

Prima ra-
 tio funda-
 mētalis p̄
 opinione

ut ex

ut exploratum sit atq; compertū qui & quot humores: maxima etiam restat difficultas in decernendo temperamento: ut propterea sciri nequeat, quot & quæ temperamenta sint constituenda. Nam proportio diuersa mixtionis, diuersas temperaturas parit: & cum hæc mixtio nes nō quatuor duntaxat habeantur, sed multo plures, multo etiam plures habebuntur temperaturæ humani aut etiam brutorū corporis. ipsa enim mixtionis, diuersa ratio diuersæ proportio uicē habet propriæ & speciē afferentis differentiæ. nam proportionēs numerorū instar habētur. quare ubi diuersa fuerit proportio diuersa prodibit species temperamenti. Alioquin si eadē specie essent, & ob excedētē dūtaxat qualitātē sortirentur species suas corporū uiuentiū temperationes, sequerentur multa quæ explodi oporteret: unde & illud ex quo sequuntur, pari deberet censura damnari. Nāq; in hominum specie diuersæ species proportionū & conflatus, essent eiusedē speciē. Fac em̄ duos in caliditate excedere: reliqua mixtio sit penitus alia: puta tres ille pituitæ gradus, quatuor sanguinis, unū atræ bilis habeat: hic quinque sanguinis, duos atræ bilis, unū pituitæ: tū enim mixtionis erit diuersa species: nihilominus unā species habebitur temperamētī, scilicet cholericī uel biliosi. Si exempli gratia plurimos unusquisq; gradus bilis rubræ in temperamento possederit, an eodem etiam pacto hominis maximopere cholericī eiusedē esset, quo ad temperamētum corporis

Alia ratio

Alia ratio ducens ad incōueniētia.

Confirmatio p̄ exemplum.

tū corporis attinet, eiusdē inq̄ cū leone speciei: manat certe diuersitas specificæ qualitatis à diuersitate mixtionis. Adeoq̄ uariat, ut tua etiã rubra bilis à mea specie differre nō iniuria dici possit: nō quatenus calida aut q̄tenus bilis, sed q̄tenus tua aut mea, id est, quatenus in tuo meoue corpore eā fortit̄ cū alijs hūoribus mixtionē caloris, quā nō est in alio atq̄ alio fortita. neq̄ enim ipsa bilis est simplex: sed & ipsa quoq̄ ex uaria mixtiōe primarū cōflata qualitātū: adeo, ut non solū magis minusue calida, sed ex diuersa mixtione coalita. Eadē quoq̄ bilis (ut diximus) in plures diuidit̄ scindit̄q̄ species: & quæq̄ pprias habet opationes, ex quibus species ipsas & indagat & cōstituit Aristoteles. Diuersa quoq̄ illis medici adhibēt remedia. Caterū si differret tēperamēta cōplexionesue (ita iuniores dicūt) calidæ à calidis sola intentione, adeo uti (quod uolūt) excedens & alijs præminens qualitas cōstituat speciē: tēperatio hominis calida à calido equi tēperamēto, nisi intentiōe & remissiōe differret. si neges, tibi aduersariis. si cōfirmes, id sequit̄ absurdum, quod operationes differūt, & nō differt species à qua illæ prodeūt. Alij enim effectus à caliditate humani tēperamēti, alijs ab equinæ temperaturæ caliditate dimanant. Si dicatur, ea tēperamēta specie differre ppter latitudinē, puta extra latitudinē equini tēperamēti aut hūani cū quicq̄ statuas: tū speciē emegere uariā, & hoc ppter formam (ut aiunt) substātiālē hominis, id est animam &

Alia ratio.

Responsio

mam & formam substantialem equi, quæ sunt specie di-
 uersæ: propterea quæ temperamenta etiam sibi adsciscunt
 specie diuersa. Contra stabit ratio: quia intentio & remis- Cōfutato
 sio nunquam uariant speciem: Vbi ergo sub eadem lati-
 tudine, puta caloris, uel intenti uel remissi, quiddam spe-
 cie inuenitur diuersum: ipsa speciei diuersitas alicui aliò
 referenda est accepta. Nec id diuersæ formæ quam di-
 cunt essentialem, dādum est: quia restaret difficultas in
 hominis cadauere & equi cadauere: ex altero tamen cre-
 bro, ex altero minime generatur: & alia ex hoc, alia ex il-
 lo euenta dicuntur: nec tamen forma substantialis ulti-
 ma, id est anima ulli eorū inest. Præterea differunt spe-
 cie temperamenta membrorum unius & eiusdem cor-
 poris, multo magis alieni. consecutio nota. & quod an-
 tecedat, probatur ex operationibus: quæ, ut inquit Auer-
 rois, formam faciunt cognoscere: nam alia cordis opera-
 tio, alia epatis, alia splenis, alia capitis, alia digiti, &
 hoc nisi ex uaria mixtura: ut mittam cuiusdam ma-
 gni uiri opinionem, cuique membro diuersam for- Io. Sco.
 mam facile concedentis. Et cōfirmari hæc omnia pos-
 sunt autoritate Aristotelis ita in Problematibus decer- Confirmatio p̄ aute-
ritatē.
 tentis: ubi enim de temperamento in quo bilis esset
 atra, differeret ita: Vt enim specie inter se distāt nō quia
 faciem habent: sed quia faciem talem, id est, alij pul-
 chram, alij turpem: & qui nihil superuacui gerunt, n̄
 stata sunt forma: sic etiam qui leniter habitu illo con-
 g 2 stant,

Alia rō cir
ca res ina/
nimas,

Epilogus.

stant, ij medium tenent: qui plene, ij iam dissimiles mul-
titudini euadunt. Cæterum in rebus etiam inanimis
diuersam tēperaturæ mixtionē indeprehensam esse, ij/
dem quibus usi sumus ratiōibus posset cōfirmari. idēq;
percipi facile potest ex colore. nā multa rubri, multa al-
bi temperamēta, multa uiridis. nāq; multæ sunt differē-
tiæ uirentium in genere uiridium: sub genere item colo-
rū, sub genere qualitātū: aliud enim uiride, subalbidū:
aliud quod anātū colla præfererūt: alia sambuci, alia ci-
tri, alia oliuæ, alia salicis uiriditas. Diuersa uidelicet ex
mixtione temperamēti: sicut & panis ex diuersis cōfecti
granis: quæ diuersarū essent specierū. proportio itaq;
mixtionis elemētorum hæc omnia operatur. Quare cū
quatuor tantū elemēta habeantur, ex quibus quatuor
temperamenta cōstentur: siue sola cōposita, siue etiam
simplicia: & addatur etiam quæ sit æqua ex omnibus:
non poterunt diuersissimi & mille differentijs effectus
inter se diuersi, ex tam paucis mixtionibus prodire: qui
quidem effectus cum nesciri queant, nec eorū sanè cau-
sæ, & multo certe minus ipsa temperamenta. Quoniā
quæ illa parit elementorū mixtio nō cognoscitur: igno-
ratur enim ipsa proportio. Et hæc tanq; in trāscursu de
elementis, & de eorum mixtione sint disputata. Ro-
mæ Pridie Kal. Ianuarij. M. D. XIII.

IO. FRANCISCI PICI MIRANDVLAE, DE
[ELEMENTIS LIBRI, FINIS.]

IOANNIS FRAN

CISCI PICI MIRANDVLAE DOMINI,
CONCORDIAEQVE COMITIS, AD
PETRVM BEMVM DE IMI-
TATIONE LIBELLVS.

IO. FRANCISCVS PICVS
PETRO BEMBO. S.

TRVM TIBI CVM AN-
tiquos imitanti scriptores, tū
de imitatione mecum differē-
ti, assentiri an aduersari debe-
rem, nondum satis Bembe iu-
dicaui. Quando ipsos etiam
ueteres qui proponuntur imi-
tādi, hac de re cū uarios tum
animi dubios fuisse planè cō-
periebā. Ipsa quoq; ratio sese ita præbebat æquā utriq;
parti, ut quò uergeret non satis appareret. Quamobrem
si quæreret̃ autoritas, si ratio desyderaretur, quibus qua-

g 3 si germanis

si germanis ad ueritatem indagandam uijs utimur, lis adhuc sub iudice manere uidebatur. Verum enim uero dum cogitarē acrius, ipsamq; imitationē animo uoluerem, in eam sum adductus sententiā, uti non nihil quidem imitandum asseuerem usq; quaq; uero nō putem: imitandū inquā bonos omnes, non unum aliquē, nec omnibus etiā in rebus: quod tute ipse arbitrare. Quae quidē in re ut ita sentiā, multa me mouēt. eōq; animus inclinatur uti aduersus te standū facile existimē: id ipsum tibi declarare tentabo conaborq; quibus potero rationibus: ut si nō ego in te (quis enim in amicū, & talē qualis est Bemus id faceret?) sententiā feram, ipse tamen fortassis litem secūdū te dandā minime censeas. Ac primum omniū fatis constat imitatores à Platone uel inani, uel nullo uerius titulo notatos: ut qui proprio digni nomine non habeantur, nisi quod eis illa ipsa imitatio fecerit: inhonesta uero Flacci nomendatura damnatos & appellatos seruū pecus. Hinc uideas omneis quicūq; aliqua in re autores celeberrimi extiterūt, aliunde q̄ ex imitatione gloriā, quae de rebus praedare gestis exurgit, eamq; cōmitatur ut umbra corpus, sibi ipsis quaesuisse. Ac potius uel intenta cōtentione aduersatos prioribus uel adnixos longo eos interuallo praterire, non sequi. Qui enim asseda cupit semper esse, primum sibi nuncq; uendicabit locum. Ad quē uidetur uel naturae propensio, uel nescio qua certe ambitio totis uiribus anhelare.

At imi

At imitatus dicitur Homerus Orpheum adeo, ut carmen quod hic poemati de Cerere composito præstitit, in Iliade duobus tantum nominibus exceptis oculatissimus cæcus ille transtulerit. nullus tamen inde honor est Homero partus: sed quoniã sonora magis grandiorique tuba res Troianas cecinit, multa illum & undequaque est gloria consequuta. Obsuit magis quàm profuit imitatio Vergilio, quoniam præclarissimo uati, & quod ad iudicium Poëticum pertinet, omnium omnino præstantissimo, nihil ferè magis uitio uerti solet, quàm imitatio nimia ueterum poëtarum, à quo tamen uitio longe illum abfuisse censeo: neque enim omnibus aliorum imitatus est partes: suos ipse habet numeros, propria tenet lineamēta, dispositionemq; in primis peculiarem & maxime propriam (ut alia taceam) quæ non sunt ei communia cum cæteris: æmulator ueterum uerius quàm imitator. & quanquàm mutuo si non furto quædã hinc inde quasi signa ueterum atque torumata carpsit ad ornanda suorum poematum ædificia: proprijs tamen illa sunt ornamenti magis conspicua, atque omnino magis illustria. Cicero quoque nequicquam Demosthenem, quod multis creditur, enixius est imitatus: plerisque sanè in rebus æmulatus suum retinuit filium & instituta dicendi. T. Liuius Salustio clarissimo historiarum scriptori palmam uel æquam habuit, uel præripuit, diuersam tamen cucurrit uiam ipsius consequendæ gratia. Debita quoque laude nec Cornelius.

nelius, nec Curtius caruere, & primis illis & alter alteri
 dissimiles. Quod si Græcam tractes historiam, quæ
 maior quàm inter Herodotum & Atheniensem il-
 lum cum ducem, tum scriptorem rerum à se gestarū, dif-
 ferentia stili? utriusq; tamen laudes amplissimæ. Ad
 philosophos si deueniamus Græcos: Aristotelis elo-
 quētia magnopere celebrata est cum Græcis, tum Lati-
 nis qui Græce sciunt: Platonis uero nunquàm satis lau-
 data, cum tamē illius stilus huius sit graphio dissimilli-
 mus, nec etiam Atticæ similis Musæ, quāquàm celebra-
 tissimæ: & Platonis planè dissimili cum scribendi ordi-
 ne tum uerbis, quibus hic ipse Xenophon *κοινοίς*, Plato
 aut̄ *καλοίς* (ut Græci dicūt autores) utebat̄. Nō defuit au-
 tem Aristoteli facultas imitandi, cum præsertim, cuius
 auditorij limen uiginti annos frequentissime contriue-
 rat. Non defuit eruditio, non iudiciū: maluit tamen suo
 in calle præcedere, quàm in lata aliorum uia uel secun-
 dus esse uel tertius. Inter Latinos uero Ciceronē & Var-
 ronem quæ nam quæso loquēdi differentia? neq; enim
 hunc ille quanquàm undecunq; doctissimum, aut stilo
 imitatus est, aut ordine rerum scribendarum, & modo:
 Antiqui enim illi præclarissimi uiri nunquàm aliquorū
 imitationi studebant ita, ut in eorum uerba, membra,
 circuitus iurarent, quasi semper infantes, quasi alitibus
 postponendi, quibus à parētibus extra nidum eductis
 satis est si ter uel quater uolanteis illos aspexerint. Car-
 pebant

pebant ex unoquoque, quantum satis esse uidebatur ad phrasim uel constituendam, uel ornandam: quæ tamen essent uel propriæ cognata naturæ, uel accõmoda materiæ quæ tractaretur. sic & Celsus & Columella clari, nitidi, pressi & elegantes: in altero tamen egregia mundicies, in altero flosculi fortasse crebriores. imitationem in illis nihilominus uel nullã, uel certe paruam esse deprehensurus: geniũ propensionẽq; naturæ eorũ quisq; sequebatur. Et si enim homo omnium maxime uim obtinet imitandi, ut hinc & multa & uaria discere possit, quod scribit Aristoteles in Problematibus: eaq; de causa Poeticam homini naturalem esse, primo quem ea de facultate libro scripsit, est aperte testatus: proprium tamen & congenitum instinctum & propensionem animi nactus est ab ipso ortu, quam frangere & aliorsum uertere est ipsam planè uiolare naturam. Itaq; cum nostro in animo Idea quædam & tãq; radix insit aliqua, cuius ui ad quodpiam muneris obeũdum animamur, & tanq; ducimur manu, atq; ab alijs quibusdam abducimur: colere illã potius quàm incidere, amplecti quàm abalienare operæ precium est. nihil enim nostræ consules, felicitati, aut à uirtute alienum, aut noxium nobis impertijt ipsa natura. Ideam igitur ut aliarum uirtutũ, ita & recte loquendi subministrat, cuiusq; pulchritudinis affingit animo simulachrum: ad quod respicientes identidem & aliena iudicemus & nostra. Neq; enim eã quisquàm adhuc perfecte attigit, ut hac in re illud etiã

h possit

» possit dici, Nihil omni ex parte beatum. quando qui-
 » dem non uni tantum, sed omnibus & uniuersis distri-
 » buit prædara sua munera: ut ex ipsa uarietate totius
 » uniuersi pulchritudo cõstituatur. An putas frustra pru-
 dentem illum pictorem censuisse omnia se uno in fœ-
 mineo corpore reperire non posse ad uenustatem? &
 incassum putas prudentissimum oratorem eius indu-
 striam secutum, longe etiam illū præterisse iudicio? qui
 ut imaginem illam pulcherrimi eloquentiæ corporis ef-
 fingeret, omneis delegit uiros faciendia præstantes: cum
 ille quinque solū Crotoniatas selegisset uirgines pulchri-
 tudine celebratas: nec satis illis fidens, formā ipsam seu
 speciem absolutam eloquentiæ, nulli prorsus addictam
 sola imitatione dignam existimari. imitari itaque eam
 debemus, quam animo scilicet gerimus dicendi perfectā
 facultatem: qua & aliorum & nostra cum errata in obe-
 undo loquendi munere, tum uirtutes etiam metiamur:
 siue ea ipsa penitus innata sit idea, atque ab ipsa origine
 perfecta, siue tempore procedente multorum autorum
 lectione cõsumata. Ea fiebat ut M. Ciceronis aures sem-
 per Demosthenes nõ impleret. Ea ipsa Patruinitatem
 in Liuiio causabatur Asinius. Ipsa eadē & Brutus elum-
 bem Ciceronem, quamque amicū præcipuū iudicabat:
 Alij Asianum, tumidum, redundantem, nimium uiro
 molliorem. qua etiam factū opinor, ut nec aliquē unū
 scrupulosius imitandum uel Celsus, uel Fabius præcepe-
 rint. neque etiam ipsi fuerant Ciceronem, quem maxime
 laudāt

laudāt, imitati. Quid enim causæ fuit, ut tot illos uarijs non solum in rebus, sed una eademq; in facultate diuersos dicēdi artifices posuerint in medium? nisi ut uel ab hoc uel ab illo quod placeret magis, decerperemus: siue impulsu acti naturæ, siue iudicio. Nam qui non ita censent, illud oro dissoluant: cur ij qui Ciceronem tam laudant, quàm qui maxime, illū ipsum tamen nō sunt imitati stilo scilicet & figura dicēdi? An id scilicet non potuerunt Celsus, Cæcilius, Plinius, Fabius, alij Ciceronis sæculo proximi: cum restarēt adhuc tanquàm reliquiae & inuiolatæ illæ quidem puri Romaniq; sermonis, ipsamq; Latinitatem sugerent cum lacte nutricum? An ignorarūt imitandum esse magno scilicet & excellētī in genio uiri, qui & alijs de imitatione præcipiebant? Dicēdum potius uidetur eos noluisse: ne si uoluisset quod nō potuerāt afferamus: uel tacito nos eorum opponamus gloriæ, qui quod illi non potuere uiri clarissimi, nos ipsi uel obtinuerimus, uel speremus. Dicitur⁹ est fortasse quæpiam, eos qui magis nobis placent, esse magis imitandos: quod ego quidem non condemnarim: placeat præ alijs Plato, placeat Cicero, non opinione solum, sed stilo Platonico: eos sequamur. Nam quanquàm sua est cuiq; propria facies animi, sicut & corporis: ut duos omnino similes non facile sit inuenire: minor tamē in animo nostro cū aliquibus præ alijs est dissimilitudo. atq; per hoc facilius erit nobis, uti similes euadamus. memi-

nerimus tamen nos simias non esse oportere, quæ deteriora sibi deligunt ad imitandum. Sunt enim qui ne uos, qui cicatrices, qui maciem, qui excrementa etiam effingere uelint, uel nulla uel minima ratione habita & la certorum, & uiuidi roboris, & gratiæ. Ab ijs nõ dissimiles, quibus magna est cura, ut rara quæpiam uocabula, quæ forte aut Ciceroni exciderunt multa scribenti, aut uitio temporum fuere in eius libros introducta, adeo ut si ab inferis excitaretur, à se prompta negaret, gestientes furripiant: uel etiam quæ manicipes librarij integritatem lectionis dum passim corrumpunt edidere, ipsi obseruent magna cum diligentia. Superfluum præterea uanumq; existimari debet, si ad omnem Rhetoricam portionem imitatio adhibeatur. Inuentio enim tū laudatur magis, cū genuina est magis, & libera: exploditq; follet quæ erepticia iudicat, nedū accersita. Vnde nā quæso illud, Furem non poetam fabulam dedi se? An etiā aliunde prodijt, ut illi omnes damnarentur, qui dū Musarum & Apollinis haberentur ludi, aliorum imitatione sibi quæsiuissent unde probarētur: & soli relata sit à Criticis palma, qui ex sese & ex ppria penu eruditi pmpferat opsonium animi: tametsi eo non ita conuiuari gustus oblectaretur? Dispositio uero sequitur inuentionem: ita, ut hic qualis fuerit, talem quo rite disponatur ordinem expetat: ne id quod effingis, quasi intellectile corpus orationis, aut uasta nimis, aut pusillanimis, aut

omnino

omnino præpostera, membra deformat. Tua autem
 hic ut sit, necessarium dubio procul omni futurum arbi-
 tramur: eoque maiori tibi fuerit adnitendum diligentia,
 à te ipso uidelicet non ab alijs petenda: quo maioribus
 ingenij uiribus in ea perficienda opus est: si Plinio ma-
 xime crediderimus, affirmanti & barbaros etiam inue-
 nire magnifice & enunciare: recte uero disponere & fi-
 gurare, non nisi eruditis concessum esse. Elocutio uero
 num & ipsa sequitur inuentionem: quando diuersam ad
 materiam diuersa phrasis adhibenda est. Num & ipsa
 quoque dispositionem comitatur: huic enim alia, illi alia
 tribuenda est: ita ut à te ipso omnis tandem pendeat ora-
 tio. Nam de memoria & pronuntiatione tacendum pu-
 to, quando earum neutra chartis mandetur: & alteram
 nulla ex imitatione tibi compares: sed ex matris (ut in-
 quit Lucilius) bulga tecum feras: ut autem hic exercita-
 tione perfici solet: ita exempla maiorum alijs partibus
 quæ referri literarum monumentis queunt, opem ferre
 non mediocrem iure affirmauerim. Poteris enim inuen-
 tionem quapiam de re ab alijs traditam, uel æmulari, uel
 superare: poteris disponere melius, eloqui etiam orna-
 tius. Neque enim quasi uetula mulier, suis est uiribus pa-
 rens effœta natura, ut nostro scilicet hoc sæculo quasi ni-
 mio partu lassata defecerit. Nec deus optimus maxi-
 mus nostræ ætatis non est largitus ingenia, utinam tam
 bene excolerentur, quàm bona sunt ædita: & non inani

h 3 bus nugis.

» bus nugis ac fabulis, quasi glande & siliquis edendis de
 » dita, sua alimonia fraudaretur. Ita enim macerata sunt
 » nonnulla, & quasi tabe consumpta: alioqui suapte natu
 » ra formosa, ut simulacri & euanidæ umbræ magis quæ ui
 » ui animi effigiem præferant. Crescunt (ut mea fert opi
 » nio) uerius quæ decrescant ingenia. Multa enim quæ ad re
 » rum spectant notitiam, & nostrum sæculum, & huic pro
 » xima nouere, quæ docta illa ignorauit antiquitas. Lin
 » gua certe ueteribus illis cum Græca tum latina quasi na
 » tiua adfuit: quæ ab eorum libris petere nos oportet: quibus
 » maior ea de re fit legitimæ laudis accessio. Illi enim uel no
 » lentes & in Hellade Græce, & in Italia Latine loquebā
 » tur: nobis Italis qui Latine loquamur, nedum Græce, id
 » nostra est partum & elaboratum industria. inde fiet, æ
 » quum rerum æstimatorem si fortiatum nostra ætas, pos
 » se eos qui nunc mediocriter loquuntur, præcipuis illis &
 » antesignanis iure præferri: qui scilicet inter Gothos, Vā
 » dalos, Hunnosque uersati priscam illam, & tot sæculis ab
 » olitam dicendi rationem aut teneant, aut tenere conen
 » tur imitatione continua: qua etiam in re mira subtilitas
 » & forte nimia. Nam nec cursu solum ueteribus similes,
 » nec gressu uel esse uel uideri uolunt quidam: sed ita ince
 » dere, ut eorum in uestigijs ponant uestigia. At si ueterum
 » maiora uestigia fuerint, ut etiam corpora: num in illis
 » minor pes firmabitur, an labascet, si solum maxime subu
 » dum fuerit: si uero illa nostris minora extiterint, num
 » exdu-

excludetur curiosi pedes, & frustrabuntur uoto: æquū enim uestigium quod omni ex parte quadret, quis inuenerit: ni calceorum fortassis officina quæpiam è Romanis eruta ruinis formulas nobis quasdam subministrauerit. At quot ueterum pedes, tot calcei. Nec ambigas Bembe etiam si antiqua sandalia in absconditis thesauris inueneris, & aptaueris tibi, te unquam propterea posse à Criticis impetrare, ut antiqua credantur. efficiet hoc inuidia: semper simultas erit in causa, quo ad illam ipsam dies longa præscripserit. Neque enim alia habebuntur quam noua: hoc est, non absoluta, nec omnibus perfecta numeris: quod quidem in signis euenire persæpe sumus contemplati: quæ & si quando præstantiora fiunt quibusdam, quæ uetustis illis sæculis exculpta fuere, nihilominus cum ut noua circumferuntur, imperfectioribus posthabentur. tantum uana illa mille annorum imago quasi pestis inuasit hominum iudicia. nam si uetera creduntur esse, si etiam spectator est animi dubius, antiqua ne sint an minime, mira laus: nulla insurgit censura rigidior. at si compertum fuerit recenter ædita, prodaturq; etiam nomen opificis: tū mille Aristarchi, tum & sibila quādoq; erit audire. tum nō tertius modo cadet de cælo Cato, sed & Timon atque etiam Momus exurget ab inferis. Nouimus hominem scripsisse epistolas sub Ciceronis nomine: quæ non laudi solū, uerū etiā admirationi maximæ fuerint: eū dēq;
ipsum epi

ipsum epistolis Ciceronis suū adscripsisse nomen, dem-
 ptis tantūmodo ijs uocabulis quæ prodere fallaciā pos-
 sent. Es ne Bembe crediturus, quod illæ ipsæ Ciceronis
 epistolæ & rubras cæras, & uirgulas, & asteriscos, & obe-
 los, & sexcetas censorias notas ppeti quiuerint nouæ in-
 scriptiōis causa: quæ tamē antea sub ueteri titulo fuerāt
 nūq̄ satis laudatæ & celebratæ. Incassum igit̄ sategerat
 ille prioribus in epistolis dum uerba rimabatur, dū cæ-
 sa metiebatur & membra, dum circuitus deligebat, dū
 numeros mandabat memoriæ, dum obseruabat linea-
 mēta: ut quæ scribebat, Ciceronis esse uiderentur. pote-
 rat enim paruo impendio & labore id præstare titulus,
 & auferre. Sed illud quoq; ad nimiam auiditatem imi-
 tationis compescendam facere potest: quod mediocris
 etiam autoris scribendi genus, nedū Ciceronis, nō imi-
 tabile uidetur omni ex parte: si quæ de complexu illarū
 muneris loquendi partium supra diximus, ad memo-
 riam reuocentur. Vbi enim inuentio, quæ quasi mate-
 ria orationis est, eadē nō habet: nec forma, nec quæ illā
 nexu inseperabili sequitur dispositio eadē prorsus habe-
 bitur. si autem similis, quoquo modo: si dissimilis, nullo
 pacto conueniet. Quorum autem quenq̄ reperias, etiā
 si adcerfas Aesopi gracculum pennis ornatum alienis:
 qui quæ aliorum sunt propria, eadem prorsus & impu-
 denter cogitet expromere, & impudentius disponat, &
 effutiat impudentissime: sed fac eadē esse omnia: mox
 dim oue

dimoue lineamenta, uerte membrum, uaria numerum, tolle circuitum, omnem orationis integritatē sustulisti: adeo constant illa coagmenta nexis omnibus, quæ sibi propria peculiariq; adsciscit: ut ex illis ipsis eisdemq; solis, non alienis, non mixtis, nō permutatis, cōflectur atq; dissuldet. Huc accedit scripti genus uarium, quod uariā quoq; sibi uēdicat phrasin: Ciceronis enim Orationes, libri De oratore ad Quintū fratrem, De claris oratoribus, & alij pleriq;, magno eloquētiæ inundantur flumine, si nō potius Oceano: sed ille ipse tam uastus fluuius uix irrigat Rhetoricos libros: & eos qui de uniuersitate, & de fato inscribuntur: idemq; ipse uix stillat in Topicis. Mutatur quoq; ætate mutata: & ab eodem Cicero ne dicta est canescere oratio: quæ alia itidem est dū monet, alia dum respōdet: diuersa quoque dum deprecatur, dum interpretatur, dum inuehitur. Varia item pro uarijs animi affectibus, & sæpe corporis, nedum rebus: quæ ipso sunt explicanda sermone. Hunc igitur unum dices imitandum, quem natura produxerit, ut in eo suas uires omnis experiretur eloquētiæ: eoque fieri ut miscere, cum ipse sit etiam uarius, ipsum Cicero nis filium queas: & quaq; de re quæ tibi dicenda tractādaq; fuerit, possis ipsius more, & (ut sic dixerim) Ciceroniane loqui. At forte ueritas esset in connexo, ni duo illud aperte distraherent. Primum, quod propterea quispiam non esset Cicero ni similis. Huius enim uerba etiā

si loca mutant, erunt tamē uerba Ciceronis, nō autē Cice-
 ronis ea cōstructio, quā ipse nō struxerit: Sed tanquā ex
 lapidibus illius alius murum cōfecerit. Cui si quidpiam
 alienæ calcis & intriti misceatur: ne uero misceat' fieri ne
 quaquā poterit: sed & si lapidē lapidi iunxerit hærentius
 aut minus nimio uel plus in dolio misceatur, nequaquā
 Tullianus paries ille futurus est. Alterū est quod tacito
 uideris existimare, ut cæteri autores legitimi nō sint na-
 turæ partus: sed tanquā abortiuū: ac ut cū eis prædare aga-
 tur, ueluti octimestres infantes habēdi. Si ita reris, si ita
 censes, dabit' prouocatio ad eloquentiæ magistros anti-
 quos illos quidē & probatissimos: ipsum etiam appella-
 bo Ciceronē: proposuerūt enim non unū quēpiam, sed
 multos imitandos: nec id satis ad ipsam ideam filū esse
 dirigendū præceperūt. Nū igitur mihi quæso licebit, nū
 & expediet uim Demosthenis, quæquā eam expressisse Ci-
 cero dicitur, in ipso potius Demosthene, ubi inesse illā
 nō ambigitur, & demirari & imitari? Sic & copiam Pla-
 tonis, & iucunditatē Isocratis, à fonte puro, non à decur-
 rentibus riuis, ubi ipsa miscetur eloquentiæ lymphæ, cōbi-
 bere. Adde quod alio hic, alio ille caractere delectabi-
 tur, & alia afficiet' figura dicēdi: ut nec frustra nec incon-
 sulto uarios eiusdē rei dicendæ modos, quæ chriæ dici
 solent ueteres illi qui eloquentiæ tradidere præcepta, ex-
 cogitauerint. Nec nequicquā habuerunt diuersa genera
 dicēdi, probari diuersitate uidelicet iudiciorū, à diuer-
 sa humani

sa humani temperamenti proprietate manantiū. Hinc
 amplum & Augustum dicendi genus: hinc exile & te-
 nue: hinc ex utroq; permixtū: in quibus qui excelluerint
 diuersi, diuersam quoq; sibi gloriam parauerunt. Hinc
 & siccum & nudum: hinc succulentum, & uario eruditio-
 nis colore uestitum. & hæc omnia introducta sunt duce
 natura. Erit enim ille suo pte ingenio Laconicæ breuita-
 tis amator: alius Asiaticæ fertilitatis auidus: hic Atticæ
 illius & aureæ mediocritatis æstuabit desyderio: Rho-
 dio ille temperamento delectabitur. tot sunt uariæ ani-
 mi uoluptates: ut etiam de numeris terminandæ clausu-
 læ & pedibus multa sit inter antiquos, atq; inter Aristo-
 telē & Ciceronē orta dissensio. Induebant animū illi ua-
 rijs habitibus, ceu ipsis quoq; uestimētis induimus cor-
 pora. Atq; ut in his nō secus in illis uaria materies, ua-
 riæ figuræ, uarijque colores & placebāt olim, & nūc etiam
 placēt. sunt em̄ nostra tēpestate plurimi qui pāno uesti-
 antē libēter, qui sit cōtextus ex lato illo Ciceronis stami-
 ne, & p̄sso Plinij subtegmīne. Admittūt etiā tramā Cel-
 si, & Columellæ. alij q̄a frigus fortasse metuūt, conāt ut
 euoluāt scrinia Carmētæ, unde peplū surripiāt aptandū
 sibi: Nec eo cōtēti, uetustos illos & cariosos Romanorū
 augurū & Martiorū fratrū cophinos adeūt. atq; cū re-
 sciuerint Catonē & Enniū ditasse patriā, in eorū etiā su-
 pellectilē prædabūdi & populabūdi penitus irruūt. nec
 desunt qui Asinum cū existimēt bellum animal & au-
 reum,

reum, de illius pilis sibi lacernam conficiant. Qui uero ab alienati sensus hæc signa ducerent, artis medicæ regulis freti, audiant Hippocratem ætati, tempori, consuetudini quidpiam dandū esse præcipientē. Sed ut in summa dicam: ut uarij sunt autores, & in suo quicq; genere probati: uaria quoq; hūani animi propensio, atq; adeo diuersæ in eadem etiam facultate ideæ speciesue dicēdi, Lata, Pressa, Mediocris, Austera, Dulcis, diuersaq; q̄si fila diuersæ texendæ apta orationi: quibus de rebus apud probatos autores cum alios, tum maxime Dionysium & Hermogenem præcepta dantur, ad unam hæc omnia, quam in mente gerimus ideam referenda sunt: & habenda est in consilio ratio, mixtioq; paranda talis: ut una ex omnibus quæ nulla sit illarū: sed p̄fectissima tamen illa quidē quoad fieri possit, & cōstetur & coalescat oratio, tantum abest ut quispiā unus usq; quaq; sit imitandus: quasi ille Deo præstaret opt. max. qui nobis usq; quaq; imitandus non proponit: neq; enim potentiam eius possumus: nec sapientiam aut debemus, aut possumus omnino imitari: sed quam ille uoluit ex sole illo intellectili nostris mentibus illucescere, eam ipsam excolere operæ precium est: ad ipsius dei manifestandam gloriam: ad accendendum nostris in pectoribus amorē diuinæ bonitatis: quæ quidē nobis, quoad uires nostræ queunt efficere, proponitur imitanda amore intentissimo, & officijs, qui de illo prodeunt: quibus
 & boni

& boni ipsi efficiamur: & umbratilis huius uitæ peracto cursu, omnino felices. Hæc habui ad præsens Bembe de imitatione quæ dicerem, sex (ni coniectura fallor) aut septem horarum spatio, eoque interrupto, ac sine libris, stilo & memoria usi, quicquid sese obtulit, arripuimus atque compegimus. Scis enim me more tabellarij mutatis etiam ad celeritatem iumentis hucusque cucurrisse: sed neque inficias iuero, me deprecari culpam, si qua occurrerint errata. Quare si hiulca magis & diuisa, quam sonora & pressa compositio: si fracta & stridula, quam æquabilis, aut numerosa uidebitur: ueniam præstes oro: sicut & poeticæ uenæ in ædendis inter expellendam Venerem atque Cupidinè carminibus arescenti nuper, ut arbitror, præstitisti. Qui enim fieri potest, ut præter hæc etiã ab æquo non absoluar iudice, qui inter Theologos atque philosophos nostrates istos recentiores mente quidem plusquam subtiles, sed rubiginosa & plusquam barbara lingua diutissime uersatus, ad mansuetiora studia, ad Rhetorica delinimenta, numerosque poeticos interdum quodã quasi postliminio reuertor? Quibus in numeris & exulta illa phrasi, à priscis illis ducta temporibus: si nostro hoc sæculo inter eos qui nunc uiuunt, & nobis noti sunt, ipse tibi palmã nõ uendicasti (quod ego nequaquam obstinate negauerim) propior tamen aut es, aut iam breui es futurus primo quam tertio. Vale. Romæ, tertiodecimo Cal. Octobr. M. D. XII.

IOANNI FRAN-

CISCO PICO MIRANDVLAE

PETRVS BEMVVS. S. P. D.

RECTE atq; amanter factū abs te est, quod eius sermonis tuas partes, quem unā de imitandi ratione nuper habueramus, etiā tuis ad me perhumaniter scriptis literis perferri uoluisti. Quancūq; enim propter eximiam tuam in omni genere doctrinarum præstantiam, & meum summum erga te amorem, singula tua dicta inhærescere penitus in sensibus cōsueuerint atq; memoria mea: tamen ea ipsa prodita literis & stabilius atq; diutius permanent, & facilius repetuntur. Tum accidere etiā illud solet, ut ea quæ chartis mandantur, pleniora uberioraq; sint, cū quæ homines inter se colloquuntur. Addit enim semper aliquid stilus & scribendi mora, crescitq; cogitatione ipsa oratio. Itaq; sermo ille tuus, qui me mirifice delectabat, cū te loquentē audiebam: idem perlectus in tuis literis mihi sanè multo iocundissimus fuit. Quibus omnino literis quoniam me amantissime prouocas, respondebo non tam quidē aduersandi tibi studio, quàm tuendi mei: neq; tam refellendæ tuæ sententiæ causa, cū ut quæ me rationes impulerunt, ut eos laudarem: qui quidem quem scirent in eo scribendi

eo scribendi genere, in quo sibi elaborandum esse duxissent, excellere ac præstare cæteris: illū sibi unū ad imitandum proponerēt: eas tu rationes cognosceres, quas tibi coram explicandi mihi sanè otium non fuit. Sed anteq̃ illò ueniam: peto abs te: quoniā initio literarum tuarū ita scribis, uideri tibi imitandos esse omnes bonos: cur in reliquis earum ipsarum literarū partibus, eos qui aliquādo imitati sunt, uniuersos uituperes: laudes nullū? hoc si te propterea dices facere: quia malos quidem habeas, quos reprehendas: bonos quos ornas, nō habeas. Primū id quidē uerisimile nō est: imitandi artē esse aliquā, quæ laudabilis sit: ea uero arte qui sit recte usus, neminem unum inueniri: præsertim in tāta imitatorū frequentia, quātā necesse est & esse nūc, & fuisse antea omnī tēpore, & deinceps semp̃ futurā. Imitādi enim uim, atq̃ sensum ac æmulatione quadā mixtā cupiditatē natura omnibus hominibus tribuit: quæ sedari & cōprimi ratione quidē potest, euelli prorsus extirpariq̃ nō potest. Deinde si tibi concedatur, imitatū fuisse recte neminē: uideo enim tibi etiā Maronē ipsum bonum imitatorē non uideri: cur eam probas artem, in qua tametsi innumera se clarissima ingenia exercuerint: laudem tamen boni artificis, atq̃ nomen tuo iudicio nullum est eorum consequutum: ac planè cur non potius ad eorum te sententiam contulisti, qui affirmauerunt imitari nō oportere: damnauerūtq̃ quicūq̃ id facerent, & quo

quo modo

quo modo? Aequius enim fuerat uel in illos te non in-
 uchi, quorum artem antea probauiffes: uel eam artem
 nõ probare, cuius amanteis & studiosos homines tãto-
 pere fueras, tamq; multis uerbis improbaturus. Nã id
 quidẽ (quæ tua est in scribẽdo uis ac eloquẽtia) facillime
 assequeris, ut illos acriter ac uehemẽter infectere. Quã
 tu sententiam si esses sequutus: & tibi campum liberio-
 rem disputandi patefeciffes: & mihi laborem respondẽ
 di tuis litteris non attuliffes. Reieciffem enim te ad Pau-
 li Cortesij epistolam, bellam illam quidem, & cum argu-
 tulam, tum etiam grauem: qua is Politiani uicini sui do-
 cti mehercule, ac ingeniosi hominis: sed (ut mihi quidẽ
 uidetur) non multum prudẽtis, leuitatem fregit: qui pro-
 fecto Ciceronianam illam scribendi rationem atq; for-
 mam, à qua longiuscule abfuit, sese assequi nullo modo
 posse cum uideret: ad eos damnãdos, qui sibi illum ex-
 primẽdum sumpiffent, quiq; omnino stilum imitatione
 ne aliqua colerent, se conuertit. Itaq; Paulus docte sanè
 ac prudenter illius dissimulationem reiiciens, tibi etiam
 satis facere potuiffet, si cum illo sensiffes. Nunc autem
 cum affirmes imitandum quidem esse uerum non unũ
 aliquem, sed omnes bonos: hoc quemadmodum accipi
 as nõ intelligo. Nã si omnes ñ, qui aliquo uno in genere
 boni scribẽdi magistri sunt habiti, pares inter se stili no-
 bilitate, scriptorumq; elegantia extitiffent: concedi tibi
 fortasse poterat id quod dicis, non uni eorum operam
 à nobis

à nobis esse dandam, sed planè omnibus. Nūc uero cū
 uniuscuiusque ratio uel ingenij, uel artificij uniuscu-
 iusq; cū ingenio tum artificio dispar esse dissimillimāq;
 reperiatur: sitq; alius alio præstātor: quid esse causæ po-
 test: quin si melioribus operam dederimus: eos, qui mi-
 nus boni sunt, negligamus? An si inter illos quicumq;
 boni dicuntur esse, unus est omnium longe optimus lō-
 gēq; præstantissimus: ut quæ singula insunt in cæteris,
 ea uniuersa in uno illo splendidiora etiam ornatioraq;
 conspiciantur: eum unum multo omnium maximum
 atq; summū recte imitati cum fuerimus: nisi illos etiā,
 qui boni mediocriter habentur, imitabimur, nihil profi-
 ciemus: quasi necesse sit: qui Apellis more pingere didi-
 cerit: cuius artē reliqui pīctores admirati, primas ei par-
 tes sine controuersia tribuerunt: illum etiam Polygnoti
 & Thymentis tabulas, à quibus doceretur, adhibuisse:
 Aut eum, qui Lysippi excellens ac præclarum fingēdis
 imaginibus artificium expresserit, Calamidis signa rigi-
 da, uel etiam magis rigida Canachi fuisse cōtemplatū.
 Atq; illi artifices cum Alexandri uultum imitari suis ar-
 tibus cuperent: neminem alium intuebantur: mentem
 in eum unum suam atq; oculos intendebant. Nos, qui
 eius scripti simulacrum, quod sit pulcherrimū & perfe-
 ctissimum nobis proponere debemus: in quo effingen-
 do studium & diligentiam adhibeamus. cum illud ante
 oculos habeamus: ad eorum etiam, quæ non ita pul-
 chra sunt,

chra sunt, exprimendas imagines curam atque ani-
 mum traducemus? Mihi quidem falli Pice ut datur, qui
 » sic existimat: neq; enim ita formati à Dñs immortali-
 » bus sumus, ut cū suppeditare nobis ea, quæ prima sunt,
 » ualeamus, sectemur quæ secunda sunt: multo minus
 » quæ sunt infra secunda. Animus enim noster summū
 » quiddam semper atq; altissimum suspicit. Itaq; ut dixi,
 ualde miror te non ita potius sensisse, ut alterum eorū
 statueres: uel omnino imitari non oportere: uel si imitā
 dū quidē esse duceres: non ad ea quæcūq; bona essent,
 sed ad illa tantummodo quæ optima, quæq; perfectissi-
 ma haberentur, imitationis esse nostræ omnes neruos
 intendendos. Nam de Ideis quod scribis, difficile qui-
 » dē est tibi homini doctissimo, & in omniū philosopho-
 » rum disciplinis & scholis, multa cū laude atq; gloria diu-
 uersato, aliquid affirmanti non credere: sed quam tu ef-
 se in animo tuo insitam, atq; à natura traditam scriben-
 di Ideam atq; formā sentias, de eo ipse uideris. De meo
 quidem animo tantum tibi affirmare possum: nullam
 me in eo stili formam, nullum dictandi simulacrum an-
 tea inspexisse, q̄ mihi ipse mente & cogitatione legen-
 dis ueterum libris, multorū annorum spatio, multis la-
 boribus, ac longo usu exercitationeq; confecerim: ad
 quod nunc, cum aliquid scribendum est, me cōuerto: ui-
 deoq; quasi oculis, sic cogitatione, quæ conficiendo scri-
 pto opus sunt, unde sumam. Ante autem, q̄ in ijs, quas
 dico co-

dico cogitationibus magnopere essem uersatus, inspiciebam quidem in animum meum nihilo sanè minus: quærebamq; tanq̃ à speculo effigiem aliquam, à qua mihi sumerem conficeremq; quod uolebam. Sed nulla inerat in eo effigies, nihil se mihi offerrebat, nihil cōspiciebam. Itaq; si quid calamo uterer, si quid molirer: non lege, non iudicio quo uolebam, sed temere inconstanterq; ferebar: nulla me earum, quas commemoras, Idea speciesq; moderabatur. Neq; uero sum nescius: te id cū diceres, de Platoniorum sententia dicere: qui quæ primā, quæq; præstantia in natura rerum sunt, uel esse aliquo modo possunt, ad diuinas illas imagines speciesq; referebant. Ac ego quidem sic existimo in ipso mundi ac rerum omnium autore & effectore deo, ut iusticiæ, ut temperantiæ, ut aliarum uirtutum: sic etiam recte scribendi speciem quandam diuinam illam quidem, & cui nihil desit, atq; omnino beatissimam existere: ad quam & Xenophon & Demosthenes, & ipse imprimis Platon, tum & Crassus & Antonius & Iulius, & maxime omnium Cicero, cum dictarent aliquid & scriberent, quantum consequi cogitatione poterant, respiciebant: atque ad illius quam animo conceperant imaginem, stilum mentemque dirigebant. Idemque nobis faciendum arbitror: conandumque modis omnibus, ut ad eius formæ simulacrum scriptis nostris, quoad fieri potest, quam rectissima, quamque proxime accedamus. Quod

mus. Quod si in animis etiam nostris Ideæ illæ insi-
 dent, quas dicis, singulæ in singulis: tum diuersæ inter se
 atque uariæ: prout illas à natura ipsa ego pro mea, tu
 pro tua, pro sua quisq; animi corporisq; temperatio-
 ne initio nascendi est sortitus: ab ijs si cura diligentiaq;
 nostra stilum flectere in quâcunq; uolumus partem no-
 bis licet: cur non tu eum unum, qui sit omnium maxi-
 mus atq; sūmus, imitari nos tantūmodo statuis oport-
 tere: si nō licet, cur omnes bonos? Nam & inuidiosum
 quidem est, quod homines possunt assequi aliquo in
 genere optimum, id omnibus nō proponere: & super-
 uacuum omneis illis bonos imitandos esse dicere, qui-
 bus animum à sua scribendi specie atq; forma: quam à
 natura traditam possident: facultas reuocandi non est
 data. Sin uero, quod est tertium atq; ultimum, in quo-
 rundam animis Ideæ illæ atq; species eiusmodi insunt:
 ut si quis studium adhibeat, uerti atq; inflecti facile pos-
 sint: in quorundam autē eiusmodi, ut nullo modo pos-
 sint: eodem tamen decidas, eodem labare necesse est. nā
 neq; ij, quibus negatum est aliquò progredi, ad ullum
 imitationis genus inuitandi sunt, neq; non ad optimū:
 qui quo libuerit, si uolent progredientur, sunt incitan-
 di. In alteris de facultate ne quid detrahatur, adhiben-
 da cura est: ab alteris, ut inepti esse desinant, non est re-
 quirendum. Ac ego illis nec imitandum esse quencq; sta-
 tuo: nec uero ullo in genere quicq; conandum, qui pra-
 uo, qui

no, qui tenui, qui inertī ingenio sunt, qui durā atq; im-
 placabilem naturæ suæ quasi faciem præferunt. Scri-
 bant ij mihi libros, nec ne: uigilent, dormiant, nihil mo-
 ror. Eos uolo, eos alloquor, qui si operā dederint, si ani-
 mo non frangentur, nihil non assequi poterunt: & quo-
 rum ingenia, si excolantur, fructus uberes atq; magnos
 ferent. Neq; illud me mouet, quod existimem, qui ita
 formati sint: ut quibus artibus animū intenderint: quo
 in genere scribendi elaborauerint: sua illos spes non sit
 frustratura esse non multissimos. Neq; enim aut Cice-
 ronem à scribendo deterruit pulcherrimos illos De ora-
 tore libros: quod qualem in ijs statuerit oratorem esse
 oportere, talem fortasse neq; legerit ipse unq; neq; au-
 diuerit. Aut Plato Reip. suæ leges propterea nō per scri-
 psit: quod eas ab usu atq; consuetudine gentiū longius
 abesse arbitraretur, q̄ quibus ullos populos, ullam ciui-
 tatem esse usuram cōsideret. Qui enim artem aliquam
 recte præcipiunt: nō id cogitant, ut omnes assequi eam
 possint: sed id potius, ut qui potest, ita assequatur, ut ni-
 hil possit esse eo in genere præstantius. Quicquid autē
 est eiusmodi, qui præstanti ingenio non sit, aggredi for-
 tasse potest: assequi atq; perficere nequa q̄ potest. Itaq;
 mediocritatem ingeniorum reiiciunt: nihil enim medio-
 cre idem atq; præstans est: quod cum fit, pusillū ad nu-
 merum res redigatur necesse est. Præstantia enim quæ
 sunt, eadem perrara esse cōsueuerūt: rariorāq; quo præ-

k 3 stantiora:

stantiora. Præstantium autem rerum paucitas, mediocrium multitudini, non modo non posthabenda, sed longe etiam anteponenda est. Placetq; Nautæ ille mihi Virgilianus, qui Aeneam admonet, quo in Italiam transmittere facilius possit: quicquid inualidum ac metuens periculi est, esse reiiciendum: quod cū esset factū, Poëta statim intulit:

Exigui numero, sed bello uiuida uirtus.

Ex quo apparet: Poëtarum sapientissimum non uirtutem modo in illis, quos commemorat, requisiuisse, sed etiam uiuidam, hoc est præstantem. Quancq; quidē nō ego ulla simulacra, quæ nusq; sint, quæque uix animo percipi possint: quemadmodum illi duo, quos dico, fecerunt: nostris hominibus ad imitandum propono: cū eum unum, qui sit omnium optimus atq; præstantissimus, illis propono. Quod si facerē, nūq; me tamen illorū. defenderē exemplis. Potest em̄ quilibet cū oratoriæ, ac rerum publ. ratione atq; modo constituendarū, tum aliarum planè rerū artes & disciplinas ita tradere, ut ad excellentiorem statum atq; formam uelit earum cupidus progredi, quàm cuius simulacra oculis cernantur, manibusq; contineantur. Imitatio autem quia in exemplo tota uersatur, ab exēplo petenda est. Id si desit, iam imitatio esse ulla qui potest: nihil est enim aliud totū hoc, quo de agimus, imitari: nisi alieni stili similitudinē transferre in tua scripta: & eadem quasi temperatione scribē
di uti,

di uti, qua is est usus, quem tibi ad imitandum proposuisti. Sed redeo ad illud: quod ais, imitandos esse omnes bonos: quæroq; iterum abs te: uelis ne nos ita bonos omnes imitari, ut eorum cuiuslibet uniuersam scribendi rationem exprimamus: an satis habeas, quia quisq; in rationis suæ parte maxime bonus est habitus, eam nos tantummodo ab uno quoque mutuari: atque ita multis ex rationum partibus, quibus rationibus sunt alij permulti usi, unam conficere rationem integram, qua utamur? Vtro modo accipi dogma istud tuum malis, uide. Sed priore uelle te non est existimandū. Quid em̄ esse potest absurdius, quàm quas multi species scribendi atque formas, diuersas illas quidem inter se, multumq; sæpe differētes sunt assequuti: suis eas membris omnibus, suis partibus præditas, una in scribēdi forma ac specie uelle uniuersas exprimi atque contineri: quasi existimes, ex ædificandis unis ædibus multa ædium exempla uariarum imaginum atque operum omni ex parte posse representari. Altero modo si te dices uelle: Primum iam id quidem imitari, non est plurimis ex partibus, quæ stilum singulorum conficiunt, aliquam unam tibi sumere: ut cum id sæpius feceris: sumere autem ex multis potes: stilum inde conficias tuum. Exterpere id quidem potius dicendum est: aut, si libet, etiam mendicare. Ita enim degere homines in uitæ mendicitate consueuerunt: ut quæ sibi opus ad uitam

uitam sunt, non ab uno, sed à multis petant. imitatio autem totam complectitur scriptiois alicuius formã, singulas eius partes assequi postulat: in uniuersa stili structura atque corpore uersatur. Neque enim qui Salustianam breuitatem assequutus sit: uerbis autem illam aut obsoletis aut popularibus, structura etiam incõcina conglutinauerit, Salustiũ imitari est dicendus. Neque qui Iulij Cæsaris in enarrandis rebus temperantiam expresserit: sermone uero planè rudi in illa exprimẽda sit usus: is erit propterea dignus existimandus, quem Cæsaris imitatore[m] uocemus. Totam mihi oportet eius stili faciem exprimat: cuius se imitatore[m] dici uult, quẽ eo nomine dignum putem. Itaque Cicero cum eius uerbi definitionem traderet: imitationem esse dixit illam, qua impellimur cum diligenti ratione, ut aliquorũ similes in dicendo esse ualeamus. Sunt ne ista Pice Tulliana uerba singula, quæ cõmemoro? Qui autem fieri potest: ut aliquorum similes esse ualeant ij, qui de singulis sumunt quod exprimant: de omnibus, ut nihil assequantur? Deinde, si tibi etiam de uerbo concessero: ambitiose enim tecum agere nihil uolo, Næ tua ista imitandi multos ratio optari potius quàm sperari, fingi quàm teneri, ore dici quàm re perfici facilius potest. Nã neque

» qui eodem tempore imitari plures uult, quicquid ab ullo

» proficiet: distrahit enim mentẽ atque sensum copia, neque

» hæere animum sinit: cuius autẽ in nullo hæret animus,

is omnino

is omnino recte conficere nihil potest. Neq; qui alium post alium aggreditur: ei quā in uno curam intenderit, nō in alio saepe remittere necesse est. Capimur enim pleriq; omnes nouitate: à qua ita oblectantur quidam, ut etiam illa damnent, à quibus recesserunt. Accedit eodē scriptorum diuersitas & dissimilitudo. Itaq; dediscēdæ plerunq; sunt ueteres perceptiones: ut nouis perceptionibus curam atq; animum adhibeamus. Placet enim in alio cum dignitate quædā quasi seueritas orationis: hilaritas in alio, comitas, lusus ipsi multū probantur. Horum cum imitari alterum didicerimus, alterū doceri aggrediamur. Reijcere multa cogimur eorum, quæ paulo ante summa industria, summo nostro labore sumus cōsequuti. Quamobrē frangitur studium, debilitatur diligentia, contentio illa nostra ardorq; omnis animorum elanguescit atq; restinguitur: dum huc illuc tanq; à fluctibus, sic in exemplorum uarietate iactamur. Postremo quod tu singulas uniuscuiusq; bonas parteis imitādas esse tantummodo existimas: id si recte considerabis, quo modo assequi possis, non inuenies. Omnibus enim ex partibus uniuscuiusq; scriptoris conflatur coalescitq; id quod in quoq; bonū atq; præstans est: omnes eius uirtutes, & uero etiam uitia, si qua insunt in illo uitia, eam conficiunt. Nam ut hominum uultus, alius morum benignitatē, alius alacritatem naturæ, animi alius fortitudinem, alius ingenij fertilitatem, alius maiestatem,
I alius

» alius uenustatem præferunt:æ autem singulæ indo-
 » les non ex oculorum, aut ex superciliorum solummodo
 » forma: aut oris, aut genarum, aut cæterarum ex aliqua
 » partium qualitate: uerum ex omnibus sui quæq; uultus
 » partibus atq; membris sunt cõstitutæ: ut si quis aliquã
 » pictor imitari coloribus uelit, is singulas eius faciei par-
 » tes, cuius est ipsa indoles, ante exprimere cogat. Ita me
 » hercule in scribendi rationibus insunt eæ, quas lauda-
 » mus, siue uirtutes, siue lumina scriptorum singulorum:
 » quas profecto uirtutes præstare nostris in scriptis mini-
 me possumus: nisi etiam uniuersas illas, quarum sunt i-
 psa lumina, scribendi rationes præstemus. An tu cando-
 rem illum puritatẽq; sermonis, quam in Iulio esse ma-
 ximam atq; mirificam uidemus, imitari te posse existi-
 mabis: nisi & temperamento fueris usus tanto, quanto
 ille maiore usus est, q̃ unq; alius: propterea, quia ipse
 de se scripsit, ne aut odio in scribendo uideretur, aut au-
 piditate ulla duci? & neglectum eundem eloquutionis
 expresseris, qui est ab illo uel necessitate institutus: quo-
 niam plurimis agendis, maximis difficilimisq; rebus oc-
 cupatus, diligentiam in scribendo maiorem adhibere
 non potuit: uel accersitus industria, ne planè crederetur
 potuisse: ut existimarent homines: multo plus illũ gra-
 tiæ scriptis fuisse acquisiturum suis, si plus ei tẽporis ad
 scribẽdum bellicarũ rerum occupatio suppeditauiisset?
 Atque ipse quidem candor nõ ex sese, sed cum ex alijs,

tum ex

tum ex his duabus præcipue partibus constare mihi uideatur, quas dico. Has si tu duas partes non præstabis, candor iam ille tantopere laudatus nunquam mediis fidius exprimetur: si præstabis: uoles autem etiam Ciceronianam illam maiestatem scribendi assequi, quam omnes laudibus usque ad cælum ferunt: neque hoc quemadmodum optabis, efficies: & illud quod effectum iam erat, perturbabis. Quantum enim addes ad alterum, tantumdem ex altero adimas necesse est. Ita quæ per se atque seiuncta eximia utraque præclaræque habentur, eorum neutrum, si permisces, suam pristinam faciem dignitatemque retinebit. Quod si & candorem Cæsaris, & maiestatem Ciceronis, tum & Salustij breuitatem, & ubertatem Liiij, & nitorem Celsi, & diligentiam Columellæ: si denique quod in unoquoque scriptorum egregiorum proprium esse lumē, tanquam in uultu indoles conspicitur: ea omnia præstanda esse statues scriptis tuis: uereor ne non tam quidem imitari illos uoluiste, quam illudere: neque tam assequi, quam peruertere uideare. Quam tamen si effugies calumniam uoluntatis tuæ: illud certe non euitabis: quin appareat, neminem te illorum non dicam recte assequi, sed etiam effingere mediocriter potuisse. Denique si quis deus id, quod sponte nostra facere nullo modo possumus, te doceret: artem uidelicet quandam nouam ac planè diuinam: qua imitari multos calleres, quemadmodum præcipis: tamē esset uerendum,

num illa sanè arte tibi esse utèdum statueres. Qui enim fieri potest, ut qui multos assequi una scribendi ratione uult: eius oratio non dissimilis, non impar, non sibi diuersa in constansq; sit, non inconcinna, non parum coherens: dum huius lenitatem, illius uero ardorem, alterius ornatum, alterius negligentiam: quæ quidem interdum ut in muliere non fucata facies, sic in scribente gratior est: sexcenta præterea alia uaria, multumq; differentia scribendi genera qualitatesq; complectitur: Ac mihi quidem uetustissimi Poætæ finxisse Protea uidetur: cum illum modo aquam fieri, modo ignem, modo beluam dicerent: nunq; tamen eodem aspectu plus unã formam præ se tulisse: non solum quia id posse fieri nõ existimabant, sed etiam propterea, quod quo pacto diuersæ facie res inter seq; uariæ apte coniungerentur, nõ uidebãt. Sed iam de tuis literis hæctenus, uel potius de ea tuarum literarum parte, ad quam quidem respondere me opera præciũ duxi. Nã ad omnes neq; multũ necessè fuit: & hæc ipsa satis multa esse possunt: præsertim tibi qui nõ modo ea, quæ scripta sunt, qualia sunt, recte pspicies: sed illa etiam, quæ scribi in hanc sententiam possunt, ex ijs, quæ leges, per te ipse facile considerabis. Venio igitur ad illã partem sermonis nostri, in qua ea mea sententia fuit: ut dicerem, eos mihi uehementer probari, qui prosa oratione scripturi, Ciceronem sibi unũ ad imitandum proponerët: heroicis carminibus Virgiliũ.

In quã

In quam omnino sententiam nō sanè ut primum eius-
 modi res tractare animo cœpimus, statim adducti su-
 mus: sed post multas cogitationes, ac per quosdam qua-
 si gradus ad eam accessimus: ut non temere illa inuenta
 finè progrediendi fecisse, atq; in ea quieuisse uideamur.
 Nam initio quidem illud mihi sæpe ueniebat in men-
 tem: ut in philosophiæ opinionibus atq; sententijs, sic
 in scriptorū generibus & stilo, nullis nos legibus subij-
 ci: nemini addici, atque astringi oportere, sed quod in
 quoque probaretur, id sequi. Quæ profecto sententia
 tuæ fuisse sententiæ similis atque cognata uidetur. De
 qua quidem me tentantem conātemq; eo in genere to-
 to multa, illæ tandem rationes depulerunt: quas superi-
 us, te ut etiam de tua deducerēt, si possent, collegi. Itaq;
 ea sententia deiectus ad illud me contuli: ut ducerem,
 æquius esse, & profecto conducibilius, nouam inta-
 ctamq; ab alijs rationem ac planè suam quenq; confice-
 re scribendi: idq; putarem omnes homines, nisi inuidi
 atque maleuoli essent, laudaturos. Quod cum placuis-
 set, uellem autem, quantū in eo possem, experiri: omnis
 nostra cogitatio, diligentia, studium, omnis deniq; no-
 ster labor irritus atq; nullus fuit. Nihil enim inueniebā,
 quod nō uel ab aliquo ueterū scriptorū stilo haustū ui-
 deri facile posset, uel omnino si id effugeram, tamē cū
 ad illorum scripta conferebatur, mihi non summopere
 displiceret. Quippe quod uenustatē sermonis, proprie-

tatem, maiestatem eorum sæculorum non redolebat: nullum antiquitatis uestigium, nullã notam referebat. Ad hanc frustrationem laboris nostris illa cogitatio accessit: quod animaduertebam eos, qui se neminẽ imitari profitebantur, partim scribendo parũ admodum profecisse: partim etiam suis cũ libris atq; scriptis planè inuisos & despectos iacere. Quamobrem ea etiam sententia damnata aliam inire rationem statuimus: quæ quidem eiusmodi fuit. Volo autem singulos tibi animi mei motus consiliorumq; uarietates perscribere: ut si aliqua ex parte prodesse tibi error meus possit, ea ne celere. Nã quoniã ita natura comparatũ uidebam: ut quoties magnum aliquid atq; arduum moliri homines cuperent: eius si facinoris exemplum haberẽt aliorum, qui idem aliquando essent conati: ea re multum illis curæ ad id, quod aggredi statuisent, multum laboris, multum etiã ambiguitatis, multũ deniq; difficultatis demeretur: cogitare cœpi ijs in studijs, quibus semper dediti fuimus, optandũ esse: ut quem quisq; imitari posset, qui scribere aliquid cuperet, ne deesset. Itaq; siue ut in itinere conficiendo cum ducem nacti sumus, securiore animo uia ingredimur: sic in reliquis rebus alacriores ad illa sumus, quorum doctores & magistros habemus: siue etiam ad omnem excellentem laudis & gloriæ cupiditatem nulla re magis, q̃ aliorum æmulatione incitamur: mihi quoq; idem faciẽdum putauĩ, cum poeticis in studijs, tũ

dijs, tum in oratoria disciplina: quod permultos fecisse
intelligebam: ut in utraq; earum artium, & ducem quē
sequerer: & gloria illustrem, quem amularer, eligerem:
mihiq; ipse quasi signum proponerem, ad quod quidē
conatus omnes nostri cogitationesq; dirigerentur. Id
cum deliberauissem: magna me hæsitatio tenuit: debe-
rem ne eos, qui mediocritem non excederēt: an illos po-
tius, qui essent omnium eminentissimi, statim initio ag-
gredi: quos omni studio colerem: ad quorumq; simili-
tudinem me quā diligentissime compararem. Nam
si animum ad summos adiecissem, illud uerebar: ne me
uel rei difficultas ab incepto deterreret: uel certe frange-
ret suscepti oneris magnitudo: cum me parum profice-
re optimorum scriptorum longēq; præstantissimorum
exemplis comparationēque cognoscerem. Sin autem
mediocribus me tradidissem: equidem sperabam fore:
ut cum ab illis, quantum uellem, profecissem, & facilior
mihi esset & planè tutior ad eos transitus, qui primi ha-
berentur. sed angebar animo: quod ut odore nouum
uas, sic quo primum rudimento stilus imbueretur, per-
magni interesse audiebam: mentem etiam & cogi-
tationem meam, multo libentius in summis excel-
lentibusque uiris fixam erectamque detinebam. Vi-
cit tamen, siue timor siue imbecillitas planè nostra uo-
luntatis propensionem: qua trahebar. Itaque dedidi
me ijs magistris instituendum: quorum scripta non
tam

tam laudarem, quod bona: quæ recipere, quod paratio-
 ra optimis commodioraq; ad imitandum uiderentur.
 Eos igitur acerrimo studio, summâq; diligentia cū tam
 diu essem sectatus, quoad mihi uideret me eius, quod
 concupieram, magnam esse partem consequutum: ad
 illos me contuli, quos esse facile principes omnium ho-
 minum testimonio sentiebam: ut eos item sequerer, ani-
 mumq; meum atque mentem ad ipsorum rationes hau-
 riendas imbibendasq; traducerem. Id cum sedulo etiã
 atque etiam experirer: mea me delusum spe sanè atque
 deceptum cognoui. Non enim solum faciliorem mihi
 eorum imitationem aliorum scriptorum imitatione
 non esse factam: sed multo etiam difficiliorem, præclu-
 sosq; ad eam aditus potius quàm patefactos uidebã.
 Nam, quã mihi usui putabam fore insumptam in ex-
 primendis mediocribus operam, ea sanè impedimen-
 to fuit. Animus enim iam noster diligentis exercitatio-
 ne illorum scribendi rationibus eruditus atque assuetus,
 eundem morem diu retinuit: à quo quoniam aberat is,
 què de optimis hauriri oportebat: contra quàm existi-
 maueram fiebat: ut scilicet multo minus ad eos expri-
 mendo essem idoneus, quæ si me nunquã mediocribus
 tradidisset. Quare multis me meis laboribus id unum
 esse assequutum cognoui: ut imitari summos incipere
 mihi certe ne tum quidem liceret propterea, quod ea di-
 diceram: animumque meum ijs quasi maculis infecerã,
 quibus

quibus residentibus perfectæ rationis ulla in eo depin-
gi recte facies imagoq; non posset. Deleri uero ea, quæ
quis diuturno studio in animum induxit suum: non tā
sæpe facile est, quàm oportet. Sed nihil est profecto tā
perdifficile tamq; durum, quod non labore nostro pos-
se uinci superarique uideatur: præsertim si in eo quan-
tum facere & consequi possumus, contendamus. Itaque
summa à nobis adhibita diligentia: è memoria tādē
nostra deletis penitus hīs, quæ alte tunc imitatione non
optimorum infederant in ea rationibus, omne meum
studium ad illos contuli, optimos atque summos quos
dico. In quo quantum profecerim si me roges: sanè ni-
hil tibi respondebo: præter hoc unum, mei me consilij
non poenitere: præsertim cum eorū scripta lego, qui aut
nullum, aut omnes, aut non tantum optimos effingere
præstarēq; uoluerunt. Sed non debebis tu quidem ab
hac capeffenda scribendi ratione absterreri: etiam si mi-
nus tibi id, quod alijs psuadere cupimus, uidemur esse
ipsi consequuti. Non enim quantū potuimus, in eo im-
pendimus uel temporis uel laboris: quippe qui etiā uer-
naculo sermone quædam conscripsimus, cum prosa ora-
tione, tum metro planè ac uersu. Ad quæ quidem cōscri-
benda eo maiore studio incubuimus, quod ita deprauata
multa atque peruersa iam à plurimis ea in lingua
tradebantur, obsoleto propè recto illo usu atque pprio
scribendi: breuī ut uideretur, nisi quis eam sustentauit

m set, eò

set, eò prolapsura ut diutissime sine honore, sine splendore, sine ullo cultu dignitateq; iaceret. Quare nõ oportebit te exemplũ à nostris scriptis capere: ut quantũ nos Latino sermone optimis imitandis æmulandisq; profecimus: tantundem putes alios, nec eo amplius iisdem artibus posse proficere: sed id potius cogitare: cum nos certe aliquid ea simus uia cõsequuti (si modo id aliquid est, quod à nobis cõfectum est) qui quidem tamẽ alias etiam scribendi uias ingressi sumus: illos, qui nihil agere, nihil conari aliud statuent, præter id unum: in eo planè esse, quæcunque uolent, consequuturos. Habes omnem rationem consilij mei: quòque pacto in eam tandem sententiam, quæ tibi quoque uellem probari posset, uenerim: quàm perplexis cogitationibus, quibus mæandris, uides. In qua porrò adhuc eo libentius conquireo, quod alijs prius tentatis omnibus diligenter orationum uis, ea me tanquàm portus ex longo errore diu iactatum excepit. Hanc qui & initio ingredi poterunt, & ingressi nunquàm se ab ea deflecti sinent: quemadmodum illi, qui in cursu nihil offendunt, celerius curriculum conficiunt, q̃ qui lapsi aliquoties sunt: sic ipsi ad metã citius sine ulla offensione peruenient: quancũq; ijs metam suã siue ingenium, siue industria, siue omnino utrunq; statuerit: quod profecto etiam sub fortuna positum, atque casu interdum uideatur: ita multa in uita sæpe accidunt, quæ auocent ab in-

stituro

stituto animum, aliorumque, quam oportet ducant.
 Sed illud tenere omnes debent: & quantum in quoque
 est, niti atque perficere, qui aut oratoriam, aut Poeticam stu-
 dijs delectabuntur: ut cum Ciceronem, tum Vergilium
 semel complexi, nunquam dimittant: nunquam ullis alio-
 rum scriptorum illecebris ab eorum imitatione æmula-
 tionemque reuocentur. Qui si non ita omnibus artis atque
 ingenij luminibus abundarent: si non uniuersis scriben-
 di uirtutibus præditi cumulatimque conspicerentur: essent
 aut ipsi cæteris una tantum uirtute probatior: tamen
 eos nos unos sequi tantummodo imitarique dicerem
 oportere: propterea quod uicinius ad perfectam ratio-
 nem illis ducibus, quam ullis alijs progredi & contende-
 re possimus. Nunc uero cum nulla omnino uirtus, nul-
 lum scribendi lumen, nulla egregia indoles, nulla laus in
 ullo sit, quæ non in utrovis eorum inesse, longe etiam
 præstantior atque absolutior reperiatur: multo id no-
 bis erit constantius, multo diligentius faciendum: ne si
 alios imitandos sumpserimus, uel præui iudicij, uel im-
 becilli animi notam subeamus: cum aut in eligendo non
 prudentes, aut in aggrediendo timidi fuisse uideamur.
 Nam de Vergilio quidem nemo ambigit: omnes in
 uno illo omnium poetarum (de latinis loquor) inueniri
 posse uirtutes summa singularique dignitate, addunt etiam
 admirabiliores multo singulas & præstabiliores: ut si
 natura ipsa hominum rerumque omnium parës, ea loqui uer-

» sibus uoluisset, quæ ab ipso perscripta sunt: nec melius
 » affirmant, nec omnino aliter fuisse loquuturam. Cicero
 » nem quidam aiunt uerbosio rem esse interdum, quàm
 » necesse sit: præsertim cum de rebus à sese gestis, de quibus Cō
 » sulatu illo suo mentionem facit: cæterum illum non mo
 » do omnium eloquentissimum fuisse, sed ab eo eloquē
 » tiam ipsam esse genitam atque natam putant. Ego ue
 » ro id neque uituperare audeo, potest enim illi concessis
 » se sæpe dignitas sua, aut inimicorum improbitas, aut
 » Reip. status aliquis, at alia omnino causa atque respec
 » tus. Quare quæ aliquibus superuacua in legendo ui
 » dentur, ea in agendo necessaria fuisse à multis poterunt
 » existimari. Neque defendere magnopere laboro. Id em̄
 » si peccatum est, non stili culpa, sed animi uitio contra
 » ctum est: addo etiam, si uis, iudicij quadam peruersio
 » ne: dum quæ ab ipso prætereunda silentio fuerant, ea il
 » li digna uisa sunt, quæ recenserentur: stilius uero & scri
 » bendi ratio eandem illam egregiam prædaramque sem
 » per indolem retinet, eundem orationis splendorem ac
 » maiestatem præfert. Quamobrem non tam quidem ac
 » cusandus esse uidetur (si modo accusandus est) quod ea
 » sæpe cōmemoret, quæ à se reticere æquius fuit, quàm lau
 » dādus, quod ita semper loquatur, ut cōmemorari aper
 » tius non queant. Quid si ñdem etiam parum constan
 » tem fuisse illum dixerint: aut omnino imbecillio rem, quæ
 » uel ratio, uel eius dignitas postulabat: Num erit nobis
 » propterea

propterea ab imitatione repellendus? Mihi planè, si idè
 sentiã, quæ quæ quid ego male mehercule sentiã de tanto ui-
 ro? sed si ego quoque idem sensero: mihi eius fortasse ui-
 ta non usquequaque probabitur: orationis autè & stili ra-
 tio nihil improbabitur, qui esse optimus in uita nõ opti-
 ma potest. tametsi id quidem etiam si orationis esse ui-
 tium iudicetur: non ego huius imitationis, aut ita par-
 tis extendo, præstãda ut uitia sint: nec solũ ut in facie ne-
 ui: sed ulcera etiam & cicatrices sint exprimendæ: quod
 qui faciunt, merito ab Horatio, eo què tu locum affers,
 irridentur. Aut modum præfinio sicut si quis tam præ-
 stans ingenio est, tam industrius, tam etiam felix, ut an-
 teire magistrũ possit: tamen id fieri negem debere, cumque
 is illum cæteris in rebus æquauerit, si prudentiam adhi-
 bere maiorem uolet, nõ probem. Mihi quidem & Phi-
 dias & Polydetus probantur: quorum alter Eladũ scul-
 pendis, alter Ageladem fingendis imaginibus, quos ha-
 bebant magistros, superauerunt: Et Apelles, qui qui-
 dem in picturæ artificio Pamphilum præceptorem suũ
 longissimo interuallo post se reliquit. Itaque ualde mihi
 illud exoptandum esse uidetur: ita animatum, ita insti-
 tutum esse quempiam: spes ut illum sit omnium homi-
 num eloquentissimum futurum: quod & si longe maius
 atque præclarius est, quæ quæ quod temere sperandum esse ui-
 deatur: nulla tamen naturæ lex, nulla præscriptio prohi-
 bet, conspici unquam ne possit. Etenim quemadmodũ Ci-

cero inter Latinos extitit: nam de Græcis nihil loquor: qui unus omnes quicumq; ante illum boni scribēdi magistri fuerunt, excelleret: quod quidem magnum atque diuinum fuit: sic profecto alius existere aliquando poterit, à quo cum reliqui omnes, tum etiam ipse Cicero superetur. Id autem nullo modo accidere facilius potest, quàm si, quem anteire maxime cupimus, eum maxime imitemur. Absurdum est enim confidere nos aliam inuenire uiam posse, quæ melior sit, quàm est illa uia: quã Cicero non tam quidem inuenit ipse, quàm ab alijs inuentam ampliorem, & illustriorem reddidit: præsertim, cum quo tempore id fieri necesse est, quantum ipsi planè possumus, nondum exploratum habeamus. Quod si quem maxime imitati fuerimus, etiam assequemur: tum adhibēda cura erit, ut illum anteire ualeamus. Sed omne nostrum studium, omnis labor, omnis nostra cogitatio in ijs assequēdis, quos imitamur, maxime omnium est insumenda. Non est enim tam arduum eos superare atq; uincere, quos assequutus sis, quàm assequi quos imitere. Quare hoc in genere toto Pice ea esse lex potest: Primum, ut qui sit omnium optimus, eum nobis imitandū proponamus: deinde sic imitemur, ut assequi contendamus: nostra demum cōtentio omnis id respiciat, ut quem assequuti fuerimus, etiam prætereamus. Itaq; duas illas in animis nostris egregias plurimarum, maximarumq; rerum cōfectrices æmulationē atq; spem

atq; spem habeamus. Sed æmulatio semper cum imitatione coniuncta sit: spes uero ipsa nostra non tam quidem imitationē, q̄ successum imitationis subsequi rectissime potest. Ac Ciceronis quidē imitatio omnibus, qui pedestri oratione scribere aliquid uolent, opportuna esse poterit: quacunq; illi de re atq; materia sit scribendum. Idē enim stilus aptari rebus innumerabilibus potest. Nec audiendi sunt, qui existimant Plinianam de natura rerum historiā, Ciceroniano scribēdi modo atq; uia tam percommode explicari non potuisse, ut ab ipso est more illo suo explicata: quod oportuisset in infinitā magnitudinē opus excreuisse, si ad illas multiplices innumerabilesq; res, de quibus erat scribendum, exuberantiam Cicero suā ornatūq; sermonis adiunxisset. Neq; enim in omnibus eius scriptis cum idem sit stilus, eadē tamen amplitudo inesse, idem uerborum apparatus cōspicitur. Sed quædam uberiora sunt, & tanq̄ succi plena: quædam exilia & suo tantū robore nitentia, ut esse quasi sine cortice uideantur. Neq; si crescere eorū librorum magnitudo debuisset, non propterea fuissent ipsi nobis multo etiam gratiores: cum quanto plus ab eius calamo atramenti, tanto plus ab ingenio atq; artificio dignitatis & pulchritudinis hausissent. De Vergilio uero nō idem possumus dicere, ut idoneus sit: quē, qui carminibus delectant, imitari omnes queant. Neq; enim qui aut Elegos, aut Lyricos conficiunt uersus, qui que
uel Co

uel Comœdiarum uel Tragoediarum scribendarū studio detinētur; horum ullos Vergiliana carminum structura, numerus, ratio ipsa multum iuuabit: Sed imitentur ij, quidem eos, quos habent principes, singulis in scriptorum generibus singulos, atque illis assequendis superandisq; sese dedant. Quod profecto nos aliquādo fecimus: ut in Elegis pangēdis, qui optimus eo in genere poematis nobis uisus est, eum imitemur. Heroicis autem conscribendis carminibus qui se dederit: huic certe erit Vergilius ediscendus, ebibendus, & quā maxime fieri poterit exprimendus: quemadmodum coram tibi dixeram mihi uideri. Atque hāc quidem cum Vergilij, tum Ciceronis, tum aliorum excellētium in suo cuiusq; genere scriptorum expressionem non ita intelligi uolo, ut præter stilum & scribendi rationem (uti autem me iisdem sæpius uerbis non pœnitebit) nihil omnino à quoquā sumendum existimem. Nam & licuit id quidem certe omnibus: & semper licebit. Quis enim opus legitimum conficere potest ullum, qui nihil mutuetur: nihil à quoquāumat, quod scriptis inserat atque interspergat suis? Quis nō aut sententias, aut similitudines, comparationesque, aut alias scribendi figuras atq; lumina: quis non aut locorum, aut tēporum descriptiones, aut ordinem aliquem ac seriem: quis nō etiam aut belli, aut pacis, aut tempestatum, aut errorum, aut confiliorum, aut amorum, aut aliarum omnino rerū exemplum aliquod

plum aliquod ab ijs capiat: quos multū perlegerit: quos diu in manibus habuerit: cum Latinis, tum Græcis, tū certe etiam uernaculis: ut sunt nonnulli excellentes in ea lingua uiri: Itaque liceat, quicumq; id facere uult, ut semper licuit: sumantq; ab alijs, qui scribunt, quod uidebitur. Sed parce id & pudenter faciant: nō sanè quia sumere etiam recte multa nequeamus: possumus enim, & multi magni atque clari uiri idem fecerunt: Sed propterea, quod præclarius est: illa omnia inuenire nos & quasi parere, quàm ab alijs inuenta mutuari. Maxime uero earum rerum ratio tum probabitur, laudabilisq; est: si id perficimus: ut quæ mutuati sumus ipsi, ea splendidiore illustrioraq; nostris in scriptis, quàm in eius, à quo sumimus conspiciantur: ut non minor in exornando laus, q̄ inueniēdo fuisse uideatur. Neq; enim mihi placet Atilius, qui Sophodis Electram optime scriptā male transtulisse dicitur: Sed noster Maro, qui ab Hesiodi Georgicorum libris multa sumens, atque in suos transferens, ea omnia reddidit meliora. Quāquàm quidem eius generis ita multa Vergilianos omnes libros referferunt: ut appareat non tam illum, quod ex se promeret, desiderauisse: quàm quod anteiret, ex industria quasiuuisse: multoq; plus in uictoria, gloriæ, quàm in inuentione posuisse uideatur. Quate quidem de re omni eo monitum uolui: quod sunt quidam, qui non solum ea quæ ad stilum scriptionemque pertinent: sed

n illa

illa etiam, quæ dico, quæq; de genere alio sunt, cum
 sumuntur: uno imitationis nomine includant. Qui qui
 dem mihi Ciceronem, eo quo supra commemoravi lo-
 co, legisse parum uidentur: ubi ille, quid imitatio sit, de-
 » finit. Nam si ea profecto imitatio est: qua impellimur,
 » ut aliquorum similes in dicendo esse ualeamus: in imi-
 » tatione autem non stili modo, sed etiam materiæ, ordi-
 » nis, sententiarum, aliarumque planè rerum extra sti-
 » lum positarum ratio includitur: quid est, cur non ego
 Aeneæ, Ascanij, Didonis, tantum mutatis nominibus,
 Vergilij Aeneïda mihi totam sumam: aut etiam ne mu-
 tatis quidem? sic enim illi fuero similior. Quare si no-
 lunt ij parum hærentia uideri dicere: aliud sumere, aliud
 esse existiment imitari: & cum Heroicorum Catulli uer-
 suum rationem imitatum fuisse Vergilium dixerint: si
 modo id uolent dicere: tum si eum affirmabunt cum ab
 illo, tum à cæteris uel Latinis, uel certe Græcis non poë-
 tis modo, sed etiam oratoribus ac philosophis multa
 sumpsisse: uerissime pronuntiabunt. Ac mihi quidem
 ipse interdū uideris, cum tuas literas lego, ita sensisse: ut
 utrum quis aliquem imitetur, an ab illoumat, quod in
 sua scripta transferat: differre nihil duxeris: quod si est,
 equidem lætor unius tantummodo uerbi interpretatio-
 ne mutata: rerum non minimarum, neque sanè spernē-
 darum inter nos magna ex parte controuersiam posse
 finiri. Quid enim mihi esse aut propter nostram bene-
 uolentiam

uolentiam iucundius: aut propter aliorum existimatio-
nē de tua doctrina laudabilius potest, quā nulla me
in re, abs te magnopere dissentire: homine multarum
maximarumque rerum disciplinis erudito, summo in-
genio, summa integritate prædito: & in secunda fortu-
na temperato, in aduersa erecto: atque in omni uita ma-
gno ac probato uiro: cuius tam multi leguntur iam ha-
bēturq; in manibus egregie perscripti libri: ut me nō so-
lum opinione hominum facile uincere, sed etiam obrue-
re scriptis possis. Sin uero aliter se res habet, tamen gau-
deo nullas inter nos opinionum sententiarumque di-
uersitates & contentiones esse tantas posse, tamque gra-
ueis: quas profecto uel mea summa in te obseruantia,
uel tuus erga me amor non leuissime ferat: præsertim
cum de amore librum conscribas: de quo qui cæteros
doces, non uereor, ne illud non didiceris: Amandam es-
se imprimis ueritatem: idque qui faciat, in eo neminem
lædere: aut etiam qui se facere existimat. nam id quidē
in multis credi quā sciri facilius potest. Quanquā
non ego is sum, qui me falli non putem posse: præser-
tim cum Aristoteleos tam multis in locis libros, atque
uniuersam propè antiquorum philosophiam, abs te re-
prehendī uideam. Fieri enim potest, ut quemadmodū
ego recte me sentire existimo, qui tibi uideor à ueritate
abesse longissime: ita tu recte sentias, cum mihi tamen

nideat secus. Neq; illud mihi assumo: ut his literis te atque ceteros, qui aliter sentiunt, ad meam opinionem atque sensum traducam. quid enim esset ineptius, quam cui aut Maro, aut Cicero diuina illa suorum scriptorum tot atque tantorum maiestate imitandos esse, se non persuaserunt, id ei putare me una mea epistola persuasurum? Est tamen humani animi, & ut ego arbitror, non contemnendi: qua ipse uerisimilitudine dubijs in rebus cognitioneque dignissimis ducatur, quam plurimos uelle certos facere: ut aut reprehensione aliorum se corrigere, aut comprobatione confirmare possit. Id me unum uoluisse, ut existimes, te etiam atque etiam rogo. Vale. Roma, Cal. Ianuarijs.

M. D. XIII.

IOANNES FRAN-

CISCVS PICVS MIRANDVLA

PETRO BEMBO, S. P. D.

ONERAM nescius Bembe,
 si quæ de imitatione conce-
 peram, ea ad te perscripsis-
 sem: fore, ut in irritatos cra-
 brones incurrerem: uerum
 hoc me consolabar, quod eo-
 rum aculeos plurimum ha-
 bere dulcedinis, & quidem
 suauissimæ, nō ignorabam:
 ut qui sedem haberent in aluearibus dulcissimarum
 apum: quæ tantum Arpinatis mellis ipso in ictu relin-
 quere solerent: ut sine Pæonijs herbis, sine ulla uulneris
 obligatiōe, ipsa per sese sanitas accurreret. qua in re me
 nihil sanè fefellit opinio: rātum enim suavis acrimoniæ
 præferunt illi ipsi aculei, tantumq; me tua simul, & pu-
 pugit, & oblectauit oratio, ut iterū pungi cupiam, quo
 possim iterum oblectari. Sed quanquàm tu es in scribē-
 do multo accuratissimus: locus autem ad me impugnā-
 dum amplissimus præberi tibi uideretur: quæ tua tamē
 est modestia, quibusdam illum quasi punctis angustū
 reddidisti: nam & paucula quæpiā carpis, & multa præ-
 n ; teris silentio:

teris silentio. Multum uero de tuo imitationis instituto & gnauiter & docte p̄scribis. Ego uero ad om̄ia ea r̄spondebo: & nonnulla etiam si quando sese obtulerit occasio, quæ priori epistola mea contra imitationē minime attuleram, non grauabor afferre: quo minus me p̄cniteat aduersus morosos omnino, ne dicam scrupulosissimos imitatores, differuisse. Principio pugnare hæc mea in epistola, aut non cohærere sibi uideris existimasse, imitandos esse bonos omnis, & imitatores uituperandos. Putasti fortasse idem esse imitari simpliciter absoluteq; & bonos omneis imitari: quare cum alterū laudarim, damnarim alterū: haud recte à me factū cense queant probati rerum æstimatores. Sed nulla est rerum, nulla est pugna uerborum: neq; enim illa eadē, sed diuersa sunt, & ab alterutris longe semota. quando quidem cum omnes bonos dixi, & unum etiam quempiam proprie atq; signanter exclusi. quem quisquis demum ille fuerit qui duxerit omnino imitandum, & irridetur ab Horatio, & à Platone condemnatur. Cur igitur eos laudauerim, quos cōtempnit antiquitas? Atqui Maronem æmulatorem dixi, qua parte æmulatio præstat imitationi: tantum abest ut eum inter imitatores collocauerim. neq; opus fuit Bembe, ut affirmarem imitari non oportere: quando non usquequaque, nec unū quempiam, quod tute ipse arbitrabare: sed bonos omneis dixi nobis proponendos, ut imitemur eis uidelicet

delicet in rebus in quæis maxime illos excelluisse putabamus: nihilo tamen minus genium inuertendum nõ esse penitus admonebam, sed dirigendum esse filum orationis ad cognatam animi propensionem ideamq; dicendi. laudauì fanè eos, qui ab unoquoq; excerpant sibi id, in quo similes merito ut euadant, conari debeant. damnauì qui uniuscuiuspiam scriptoris neuos, cicatrices, uitia, excrementa effingere procurant: quæ ita in corporis oratione quantumuis eximia cernuntur, ac in humanis per sæpe corporibus. Potes igitur Bembe percipere me & dialecticæ regulæ illius non esse oblitum, repugnare sibi ipsi inter disputandum fas non esse: & frustra me ad Pauli Cortesij epistolam abs te fuisse relegatum. non propterea solum quod alia est inter te, & me, quàm inter illum & Politianum fuit controuersia, sed quoniam quæ Paulus conatus est, assequutum non magis illum uel aliud agens subiudicaui, quàm POLITIANVM Tullianam scribendi rationem indeptum fuisse. qua etiam in re tibi non assentior. quandoquidè potuisse illum existimo quemcunque uoluisset scriptorem effingere: eiusque rei aliquando præbuit indicia. Sed maluit ab eruditis haberi se hominem, quàm aut seruum pecus, aut simiam. Ac similitudo illa parentum quam nati referant, parum iuuat Cortesium, quãquam iuuenem ingeniosum, & bene de literis merentẽ, extrinsecus illa tantummodo cernit: nec omnes neuos repræsentat, nec

tat: nec capillorum aut unguium, quæ multi affectant
 contemnenda præsegmina. sunt cę multi qui dissimiles
 parentibus habentur: egregio tamen colore muniti &
 faciem & membra præferendo: si non similia, at notæ
 minime deterioris: iudicantur cę sæpenumero non de-
 generes, sed longe præstantiores: ut mittam, quod hæc
 filiorum erga parentes imitatio, natura constat, non ar-
 te: ut potior sit illa simiæ comparatio, quàm nati: cū hic
 affectatis gestulationibus patris uultum, aut corporis
 reliqui habitū referre nequa cę possit: illa quoquo mo-
 do uel de longinquo hominum: quorum è numero cū
 nequeas omni ex parte pulcherrimum quod effingas
 corpus inuenire: miror te pulcherrimum quod imiteris
 orationis corpus, uno in scriptore profus inuenisse,
 quod fieri nõ posse, tuo ex Cicerone rescire facile potui
 sti. Adde quod sublunaria isthæc, ut etiam tibi antea
 planè testabar, non sunt omni ex parte beata: cum di-
 stribuat natura parens non uni tantum, sed multis sua
 munera, & suas unicuiq; rei propriasq; uirtutes elargia-
 tur. ex quo fit ut pulcherrimum illud quod quæris ora-
 tionis artificium, ipsa in natura, inque animo potissimū
 tibi unde eius proxima origo in uerba & literas deriua-
 tum, sit indagandum: non autem una uniuscuiuspiam
 autoris in pagina, in omnibus potius, aut in plurimis
 omnium. quando uti in uniuerso hoc quod oculis cer-
 nimus animantium omniū habitaculo, uariæ sunt rerū
 efficiendarū

efficiendarum sparſæ uirtutes, nō coactæ unā in orā: ita nec uno in autore quaſi angulo quopiam hūanæ Reip: integra & perfectæ eſt norma loquendi cōſtituta. cuius quidem rei priori in epiſtola multis te admonitū uolui. Sed quoniam ſatis ea non fuiſſe deprehendi: quoniam iterum dubitas, & quid hæc ipſa ſit perfectæ in animo ſpecies ideæue dicendi, curioſe ſciſcitaris: haud equidem dubitabo ea de re plura diſſerere: & quanquam te ad Ciceronē relegare poſſum: nihilo tamen minus & quæ ipſe ſentiat, & quæ ipſe putem, ut omnis tandē à te ſcrupulus extrudi poſſit, & tuas hac de re diſſolutas argumentationes agnoſcere queas, ſuſq; de cetero narrare protinus aggrediar. Quid (ait Cicero) maius, quam cum tanta ſit inter oratores bonos diſſimilitudo, iudicare quæ ſit optima ſpecies & quaſi figura dicēdi? à bono ad optimum dijudicandum loquēdi difficultas innāſcitur. Dices fortasſe Bembæ: quæſiuit illud ipſum Cicero: deinde inuenit, & quale nam eſſet expreſſit. At illum ipſum audi hæc uerba promentem: Atq; ego in ſummo oratore fingēdo talem informabo, qualis fortasſe nemo fuit: non enim quæro quis fuerit, ſed quid ſit illud quo nihil poſſit eſſe præſtantius. fingit igitur Cicero qualem nec uidit, nec nouit. At certe uidit in animo: quod enim fingitur ad alicuius imaginis exemplar: ſi nulla extat extrinſecus imago, ad eam ipſam imaginem quam mente gerit, quiquis ille fictor fuerit, id ipſum fabricari neceſſe eſt.

cesse est. Arrige aures Bembe, & Ciceronis nō meis hauri uerbis, quid ipsa de Idea orationis decernendum sit. Ego, inquit, sic statuo: nihil esse in ullo genere tam pulchrum, quo non pulchrius id sit, unde illud, ut ex ore aliquo quasi & imago exprimat: quod neq; oculis, neq; auribus, neq; ullo sensu percipi potest: cogitatione tantum & mente complectimur. Idem postea de Phidiæ artificiosis imaginibus cum differuisset: non ex animali exemplo, aut sculptis simulacris eas duxisse illum affirmavit: sed in ipsius, inquit, mente insidebat species pulchritudinis eximia quædā: quā intuens, in eaq; defixus ad illius similitudinem artem manuq; dirigebat. Ut igitur in formis & picturis est aliquid perfectum & excellens: cuius ad excogitatam speciem imitando referuntur ea, quæ sub oculos ipsa non cadunt: sic perfectæ eloquentiæ speciem non uidemus, effigiem auribus quærimus. Has rerum formas appellat Ideas ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi grauiissimus autor Plato: easq; gigni negat: & ait semper esse, ac ratione & intelligentia contineri. Cætera nasci, fluere, occidere, labi, nec diutius esse uno eodem statu. qua de re magis miror te ab ipso quem colis Cicerone, tātō opere descuiisse: qui affirmes, te non tua ex mentis penu, sed ex ueterum libris traxisse, & multo annorum spatio, multis laboribus, ac longo usu exercitationēque, & stili formam & dictandi simulacrum: nec ullum antea spectrum, nec ullā
 profus

prorsus imaginem bene dicendi tuo in animo conspe-
 xisse. Verum enimvero quando tu id fortasse nimia ex
 modestia & reris, & scribis: ut quod tibi ipsi egregie lo-
 quēdi munus acceptum referri debet, id antiquorū uir-
 tutibus, quas æmulatus fueris, tribuatur: ducam te per
 lineas quasdam sine mæandris ullis, aut labyrinthis,
 quo ad te ipsum & ad tuas animi dotes facilius perue-
 nias: liceat enim mihi de te id, quod tibi de te ipsi non
 licet & loqui, & scribere. Tua illa Bembe commode
 apte Romanēque dicendi uirtus, nisi à te ipsa pende-
 ret, frustra Ciceronem legendo triuisses. quo pacto
 enim fieri queat non uideo: nisi nos ipsos ignoremus:
 ut Ciceronis cuiquam uni præ alijs scriptoribus placere
 possit oratio: qui eius ipsius orationis uel perfectam,
 uel inchoatam imaginem mente non gesserit: quan-
 do ea ipsa quispiam & ducitur, & quærit, & iudicat: si-
 mile enim simili (ut erat Democriti, nec sine ratione
 prouerbum) diuinitus copulatur. Sed quid loquar de
 Tulliana oratione? illa ipsa in uniuersum, qua de re
 tantopere loquitur Cicero, species Ideæ dicendi in-
 fidet animo: quæ nisi insedisset, quo pacto fuisset
 tanto studio à multis atque ab ipso etiam autore quæ-
 sita. quod enim omnino ignoratur, quæri omnino
 non potest. Itaque si norat eam Cicero: sanè aut ex
 se, aut aliunde illam nouisse dixeris. si aliunde, unde
 nam quæso? ex aliorum libris? at fuisset inuenta.

ex aliorum animo: sed quo nam pacto animus animū diuersum potest intueri: nisi uerbis ueluti signis atq; indicibus, & quibusdam quasi speculis ad animalem reddendam imaginem natura fabricatis: quæ quidē imago quoniam diutius manere nequit, literarum notis tāq; uinculis continetur: eam Platonici à primis illis Ideis fluere sanxerūt. sed ubi nam illæ Ideæ, & quo pacto inde manarent animales imagines, inter eos non satis conuenit. degenerare quidem ipsas cum deorsum exciperentur, plurimorum consensu decretum est: adeo, ut rationum potius cum illaberentur in animos, q̄ Idearū appellatione dignas existimarēt: pro captu etiā & uaria excipientium animorum conditione diuersas, quam suō in fonte nullam uarietatem patiantur. atq; hinc potes animaduertere minus recte sese habere qd̄ scripsisti, Xenophontem, Demosthenem, Platonē, Ciceronem, alios in ipso mundi ac rerum omnium autore deo recte scribendi speciem cōtemplatos: cum enim inter sese diuersissimi & sint, & habeantur scriptores, aut exemplar diuersitatis, aut ipsos imitatores, uel omnes, uel plurimos, siue hebetudinis, siue inertiae damnaueris: ad eam uerius quā proprijs quisq; in animis habebat ab ortu naturæ insculptam, & tanq; inuistam imaginē respiciebant: quam & corporis temperamentum moderabatur, quod unusquisque obtinet ab alio diuersum. Illud tamen non ignorandum, subluere ipsa in mente perfectius.

perfectius quoddam simulacrum: quo congenita ipsa
 & ex corporeis sensibus dissiultans dicendi propensio,
 & augeri possit & perfici, atq; ad excogitatam speciem
 imitando referri. qua ex re percipere facile poteris, cur
 non unum aliquem censuerim scriptorem omnium ma-
 ximum atq; summum, sed omnes bonos imitari oportere.
 deest enim ille maximus, si perfecto illi quem geri-
 mus animo ipsum committas. dici enim non facile pos-
 sit, quantum is qui summus habebatur, ipsa collatione
 decrescat. ex omnibus autem facilius multo perfectio
 ipsa conflabitur. siquidem propriam unusquisq; bono-
 rum, & peculiarem orationis uirtutem fortitus non in-
 iuria existimatur: sic, ut animum etiam & corpus, à quo
 illa ipsa pendet oratio: quæ sanè ab exemplo petenda
 est: perfecto illo quidem, non uno aliquo chartis com-
 mendato: magis autem ab omnibus bonis ea quam sæ-
 pe diximus, & nunc: ut eam ipsam inculcemus: uidetur
 opus ratione, qua sparsæ scilicet sunt uirtutes ipsæ & dis-
 seminata: adeo, ut unusquisque illorum proprium insi-
 gne gerat, quod non sit ei commune cum cæteris. Ten-
 enda aut sunt sua cuiq; non uitiosa, sed tamè propria:
 ita em̄ censet Cicero: atq; id ipsum paulo post repetens,
 expendere, inquit, oportebit quod quisque habeat sui, “
 eaque moderari, nec uelle experiri, quàm aliena deceat. “
 Id enim maxime quemq; decet, quod est cuiusq; suum “
 maxime. Sunt ne ista Bembe Tulliana uerba singula,

quæ subiecit: sicuti & alia ex alio eius autoris opere sum
 » pra, & sub oculos posita: Ergo sequi debemus pro-
 » prium animi instinctum, & inditam innatamque pro-
 » pensionem: deinde uarijs aliorum uirtutibus unum
 » quiddam quasi corpus coagmentare. sic pictor ille cele-
 bratus, populum se dixit habuisse magistrum. sic ille
 alius quinque non unam uirginés adhibuit ad simula-
 crum in Crotonis phano pingendum: quoniam uno in
 corpore non poterāt, quæ excellentem pulchritudinem
 omnino præsentarēt, reperiri. Praxiteles uero cum una
 ex Phryne renudatam, & ex mari surgentem Venerem
 effinxit: Cupidinem uero nullo ab animali exemplo,
 præterquam ex affectibus, quibus intus afficiebatur, ex-
 pressit: satis dedit intelligi ex animo magis quam ex af-
 formata quapiam & in materiā impressa imagine pos-
 se pulchritudinem effingi & manifestari: quando Cupi-
 dinem ipsum multo excellentissima pulchritudine præ-
 stitisse matri memoriæ proditum est. Ex animo itaque
 qui trahunt suo, & qui ex multis aliorum in eloquendo
 uirtutibus unum quasi corpus eloquentiæ conficiunt: ij
 optime dicuntur imitari: non furari, aut mendicare:
 quod ij præstant qui in concerpendis clausulis & heni-
 » stichijs ueteris cuiuspiam autoris consenescent: ij ipsi, si
 » forte eueniat, ut sine illo quem colunt, peregre profici-
 » scantur, aut casu quopiam impediātur, quo minus eius
 » ipsius compotes sint, scribere illis nihilominus incum-
 bat: hærent

bat: hærent in uestigio: nec hircere uerbum possunt. “
 At si nunquam loquantur nisi ex commentario, aut
 nunquam loquentur, aut parcius omnino quam Laco-
 nes: deque aut nullis, aut paucissimis rebus fiet oratio.
 ergo uis orationis, quæ conciliatrix est humanæ societa- “
 tis, semper erit ex commētario petenda: O uanitatem “
 operosissimam, o seruitutem incomparabilem homi-
 num, instar auium caueis inclusarum: quæ uoces huma-
 nas & nullas nisi quibus identidem ferulæ etiam magi-
 sterio assueuerint, reddere nequeunt. Ac sanè Marci
 Tullij de imitatione definitio, quàm attulisti, nobis
 abunde suffragatur: tantum abest ut refragetur aut
 noceat: nam aliquorum similes esse oportere docuit,
 qui imitarentur, notæ alicuius: id autem est imitari uir-
 tutes, uitia relinquere: similis enim potest quispiam esse
 Ciceronis in facilitate, & perspicuitate, & maiestate: Cæ-
 saris in elegantia uerborum, & candore: Salustij in
 breuitate, & sententiarum grauitate: Columellæ in or- “
 namentis: Celsi in nitore: Plinij in lenitate. Idemque “
 poterit elumbe illud, & redundans, & Asianum, si “
 quod tamen est: at certe & antiqui & magni autores “
 ita sensere: in Cicerone damnatum effugere, eiusdem “
 auctoris repetitiones nimias declinare: cauere à siccitate “
 Cornelij, à nimijs Columellæ floribus, à neglectu “
 Cæsaris: ab obsoletis & Catonianis Salustij uerbis “
 abstinere. neque enim tua illa recipio, imitatores “
 cuiuspiam

cuiuspiã autoris totam eius stili faciem exprimere oportere: quod si næui illã infuscarint, quid erit causæ ut nequeant lucem pro tenebris reponere? si etiam uulnera malas, aut nasum deformarint, frontem aut oculos tantum nequeam imitari? quasi aperta Lacenæ, & operatæ Thespiæ non potuerit Apelles dũtaxat exprimere? aut Lampetæ supercilia tantũ? aut aliqua solum ex ijs, quæ apud Philoxenum laudauit Cyclops in Galatea? poterit inquàm id præstare is, qui ita erit animo affectus: ut quod est uniuscuiusq; optimum, & experiatur & agnoscat in sese: ut id tandem sequatur, & ab eo quod illi est aduersum, penitus abhorreat. neq; enim eum, qui huic obeũdo muneri sit aptus, uolo ut mētis emotæ, ut obliuiosus, ut tardus sit: sed perspicaci ingenio, memoria tenaci, solertia præterea & industria non mediocri: neque etiã uolo, ut ex hoc & ex illo quicq; decerpatur: ut ex modis loquendi dissimilibus, ita orationem tanq; ex diuersis pannis centonem consuat: sed ut conflentur omnia: exq; ijs ipsis tua propria phrasis, quæ nulla sit eorum: præclara illa tamen, & digna laude coalescat: atq; ita instar apum diuersis ex floribus non ipsos exprimes flores, sed dulcissimum illud aut Hymetium, aut Hybleũ mel coagmentatum. Atq; hæc quidem satis (ut puto) futura sunt pro refutandis ijs, quibus nostra de multorũ imitatione & idea animi propria reijciebas: respondi enim ad epicheremata omnia, quanquàm singulis non eodem

eodem modo. Nunc, quod neminem unum quod tamen tu conducere existimas, imitari oporteat: & de tuo inter imitandū instituto uerba faciam. Imitari nos unū quempiam omnibus in rebus & modis scriptorem, nec debere, nec posse prioribus literis patefactum existimabam: atque ex ijs quæ hæcenus disputauimus, opinor abunde confirmari potuisse: sed minute magis tractanda res est: & exemplis etiam, ut arbitror, munienda. Si nullum tuum iudicium Bembe in scribendo sequare: sed autoritati cuiuspiam autoris omnibus in rebus pareas: quid tandem ex ipsa tua imitatione conficies? similis dices fiam. at quo nam pacto? imitabor inquires omnia quoad similis euasero, sed si prorsus eadē nō dixeris: & eodem modo, eisdem uerbis, figuris, liniamentis, numeris, dissimilis & eris & iudicabere. atque hac ratione imitator nō fueris, quoniam talis nisi à proposito recedas, esse nō potes, nisi similis euaseris. sin aut ea omnia præstiteris: similem tute ipsum fortasse factū arbitraberis: alij uel illum quem imitaris, non te qualē uis haberi, esse decernent, aut furem aut merum excriptorem iudicabunt. An ignoras proditum memoriæ Criticū illum Aristophanem, consensu docti illius cœtus ad Philadelphi literarium certamen congregati, eū damnasse furti, qui materiam ex sese nō fabricasset orationis: hoc est, non propria esset usus inuentione? quid putas futurū fuisse si alicuius autoris cæsa, & membra

p furto

furto sustulisset: tantum prisca illa ætas monebat studiosos literarum, ut homines tandem uellent se esse, non simias: quod subsequuta sæcula custodisse illud sit indicio: quod & Terentius à furis nomine maximopere abhorruit: & Manlius gloriatus est sese non furtum, sed opus æditurum: ut qui neminem unum sequeretur: quasi tacito doceret imitatores nimios à furibus nihil omnino differre. Dices non esse necessarium uti nos aliorum in uentione: ut similes habeamur ijs quos duximus imitandos: sed opus esse nostram, qualiscunq; ea fuerit, ueterum nominibus, tropis, numeris, clausulis, periodis, tanquam proprium corpus panno peregrinisque coloribus circumuestiri, sed larum, & simulacra, & euanidam umbram potius quam homines dicentur ijs similes, quos cupiunt representare. Deerit enim uiuidum robur & spiritus. Atqui prioribus in literis ostendimus inuentionem, quae tanquam materia orationis & est, & habetur: & dispositionem, quae illi aptetur: & elocutionem, quae utrisque conueniat, sequi oportere. si secus fiat, risus non demiratio excitabitur: quemadmodum fieri quandoque assolet: cum pictores quidam postremi ordinis nec symmetriae ullius, nec colorum, nec umbrarum memores, extrema quaequam lineamenta ducunt praclaris pictoribus forte similia: actutumque autumant se illos probe fuisse imitatos: sed euenit ut suis quas pinxerint imaginibus postea nomen inscribant eius ipsius quod representare cupiebant animalis: alio-

qui quid

qui quidnā essent moliti haudquāq̄ internosceretur. quod si paulo etiam eruditiores fuerint: ni tamē ex animo id ipsum p̄miserint simulacri, quale autor ille prompsit quem imitantur, ne utiq̄ similes futuri sunt, etiam si omnem operam, curam, omnem deniq; diligētiam posuerint in imitando. Est id ipsum sæpenumero uidere in curiosis imitatoribus: qui scribendo cum nequeant quē maxime uellent imitari: similes sese tamē haberi & cupiunt & dicūt: nō minus & amātes & admirantes suā quā suos Delphini filios. Ac memini olim me hospitio ad multos menses quendam excepisse uirum doctū alioqui, nec malorum ut uidebatur morum: sed tanta in effingendo Cicerone cura, ne insaniam dixerim, laborabat: ut semetip̄se dum quod uolebat omnino non posset assequi, penē cruciaret: quapropter sæpe quæ cōposuerat dum recitaret, ut qui se filium esse non nosset, exclamabat identidem repetebatq;: Audite simiam Ciceronis. Fit etiam quandoque, ut uel unum tantum ex multis detur assequi: & id quod proprie maximēque imitandū esset peruertatur. quod olim à discipulo quodam Apellis factum me legisse memini. nam cum magistrum imitaretur in Helena pingenda, ac simulacrum gemmis, margaritis, auro, purpura referisset, Helenæ pulchritudinem sibi ipsi expressisse uidebatur: non ita tamen uisum Apelli, qui diuite cultū pulchritudinem imitatam admonuit. hoc ne aliud quā manū & colo-

res non conuenisse cum animo, cui iudicandæ pulchritudinis & arbitrium & potestas? An putas Bembe ullos nostri temporis Ciceroni fore in loquendo similes: nisi in intelligēdo etiā similes fuerint. Sanè Augustinus eos non probat, qui linguam Ciceronis tantum, non autē pectus admirantur: ut qui probe nouerit eruditam & ornatam linguam: nisi ab exculti pectoris imaginibus prodire potuisset. hoc quid est aliud quàm cum forma conuenire materiam, & elocutionem inuentioni, atque dispositioni ad unguem iungi, & tanq̄ (ita dixerim) fer ruminari oportere? Sed finge quæso te materiam eandem, aut non dissimilem: finge etiam potiorem nobilio remq̄ inuenisse: putabis ne p̄pterea posse te illā ipsam Tulliana elocutione pertractare? ubi enim eadem erūt periodi, cæsa, membra, pedes, & numeri apud illum semper uarij: quæ quidem uarietas indeprehensa est. Alij enim habentur in actionibus: nam illa omnino est popularis oratio. Alij in libris philosophiæ: quibus doctis scribebat. Alij in epistolis, atque ijdem etiā sæpenumero diuersi: ut diuersi erāt & animi affectus, & res de quibus agebatur, & homines quibus sua sensa per literas significabat. Periodi cæsis, membrisque constituuntur.

- » hæc uero nominum uerborumque compositione, atq̄
- » conflatu constant. illa uero compositio atque commi-
- » stio tam est uaria q̄ sunt in oratione clausulæ: quas magis ad numerum nosse non potes:

Quàm scire

quàm Scire quot Ionij ueniant ad littora fluctus.
 sola enim uerbi cuiuspiã trãspõsitione uariantur. Nec
 pedes & numeri statim sunt atque perpetui. eos ad auri-
 um iudicium: quod est quidem longe diuersissimũ, Ci-
 cero delegauit. quare non semper ab exemplari: quasi à
 pratoris edicto: aut à duodecim tabulis petendi sunt,
 sed ex animi auriumq; sententia. Neq; enim audien-
 di qui etiam à bonis iudicijs explosi, existimant sese Ci-
 ceronis imitatores esse: modo duo nomina uel ad sum-
 mum tria in calce periodi scrupulose etiã obseruarint, Esse uideretur,
 ut illud, esse uideretur, quoad nũeros sæpe repetierint: tui.
 & tui & mei loca quãtũ spectat ad elegantia diuissime mei.
 pensitarint quasi hæc ipsa etiã quãdoq; ille nõ uariaue-
 rit: diuersis & pedibus & nũeris & lineamētis usus. Atq;
 gratis etiã tibi ꝑ uetere nostra amicitia cõcedo: ut istius
 modi sandalia, de quibus priore epistola fecimus men-
 tionẽ, è Romanis ruinis tibi ascueris: ut in uestigijs Ci-
 ceronis inoffense possis ambulare: do etiam ut tuis pe-
 dibus instar Sicyonei calcei eleganter aptentur. Ad re-
 liqua corporis membra cum perueneris quid fiet: neq;
 enim ex sandalijs homines uestiũtur. Amictus alij asc-
 scendi sunt: sed quoniam eorum nomina uerius quàm
 rem tenemus: & figuræ magna ex parte nobis comper-
 tæ non sunt: periculum erit opinor: ne paludamentum
 pro toga: ne lacernã pro abolla, ne tunicam etiam pro
 chlamyde capias: tanta est antiquarum uestium no-

» stris temporibus ignoratio:puto etiam quandoque de
 » ligi incōsulto posse pro sago masturcā & sarrabaram.
 sed eò etiā procede:ut imagineris Apellem te:aut Zeu/
 sim:Phidiam etiam & Praxitelem & Lysippum & Pyr
 gotelem excitasse ab inferis:ut tibi non uestes : sed cor
 pus Ciceronis repræsentent.ubi em̄ magni illi artifices
 tibi uel penicillo, uel celo, uel arte fusoria imaginē eius
 ipsius, sub oculos posuerint: suo ipsorū erunt officio per
 functi. pictus tamen ille uel marmoreus: uel æreus Cice
 ro fuerit: non carneus, do etiā aliquid plus: carnem quæ
 Ciceronis fuerat assequantur imitando:at animum : at
 » spiritum: quibus illa ipsa caro informabatur. num igit̄
 » uerus ille solum habendus Cicero: qui scilicet formā ora
 » tionis concipiebat animo: & uiuidum robur adiciebat:
 » & gratiam: mox huiuscemodi omnes promebat animi
 » motus interprete lingua? Oportet itaq; gerere animo
 conceptus Ciceronis: esse præterea instructos rerū mul
 tarum: & magnarum doctrina & experimentis eos: qui
 se existimant uiuam linguam Ciceronis esse consequu
 tos: ne si Tulliano careat spiritu eos Cato nuncupet
 Mortuaria glossaria. Dices fortasse te uerba primū ob
 seruaturum : inde numeros & lineamenta structurāq;
 omnem: nihilq; prorsus afferre quod non sit etiam al
 latum à Cicerone: nec alijs omnino loqui de rebus uel
 le: quàm de ijs de quibus ipse disseruit. hoc furari erit
 Bembe: non imitari. Hoc Aristophanes ille non fer
 ret: tan

ret: tantum abest ut probaret: quando etiam ut pœ-
 nã afficeretur censuit: qui quæ alijs dixissent suis in luci-
 brationibus ipse retulerit: idque eius iudicium totius pe-
 nẽ Græciæ: quæ tum maxime literis florere credebatur:
 consensu publico est approbatum. Venio ad imitandi
 rationem, qua te ipsi tibi proposui. Te dicis Ciceronem
 prosa oratione, uersu Vergilium: & quàm tibi dedisce-
 re & aboleri ex animo phrasim perdifficile fuerit: quam
 ex fontibus autorum secūdi ordinis imbiberas: ut quæ
 impedimento esset hauriendæ celebratissimorum au-
 torum elocutioni: nequaquàm enim tibi rem futuram
 cum ijs, qui se neminem imitari profiterentur: quo-
 niam scribendo parum admodum profecisse tibi ui-
 derentur: & cum suis libris atque scriptis planè inuisos,
 ac despectos iacere. Ego quidem ni te uiderem Bem-
 be tam Ciceroni addictum quàm qui maxime: & in
 eius non solum uerba (quod dici assolet) iurare: sed
 apices etiam literarum: & puncta: quibus interstin-
 guitur lectio: tanquàm in arcanis custodire: conarer
 in id: uti docerem fieri non posse: ut sis omnino simi-
 lis Ciceroni. hoc enim aperit ratio naturæ: quam ars
 imitatur: quæ eadem omnino esse non potest ubi est
 naturæ ipsius in temperamento diuersitas. Hoc di-
 ctat idea siue species ipsa dicendi: quæ ita sese habet:
 ut numerus autore Aristotele, qui uel additione uel
 detractiõne unitatis tam uariat: ut sine ulla auto-

ritate quilibet etiam è medio possit uidere idipsum
 esse πᾶν ἀληθές. Quod si dixeris te ex imitatione si-
 non similem, propinquum tamen aliqua ex parte fie-
 ri. ipse quidem tibi ut gratulabor, quod imitando pro-
 feceris: atque inter imitatores quando ita uoluisti egre-
 gium tibi locum uendicaueris: ita tamen non assentiar
 solum Ciceronē quāquàm eximius ille, & extra omnē
 aleam haberi prosa oratione, sic numeris omnibus con-
 summatum, ut despectis cæteris is nobis omnino sit pro-
 ponendus: in quem nostra studia & cogitationes diriga-
 mus: seligenda potius ea in quibus eminent: & ascisendi
 cæteri sunt: qui quanquàm aliqua re inferiores: præsta-
 re tamen alijs in rebus existimentur: quod non solum
 ijs quibus usi sumus rationibus tueri possumus: sed ex-
 emplo ueterum omnium boni nominis scriptorū: qui
 non illum unum: sed multos potius imitati sunt: & se
 ipsos in primis secuti: hoc est propriā animi Ideam pro-
 pensione m̄q; dicēdi: qua de re priori in epistola longo
 quodam discursu fecimus mentionem: quorum exem-
 plū sequuti sunt nostra tempestate plurimi, inter quos
 HERMOLAVS BARBARVS ciuis tuus: IOANNES
 PICVS patruus meus, ANGELVS POLITIANVS: &
 qui ijs ætate antebat THEODORVS Theffalonicēsis,
 magnos hosce uiros fuisse nec tu negaueris, nec ullus ar-
 bitror, qui inter uiros bonos & de literis bene audien-
 tes locum obtinuerit. eorum ne aliquis te quæso
 Bembe

Bembe Ciceronē est imitatus figura dicendi: De HERMOLAO id afferre non potes, qui sese totū Plinijs ad-
dixit, THEODORI sectator, q̄ in transferēdis Aristote-
le & Theophrasto, Plinijs, Celsi, Columellæ delectatus
est caractere: eis autoribus quos interpretabatur con-
sentaneo. Verbis sanè quibusdam Ciceronis utitur, at
non phrasi: alioqui satis ei non fuisset quantum char-
tarum, aut in Piceno, aut in ripis Banaci decennio con-
ficitur: & si quando aut epistolas scribit, aut in uerten-
dis autoribus Græcis, & Latio inferendis procemiat,
dici iure non potest Ciceronis asseda. Patruī stilus (ut
de incomparabili ingenio & doctrina sileam) Ciceroni
magis accedit quàm Plinio, sed proprium quiddam &
peculiare præferet. POLITIANVS uariius in dicendo,
ut qui diuersos quandoque uoluerit effingere, crebræ
tamen in eo acutæq̄ sententiæ: multaque lectione & eru-
ditione non uulgari sua referit opera. Si hos Bembe
nullum antiquitatis uestigium redolere putas: si inui-
sos & despectos iacere: quoniam uel omnes, uel eo-
rum aliqui se neminem imitari forte profiterentur: ti-
bi non subirasca quidem: monebo tamen ut dicas me-
liora. uiuunt enim in memoria hominū, uicturiq̄ sunt,
& forte magis quo magis hominum studia processer-
int: neque enim reiſcio Pindaricum illud, ἄμεραι δ' ἐπι-
λοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. De me uero illud tantum
afferam, bene mecum actum putaturū fuisse, si ualuis-
sem Ci

fem Ciceronem effingere tantisper dum posset dici: uide quàm belle is egerit, qui in imitatoribus arcendis ipse egregius imitator esse uideatur: magnopere tamen lætitia non exultraſsem. illam potius imitationem maximi facerem, de qua Paulus loquitur apostolus. nam quanquàm recte loqui prædarèq; differere dei donum esse non ambigo: quatenus elegans dicendum in bonis ducitur: si rerum tamè honestarum, & quæ ad felicitatem conducant pondus non subsit: erunt ne aliud uerba Ciceronis, quàm

» Inanes sine mente soni, nugæq; canoræ:
 » Propterea censui me meis in scriptis, ut in omni uita, res magis quàm uerba præstare oportere: maioremque omnino uim impendere in dirigendis ad normam ueræ religionis animi affectibus, quàm in oratione ad Ciceronis amussim lineanda: & illo esse uideretur sine terminanda. Atque hæcenus de nostra controversia: quam augere potius uiderer potuisse quàm minueri: si quæ à Græcis rhetoribus quibusdã & nonnullis Latinis afferunt, euentilasset: sed nostra quàm aliena ad præsens attulisse forte præstiterit. Tu autem amice potius quàm eleganter scriptam epistolam cõtemplatus, cui nec iustum triduum impendi, boni consulas quæso: neq; enim egi, ut qui quartanam laudant, aut qui scribunt encomia Therisitæ, & Bombylos panegyricis prosequuntur. scilicet putasne tempus mihi superesse ad exercendum

Esse uide-
 retur, Cice-
 roniana
 clausula.

ercendum ingenium: quod uix possum tueri, ne tot mo-
lestiarū, quibus premor, molibus planè succumbat: pu-
tasq; præterea me non ex animo locutum, sed ad osten-
tationem potius: ut qui nolim alijs conuenire. uera lo-
quor: aut si decipior: falsa tamen me scribere non putaf-
se existimes, uelim: & libertate potius ingenij ductū q̄
seruitute. illa enim ipsa libertate fretus: philosophorum
etiam qui maximi fuerunt nostra ætate, non proba-
re doctrinam sæpenumero soleo: ut qui religio-
nis nostræ res tam ratas certasque habe-
am, ut nihil certius existimem: homi-
num uero sensibus propriâque in-
dustria nitentiū doctrinas &
placita tam probem, quàm
sefe mihi aut uera offe-
runt, aut ueri omni-
no similia.

Vale.

BASILEAE APVD IO. FROBENIVM

MENSE MAIO, ANNO

M. D. XVIII.

A 22m 2734

γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις.

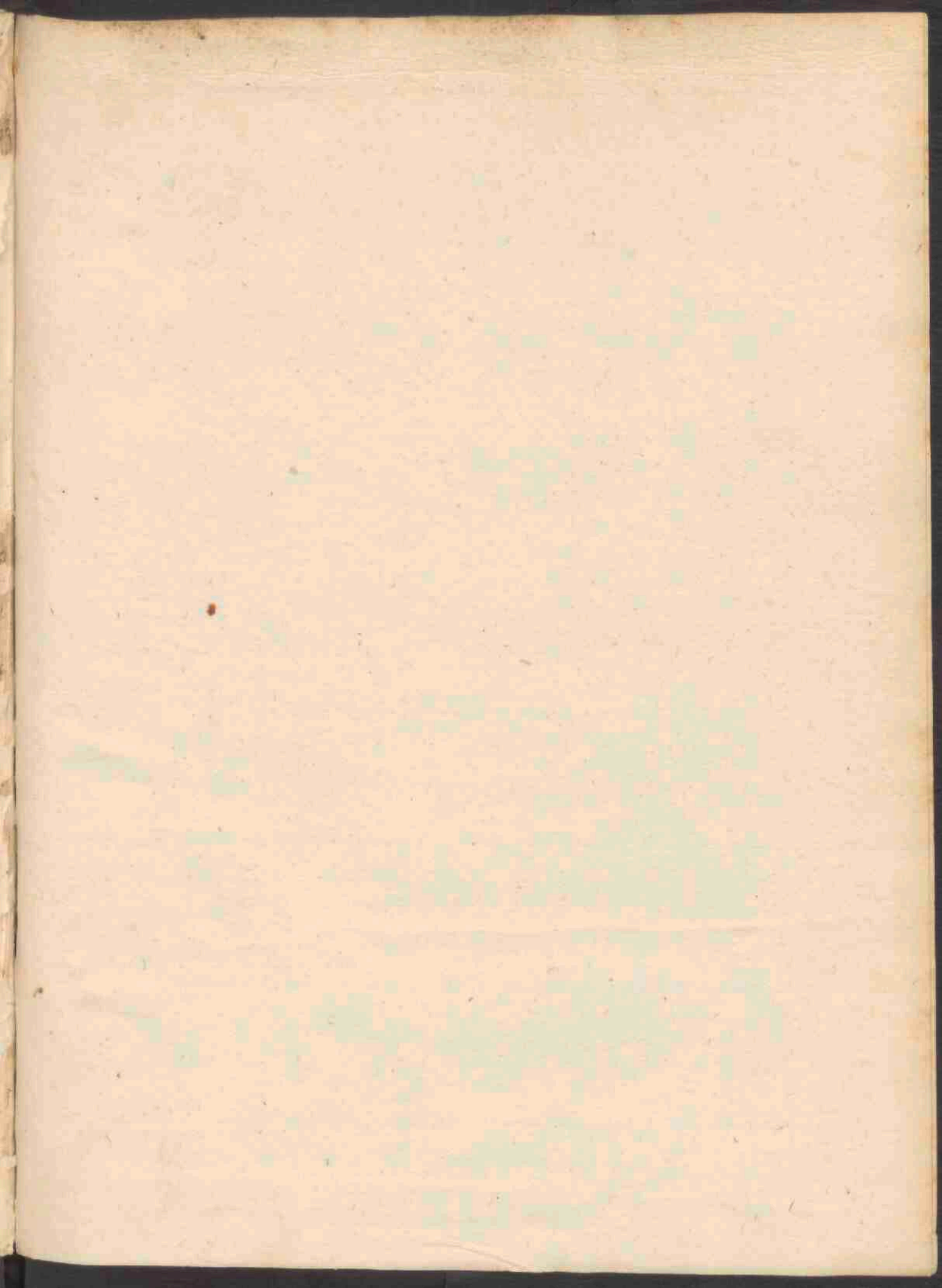
Prudens simplicitas amoris recti.

ἁπλοῦς ἰατρικὸς ἀγαθὸς καὶ ἰσχυρὸς

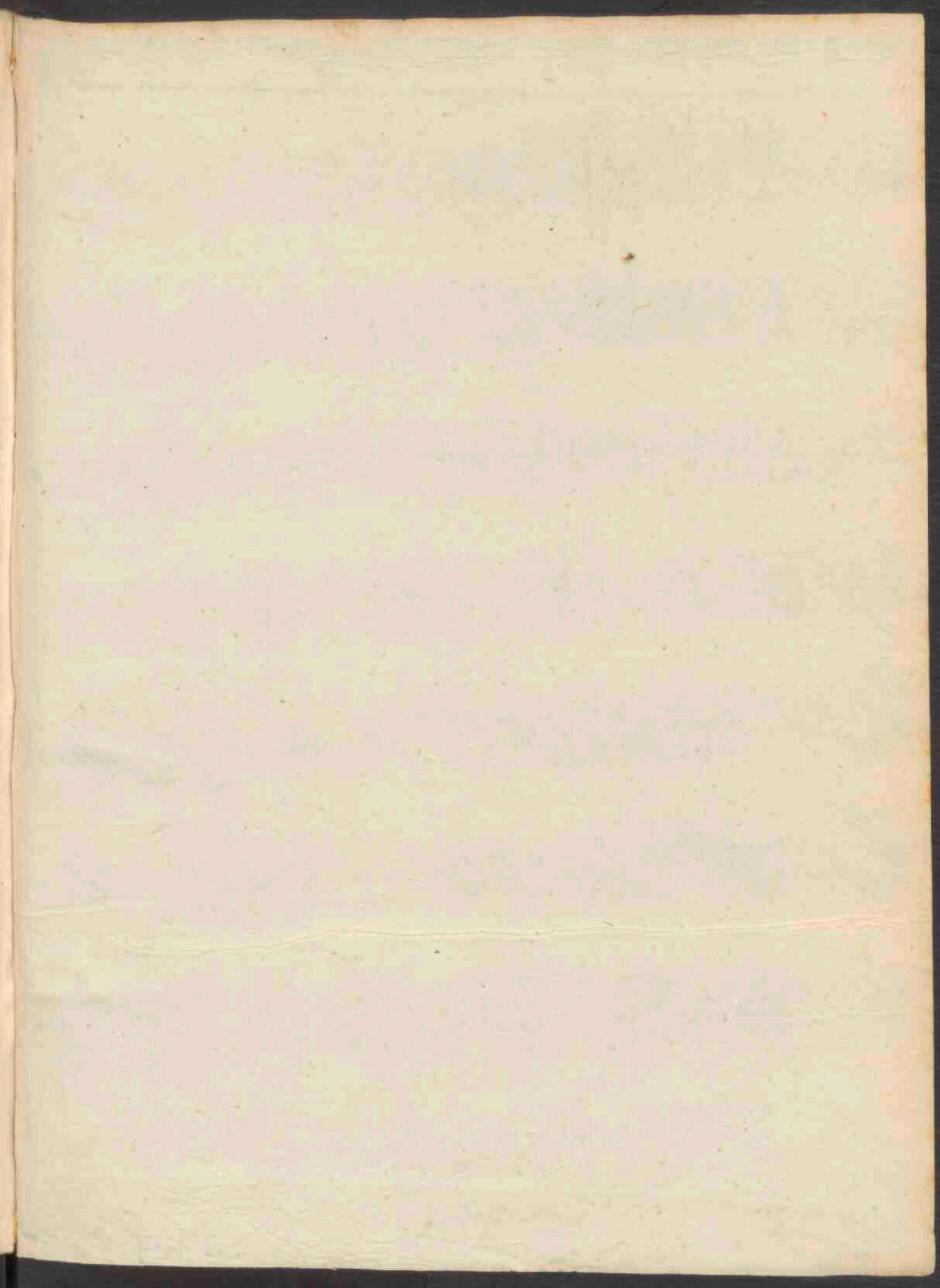
ἀκέραιοι ὡς αἱ περιεργαί.

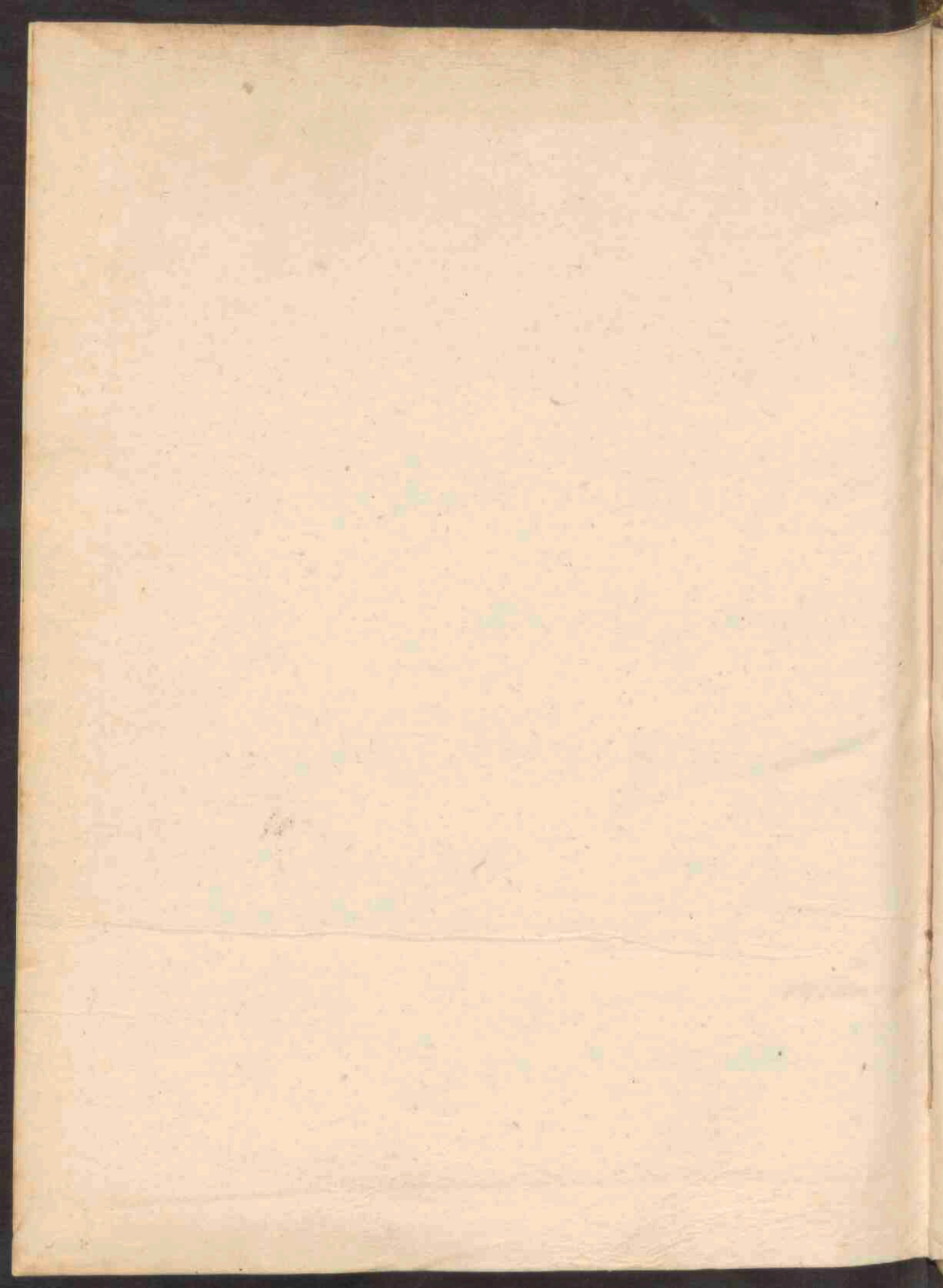
IN INCLYTA GERMANIAE BASILEA.
M. D. XVIII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

620-1.

